

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН І БІЗНЕСУ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач випускової кафедри
_____ О. П. Степанов
«_____» _____ 2020 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТРА
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 292 «МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«МІЖНАРОДНИЙ БІЗНЕС»

Тема: «Проблеми та пріоритетні напрямки розвитку економічних відносин між Україною та КНР в контексті COVID-19»

Виконавець: Сундєєв Олександр Віталійович,
група МБ-204М

(підпис виконавця)

Керівник: к.е.н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу ФМВ НАУ
Побоченко Леся Миколаївна

(підпис керівника)

Нормоконтролер: Набок Інна Іванівна

(підпис нормоконтролера)

Київ - 2020

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних відносин

Кафедра міжнародних економічних відносин і бізнесу
спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»
освітньо-професійна програма «Міжнародний бізнес»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

_____ Степанов О.П.

«__» _____ 2020 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання кваліфікаційної роботи

Сундєєва Олександра Віталійовича

1. Тема роботи «Проблеми та пріоритетні напрямки розвитку економічних відносин між Україною та КНР в контексті COVID-19» затверджена наказом ректора від «19» жовтня 2020 р. № 2040/ст.
2. Термін виконання роботи: з 26 жовтня 2020 року по 27 грудня 2020 року.
3. Вихідні дані до роботи: законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти щодо регулювання торговельно-економічного співробітництва України та КНР, статистична звітність Національного бюро статистики КНР, Державної служби статистики України, посольства України в Китаї, посольства Китаю в Україні; матеріали й аналітичні звіти міжнародних компаній і дослідницьких агенцій: McKinsey&Company, PricewaterhouseCoopers, BBC, BIS, Deloitte, World Investment Report, Global R&D funding forecast; звіти міжнародних організацій: МВФ, СОТ, СБ, публікації вітчизняних видань (Україна-Китай, Китаєзнавчі дослідження тощо).
4. Зміст пояснювальної записки: теоретичні основи дослідження економічних відносин між Україною та КНР в контексті пандемії COVID-19, аналіз розвитку українсько-китайської економічної співпраці в умовах глобальних трансформацій, економічні відносини між Україною та КНР в умовах пандемії COVID-19: виклики та загрози.
5. Перелік обов'язкового ілюстративного матеріалу: у роботі розміщено 15 таблиць та 26 рисунків.
6. Презентація основних результатів дипломної роботи в електронному вигляді. Розроблена презентація в Microsoft Office Power Point, складає 28 слайдів.

7. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Відмітка про виконання
1.	Вивчити літературні джерела з предмету дослідження та написати заяву про затвердження теми дипломної роботи	16.09.2020	Виконано
2.	Затвердити план дослідження та отримати завдання до виконання дипломної роботи	23.10.2020	Виконано
3.	Розкрити теоретичні основи дослідження економічних відносин між Україною та КНР в контексті пандемії COVID-19.	26.10.2020-01.11.2020	Виконано
4.	Здійснити аналіз розвитку українсько-китайської економічної співпраці в умовах глобальних трансформацій.	02.11.2020-15.11.2020	Виконано
5.	Визначити та обґрунтувати виклики та загрози в економічних відносинах між Україною та КНР в умовах пандемії COVID-19.	16.11.2020-29.11.2020	Виконано
6.	Написати реферат, вступ, висновки та оформити список використаних джерел і додатки	30.11.2020-03.12.2020	Виконано
7.	Оформити дипломну роботу	04.12.2020-07.12.2020	Виконано
8.	Передати дипломну роботу рецензенту для рецензування (за 10 днів до захисту)	12.12.2020	Виконано
9.	Попередній захист дипломної роботи	08.12.2020	Виконано
10.	Передати дипломну роботу науковому керівникові для написання відгуку (за 7 днів до захисту)	15.12.2020	Виконано

8. Дата видачі завдання: «26» жовтня 2020 р.

Керівник дипломної роботи _____

(підпис керівника)

Побоченко Л.М.

(П.І.Б)

Завдання прийняв до виконання _____

(підпис випускника)

Сундєєв О.В.

(П.І.Б)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до дипломної роботи «Проблеми та пріоритетні напрямки розвитку економічних відносин між Україною та КНР в контексті COVID-19»: 135 сторінок, 15 таблиць, 26 рисунків, 100 літературних джерела.

Перелік ключових слів (словосполучень): ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ, COVID-19, ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ, ГЛОБАЛЬНА ТРАНСФОРАЦІЯ, УКРАЇНА-КНР, ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО.

Об'єкт дослідження: процес розвитку українсько-китайських економічних відносин КНР в контексті COVID-19.

Предмет дослідження: теоретичні основи обґрунтування проблем та пріоритетних напрямків розвитку економічних відносин між Україною та КНР в контексті пандемії COVID-19.

Мета дипломної роботи: дослідження проблеми та пріоритетних напрямків розвитку економічних відносин між Україною та КНР в контексті COVID-19.

Методи дослідження: теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, порівняльних та експертних оцінок, методи логічного, системно-структурного аналізу економічних процесів та зв'язків, статистичного, порівняльного, факторного та структурного, секторально-галузевого та діалектичного підходів та інші.

Отримані результати та їх новизна: полягає у розкритті деяких питань щодо дослідження економічних відносин між Китаєм та Україною та перспектив зовнішньоторговельних відносин в АПК в контексті пандемії COVID-19.

Значущість виконаної роботи та висновки: подальше створення правових, економічних, політичних умов забезпечення інвестиційної привабливості України для Китаю та перспектив торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР в контексті пандемії COVID-19.

Рекомендації щодо використання результатів: матеріали кваліфікаційної роботи рекомендується використовувати для застосування при написанні звітів щодо економічного співробітництва України та КНР в контексті пандемії COVID-19.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР В КОНТЕКСТІ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	10
1.1. Вплив пандемії COVID-19 на економічний розвиток Китаю.....	10
1.2. Дослідження основних макроекономічних показників КНР в умовах коронакризи.....	24
1.3. Договірно-правова база економічного співробітництва між Україною та Китайською Народною Республікою	40
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ.....	52
2.1. Генезис процесу економічної співпраці між Україною та Китаєм.....	52
2.2. Структура та динаміка торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР.....	70
2.3. Оцінка інвестиційної привабливості України для КНР	86
РОЗДІЛ 3 ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ.....	102
3.1. Перспективні напрями та проблемні аспекти зовнішньоторговельних відносин між Україною та КНР в агропромисловому секторі в умовах коронавірусу	102
3.2. Проблеми та шляхи удосконалення українсько-китайського економічного співробітництва в контексті пандемії COVID-19.....	116
ВИСНОВКИ.....	124
СПИСОК БІБЛЮГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	128

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Спалах пандемії COVID-19 змінив життя усієї світової спільноти. Заходи, спрямовані на стримування поширення нового коронавірусу, кардинально змінили поведінку споживачів та спосіб ведення операцій компаній.

Пандемія COVID-19 мала негативний вплив на всю світову торгівлю, зруйновано виробничі, торговельні та логістичні ланцюжки, знижуються фондові індекси, призупинено промислове виробництво, обвалилися ціни на нафту, йде переорієнтація попиту на товари.

За останні кілька місяців COVID-19 поширився світом, об'єднавши людство у спільному досвіді, який підкреслив вразливість наших суспільств. Китай - перша країна, яка боролася з кризою та була на передовій в боротьбі з COVID-19. Його довгострокові наслідки, а також кінцева тривалість та тяжкість самої пандемії відзначаються глибокою невизначеністю. На тлі пандемії Китай зафіксував значне зростання торгівлі, тоді як інші великі економіки все ще борються із впливом коронавірусу.

Пандемія COVID-19, як глобальний фактор, не тільки спровокувала зміни трендів розвитку світової економіки, але і загострила наявні виробничі проблеми різних країн, без вирішення яких вони не зможуть впевнено рухатися далі. Для України такими проблемами є структурні диспропорції, зокрема, вузький внутрішній ринок для вітчизняних виробників, низька частка доданої вартості у продукції, значна імпортозалежність особливо по сировинних товарах та ін.

З початку 2020 року Китай вживає екстраординарні заходи, щоб захистити населення і бізнес у надзвичайній епідемічній ситуації. Вразливими до вірусу виявились готельно-ресторанний, транспортно-логістичний, медично-виробничий та фінансовий сектори. Під загрозою – банківська система країни. Фактично, у нас на

очах створюється унікальний досвід кризового регулювання епідемії і захисту національної економіки у безпрецедентних масштабах.

Україні потрібно диверсифікувати своїх партнерів, поєднуючи доступ до ринків ЄС та європейську політичну підтримку, дипломатичну й військову підтримку США та відносини з іншими ключовими гравцями, щоб посилити свою переговорну позицію з Росією. Китай – країна з сильною здатністю інвестувати в українську економіку. На сучасному етапі одними з найперспективніших зовнішньоторговельних партнерів для України є КНР.

Сьогодні Китай має один із найбільших у світі інвестиційний потенціал та є найбільш очікуваним світовим інвестором на найближчі декілька років. КНР є прикладом для багатьох країн, що розвиваються. Завдяки реалізації Ініціативи уряду «Один пояс, один шлях» інші держави мають можливість запозичувати китайський досвід ведення зовнішньої політики, яка спрямована на мирне життя та сталий розвиток.

Україна – важливий вузол уздовж «Одного поясу, одного шляху», її участь у побудові ініціативи має значні переваги у розгортанні торговельно-економічного співробітництва між двома країнами: низька ринкова собівартість, низька собівартість оплати праці, гарні умови для розташування об'єктів, а також сильна науково-технічна, промислова та сільськогосподарська база.

Зовнішньоекономічна політика України ґрунтується на розбудові стратегічних відносин з інтеграційними об'єднаннями та з окремими країнами, взаємодія з якими має важливе значення для розвитку національної економіки. Серед ключових стратегічних партнерів України на рівні країн-глобальних гравців - Китай.

Проблемам зовнішньоторговельної політик Китаю в умовах економічної глобалізації присвячені роботи таких видатних вітчизняних та іноземних дослідників, як О. Олійник, О. Яценко, М. Амайті, Н. Гончарук, В. Новик, В. Поляков, Е. Преседа, О. Приходько, К. Френда, О. Шкарпова, Р. Щенина, Чень Цзюнь та інших.

Зовнішня торгівля КНР була предметом досліджень китайських вчених Ван Пена, Чена Хунцзе, Чжана Юаня та Лі Чжоу. Дослідження українсько-китайського співробітництва здійснювали вітчизняні науковці О. Борзенко, В. Величко, Л. Власенко, А. Гончарук, Р. Зварич, В. Левківський, І. Литвин, М. Матула, А. Мокій, А. Мокрецький, Ю. Макогон, С. Нікіщенко, А. Оніщенко, І. Погорелова, С. Пронь, В. Сєднєв, О. Скрипник, В. Тарасова, М. Флейчук, О. Шевчук, Л. Яремко та інші.

Незважаючи на значний науковий доробок, залишаються недостатньо вивченими питання щодо подальшої економічної співпраці України і КНР в контексті пандемії COVID-19.

Мета і завдання дослідження. Метою дипломної роботи є дослідження проблеми та пріоритетних напрямків розвитку економічних відносин між Україною та КНР в контексті COVID-19.

Досягнення означеної мети передбачає постановку і вирішення таких завдань:

- визначити вплив пандемії COVID-19 на економічний розвиток Китаю;
- дослідити основні макроекономічні показники КНР в умовах коронакризи;
- розглянути договірно-правову базу економічного співробітництва між Україною та Китайською Народною Республікою;
- розкрити генезис процесу економічної співпраці між Україною та Китаєм
- проаналізувати структуру та динаміку торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР;
- оцінити співробітництво України з КНР в інвестиційній сфері;
- дослідити перспективні напрями та проблемні аспекти зовнішньоторгівельних відносин між Україною та КНР в агропромисловому секторі в умовах коронавірусу;
- визначити проблеми та запропонувати шляхи удосконалення українсько-китайського економічного співробітництва в контексті пандемії COVID-19.

Предметом дослідження є теоретичні основи обґрунтування проблем та пріоритетних напрямків розвитку економічних відносин між Україною та КНР в контексті пандемії COVID-19.

Об'єктом дослідження є процес розвитку українсько-китайських економічних відносин КНР в контексті COVID-19.

Методологія дослідження ґрунтується на методах: теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, абстрактно-логічного, економіко-математичного моделювання, порівняльних та експертних оцінок, а також методи логічного, системно-структурного аналізу економічних процесів та зв'язків, статистичного, порівняльного, факторного, секторально-галузевого та діалектичного підходів.

Інформаційну та статистичну базу дипломної роботи становлять: наукові праці вітчизняних і зарубіжних науковців; інституціональний базис (законодавчі акти, стратегічні програми та нормативно-розпорядчі документи); дані Державної служби статистики України, Національного бюро статистики КНР; матеріали та аналітичні звіти міжнародних організацій і дослідницьких агенцій); матеріали позаурядових торговельних організацій (Торгово-промислової палати України, Міжнародної торгової палати «Шовкового шляху»); публікації періодичних та спеціалізованих вітчизняних, китайських та інших світових видань (Урядовий портал, Україна-Китай та інші); офіційні Інтернет-ресурси.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та висновки дипломного дослідження висвітлено у науковій публікації, яку опубліковано в електронному виданні «Економічна правда».

Сундєєв Олександр Віталійович. Как Китай преодолевает экономические последствия коронавируса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua>.

Структура дипломної роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку бібліографічних посилань використаних джерел. В роботі розміщено 15 таблиць та 26 рисунків. Список бібліографічних посилань використаних джерел включає 100 найменування на дев'яти сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР В КОНТЕКСТІ ПАНДЕМІЇ COVID-19

1.1. Вплив пандемії COVID-19 на економічний розвиток Китаю

Пандемія Covid-19 є безпрецедентною за своїм глобальним охопленням та впливом, створюючи загрозливі виклики глобальній економіці. Результати емпіричних досліджень показують, що глобальна рецесія буде тривалою, і жодна країна не уникне впливу коронавірусу незалежно від стратегії пом'якшення наслідків. Відповідно, потрібна скоординована багатонаціональна політична реакція на пандемію [92].

Пандемія COVID-19 являє собою безпрецедентний зрив світової економіки та світової торгівлі, оскільки виробництво та споживання зменшуються по всьому світу. Спалах пандемії COVID-19 змінив життя усієї світової спільноти. Заходи, спрямовані на стримування поширення нового коронавірусу, кардинально змінили поведінку споживачів та спосіб ведення операцій компаній. На всіх, від штабних працівників до керівників, вплинула тимчасова заборона на поїздки, переїзд на віддалену роботу та неможливість розваг чи екскурсій поза домом. Незважаючи на те, що відновлення Китаю зараз набирає обертів, усі країни світу стикаються з новим середовищем, в якому цифрові інструменти та інновації виявились найнеобхіднішими [96].

Пандемія Covid-19 - це глобальний шок, «як жоден інший», що включає одночасні порушення попиту у взаємопов'язаній світовій економіці. Інфекція зменшує пропозицію робочої сили та продуктивність праці, тоді як блокування, закриття бізнесу та соціальне дистанціювання також спричиняють зрив у постачанні. Звільнення та втрата доходів (від захворюваності, карантину та

безробіття) і погіршення економічних перспектив зменшують споживання домогосподарств та інвестиції фірм [89].

Пандемія COVID-19 - це подія, що руйнує світ, і все ж протягом найближчих трьох-п'яти років багато її політичних та військових наслідків, ймовірно, матимуть еволюційний характер. Пандемія, ймовірно, буде прискорювачем тенденцій і подій, які вже рухались до появи вірусу [85].

Світова економіка стикається з важкою зимою 2020-2021рр., незважаючи на надії на вакцину. Вважається, що пандемія прискорює сходження Китаю як економічно сильної держави, а нещодавні сплески Covid-19 стримують відновлення в Європі, США [87].

За останні кілька місяців COVID-19 поширився світом, об'єднавши людство у спільному досвіді, який підкреслив вразливість наших суспільств. Китай - перша країна, яка боролася з кризою та була на передовій в боротьбі з COVID-19.

За даними PricewaterhouseCoopers «Звіт про оцінку впливу пандемії COVID-19 на китайські підприємства» економіка Китаю продовжує виходити з пандемії Covid-19. Друга за величиною економіка у світі з липня по вересень 2020 року зросла на 4,9 % порівняно з аналогічним кварталом 2019 року. Однак цей показник нижчий, ніж 5,2%, очікуваний економістами [75].

Спалах COVID-19 не тільки загрожує життю та безпеці людей, але також має значний вплив на економічний розвиток Китаю цього року. PwC аналізує вплив спалаху на економічне зростання та окремі галузі та пропонує контрзаходи та рекомендації щодо макрополітики [60, р.2].

З моменту підтвердження першого випадку 8 грудня 2019 року хвороба COVID-19, яка вибухнула в Ухані, продовжувала поширюватися протягом 2 місяців.

Згідно з офіційними даними "Sina News", станом на 14:00 10 лютого 2020 року загальна кількість підтверджених випадків становила 40 235 по всій країні, тоді як підозрювані були 23 589, а 909 людей загинули. Серед них найбільш постраждала провінція Хубей області, зареєстровано 29 631 підтверджених випадків (16 902 в Ухані) та 871 смерть (681 у Ухані). Серед інших провінцій, у Гуандуні, Чжецзяні та

Хенані, було понад 1000 підтверджених випадків. Немає сумнівів, що ступінь тяжкості цього нового спалаху перевищила ГРВІ 17 років тому, будь то з точки зору підтверджених випадків або смертності [75].

Вплив спалаху Covid-19 на економічне зростання концентрується у „трійці” економіки, а саме **споживанні, інвестиціях, а також імпорті та експорті** [75].

Споживання: Весняний фестиваль, найважливіший традиційний фестиваль у Китаї, є одним із пікових сезонів споживання. Під час Золотого тижня у Весняному фестивалі 2019 року національний бізнес підприємств роздрібною торгівлі та громадського харчування досяг обсягу продажів, що перевищив 1 трлн юанів. Однак через спалах Covid-19 споживання під час Весняного фестивалю 2020 року різко впало. Зокрема, сфера громадського харчування, гостинності, туризму, розваг та транспорту є однією з найбільш постраждалих галузей. Звичайно, завдяки контролю та ізоляції руху, Інтернет-магазини, замовлення через Інтернет та розваги в Інтернеті залишаються відносно активними, що може частково компенсувати негативні наслідки.

Важливо зазначити, що споживання стало рушійною силою номер один для економічного зростання в Китаї після років структурних корекцій попиту та пропозиції, як було продемонстровано в 2019 році, коли споживання становило приблизно 60% ВВП Китаю. В результаті спалаху внесок споживання у ВВП у 2020 році зазнає значного падіння [60, р.5].

Інвестиції: через спалах багато підприємств не змогли відновити виробництво вчасно і були змушені скасувати виробничі замовлення, а інвестиції обов'язково скоротяться відповідно. Однак, з огляду на все, інвестиції постраждають менше, ніж споживання. Це пов'язано із загальним надлишковим потенціалом, який панує в обробній промисловості Китаю. Наприклад, в автомобільній промисловості в 2019 році як продаж автомобілів, так і виробництво зменшувались, а дилери та виробники мають значні запаси. Короткочасне призупинення роботи та виробництва, накладене затримкою повернення на роботу робітників, обмежило фактичний вплив на підприємства [75].

Імпорт та експорт: через уповільнення темпів зростання споживання та інвестицій, вимушених спалахом, та впровадження першої фази угоди в китайсько-американській торговій війні, імпортна та експортна торгівля буде продовжувати виходити на подальший рівень. Після того, як 31 січня 2020 року Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) оголосила, що спалах захворювання є надзвичайною ситуацією для охорони здоров'я, що викликає міжнародне занепокоєння, деякі країни прийняли короткострокові заходи, такі як евакуація репатріантів, обмеження в'їзду та призупинення польотів, а внаслідок цього постраждали імпорт та експорт, а також прямі іноземні інвестиції (ПІІ), [75].

З іншого боку, багато людей через спалах скасували свої плани поїздки за кордон під час фестивалю, що призведе до значного зниження обсягу імпорту торгівлі послугами Китаю. У сукупності, у період спалаху (перший та другий квартали 2020 року), а також протягом усього 2020 року Китай збереже профіцитну позицію щодо свого поточного рахунку в торговому балансі, але маржа може бути нижчою, ніж 2019 року [60, р.7].

Очікується, що внесок чистого експорту у зростання ВВП залишиться в основному таким же, як у 2019 році, або зазнає незначного зниження. Зважаючи на те, що міжнародний платіжний баланс залишається в основному стабільним і з огляду на зобов'язання підтримувати в основному стабільний обмінний курс на першому етапі китайсько-американської торгової угоди, курс юанів до доларів США, як очікується, залишиться стабільним у 2020 році [75].

Варто зазначити, що попри продовження розповсюдження коронавірусної інфекції світом, Китай все ще двигун світового зростання. Відповідно, варто виділити як COVID-19 прискорює 5 ключових тенденцій, що формують китайську економіку [76].

П'ять тенденцій швидкого просування вперед у Китаї в контексті COVID-19:

1. **Диджиталізація.** Цифрові інструменти стають дедалі популярнішими рішеннями, розширюючись від B2C до B2B.

2. **Зменшення глобальної експозиції.** Зростаюче значення внутрішніх ринків, технологій та капіталу.

3. **Зростання інтенсивності конкуренції.** Технології та спритність стимулюють переможців охоплювати левову частку галузі.

4. **Споживачі стають повнолітніми.** Споживачі (особливо молоді) стають більш розсудливими та відповідальніше ставляться до здоров'я.

5. **Приватний та соціальний сектори активізуються.** Приватний сектор відіграє сильнішу соціально-економічну роль, тоді як соціальний сектор зростає [61, р.10], (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Головні тенденції швидкого просування вперед у Китаї в контексті COVID-19

№ п/п	Тенденція	Характеристика
1	Тенденція швидкого просування вперед 1: Диджиталізація.	Цифрові інструменти стають дедалі популярнішими рішеннями, розширюючись від B2C до B2B.
2	Тенденція швидкого просування вперед 2: Зменшення глобальної експозиції.	Зростаюче значення внутрішніх ринків, технологій та капіталу.
3	Тенденція швидкого просування вперед 3: Зростання інтенсивності конкуренції.	Технології та спритність стимулюють переможців охоплювати левову частку галузі.
4	Тенденція швидкого просування вперед 4: Споживачі стають повнолітніми.	Споживачі (особливо молоді) стають більш розсудливими та відповідальніше ставляться до здоров'я.
5	Тенденція швидкого просування вперед 5: Приватний та соціальний сектори активізуються.	Приватний сектор відіграє сильнішу соціально-економічну роль, тоді як соціальний сектор зростає

Примітка. Складено автором за даними Understanding Chinese Consumers: Growth Engine of the World/ China consumer report 2021//Copyright © 2020 McKinsey&Company. – 2020. – р. 10.

Більш детальне дослідження, як п'ять ключових тенденцій, що формували китайську економіку, були прискорені внаслідок настання кризи COVID-19 [76].

Тенденція швидкого просування вперед 1: Диджиталізація.

COVID-19 має не тільки прискорену диджиталізацію в додатках та каналах від бізнесу до споживача (B2C), але і традиційно менш диджиталізовану частину економіки, наприклад, сфери, що вимагають фізичної взаємодії, та процеси між бізнесом та бізнесом (B2B), [61, р.12].

До COVID-19 Китай вже був цифровим лідером у сферах, орієнтованих на споживачів - на нього припадало 45% глобальних транзакцій електронної комерції, тоді як проникнення мобільних платежів було втричі вище, ніж у США. Споживачі та бізнес у Китаї прискорили використання цифрових технологій в результаті COVID-19. На підставі мобільних опитувань китайських споживачів, близько 55 %, ймовірно, продовжать купувати більше продуктів через Інтернет після піку кризи. Цифрові продажі Nike у Китаї у першому кварталі 2020 року зросли на 30 % у рік після того, як компанія запустила домашні тренування через свій мобільний додаток, тоді як майнова платформа Weike заявила, що перегляди нерухомості за сприяння агентів у її салоні віртуальної реальності у лютому 2020 року зросли майже у 35 разів порівняно з попереднім місяцем.

Практика роботи також суттєво змінилася: корпоративна комунікаційна платформа DingTalk більш ніж подвоїла своїх щомісячних активних користувачів за один квартал - до 177 мільйонів. У галузі охорони здоров'я цифрові взаємодії пришвидшилися - швидке зростання онлайн-консультацій, частково завдяки регуляційному зрушенню політики відшкодування витрат, а також ширшій віртуальній взаємодії між агентами з продажу фармацевтичних препаратів та лікарями. Ці зміни відбулися напередодні широкого впровадження технології 5G, яка, ймовірно, стане каталізатором використання цифрових інструментів [76].

Тенденція швидкого просування вперед 2: Зменшення глобальної експозиції. Сукупність геополітичних та економічних сил вже зумовлювала зміну відносин між Китаєм та світом, і COVID-19, здається, пришвидшує цю тенденцію.

До COVID-19 Китай зменшував відносну експозицію до світу, оскільки більшість економічного зростання створювалося внутрішнім споживанням, ланцюги поставок дозрівали та локалізувалися, а його інноваційні можливості були

розширені. Торгова суперечка між США та Китаєм викликала ризики та невизначеності, і близько 30-50 % компаній, опитаних різними установами в 2019 році, зазначили, що вони розглядають можливість коригування своїх стратегій ланцюга поставок шляхом пошуку альтернативних джерел або переміщення виробництва в інші географічні регіони [61, р.13].

COVID-19 активізував дискусію, коли кілька урядів закликали компанії, що перебувають у критично важливих секторах, перенести свою діяльність назад у свої країни та оголосили пакети фінансової підтримки для сприяння цьому. 20 % компаній, опитаних AmCham China, вважають, що COVID-19 може прискорити "роз'єднання".

Документ, опублікований у лютому Торговою палатою Європейського Союзу, підкреслює, як диверсифікація зараз є головним завданням багатьох європейських компаній у Китаї. Світова торгівля та інвестиції різко сповільнився, а пересування людей стало сильно обмеженим. Враховуючи розмір та потенціал зростання китайського ринку, інвестиції у ланцюг поставок та інноваційний слід для обслуговування Китаю будуть і надалі залишатися важливими. І Китай, зі свого боку, продовжуватиме вимагати глобальних технологічних ресурсів для підтримки зростання продуктивності. Відносини між Китаєм та світом будуть функцією рішень, які всі сторони приймуть протягом наступних кількох місяців та років [76].

Тенденція швидкого просування вперед 3: Підвищення інтенсивності конкуренції. Провідні китайські компанії зберігають велику частку прибутку та рентабельність інвестицій, але обмежена конкуренція загрожує їхнім позиціям. COVID-19 підвищить конкурентоспроможність, створюючи ще більші вигоди та ризики для компаній у Китаї [61, р.14].

У Китаї топ компаній охоплює близько 90 % від загальної кількості економічного прибутку, тоді як цей коефіцієнт становить близько 70 % для решти світу, згідно з аналізом найбільших у світі 5000 компаній. Це компанії, які вже диджиталізовані та мають надзвичайно рухливі операції, сильні сторони яких добре їм служили під час епідемії. Наприклад, супермаркети Alibaba Freshippo подолали

обмеження у постачанні та задовольнили стрімкі замовлення на фрукти в Інтернеті. Спритність Foxconn дозволило йому переключити заводські операції на маскування виробництва, захист працівників та можливість відновлення виробництва раніше, ніж конкуренти. Популярна платформа короткого відео TikTok оголосила, що наймає 10 000 нових співробітників, коли вірус досяг піку. На іншому кінці спектру, слабкі компанії, особливо МСП, які не є достатньо рухливими або цифровими, піддаються проблемам грошового потоку, безробіття та краху бізнесу.

Тенденція швидкого просування вперед 4: споживачі досягли повноліття. Заможне молоде покоління Китаю ніколи не зазнавало внутрішнього економічного спаду до COVID-19. Вірус змусив їх більше думати про витрати, заощадження та компроміси в купівельній поведінці.

Ставлення до витрат серед споживачів 20-30 річного віку, що традиційно є двигуном зростання споживання в Китаї, помітно змінилося після COVID-19. Опитування показало, що 42 % молодих споживачів мають намір заощадити більше в результаті вірусу [61, р.14].

41 % споживачів заявили, що планують збільшити джерела доходу за рахунок управління багатством, інвестицій та пайових фондів. Вірус також змусив купувати компроміси, споживачі шукають кращої якості та здоровіших варіантів. Більше 70 % респондентів опитування споживачів COVID-19 продовжуватимуть витратити більше часу та грошей на придбання безпечних та екологічно чистих продуктів, через те, що хочуть харчуватися здоровіше після кризи.

Тенденція швидкого просування вперед 5: Приватний та соціальний сектори активізуються. Під час спалаху ГРВІ у 2003 році уряд та державні підприємства (ДП) були головними суб'єктами економічного відновлення. Зараз приватний сектор та провідні технологічні компанії відіграють більш значну роль, роблячи значні соціально-економічні внески на тлі появи потужних соціальних інститутів, які пожертвували мільйони на зусилля для відновлення [61, р.15].

Після спалаху ГРВІ у 2003 році державні підприємства були головним фактором економіки Китаю, на який припадало близько 55 % активів Китаю та 45 %

прибутку. На сьогодні приватний сектор становить близько двох третин китайського економічного зростання та 90 % нових робочих місць, що ілюструє значний зсув у співвідношенні економічних сил.

Після COVID-19 спільні зусилля уряду та великих приватних компаній зіграли провідну роль. Наприклад, Alipay та WeChat підтримали запуск QR-коду про охорону здоров'я уряду Шанхаю, щоб допомогти стримати поширення вірусу. Ці дії ілюструють зростання приватного сектору, його здатності брати участь у заходах загальнодержавного значення та потенціал державно-приватного партнерства.

Тим часом соціальні установи, включаючи Білла та Мелінду Гейтс Фонд та Фонд Ванке пожертвували мільйони доларів на допомогу в відновленні зусиль. Такі соціальні інститути відіграватимуть життєво важливу роль у формуванні китайського суспільства в майбутньому [76].

Варто зазначити, що китайські споживачі змінюють звички покупок у відповідь на COVID-19. Китай випереджає криву свого відновлення після недавнього спалаху COVID-19, і багато провінцій повільно повертаються до нормального рівня активності. Заводи перезапускають виробництво, а споживачі знову починають витратити гроші. Однак криза мала різкий і тривалий вплив на звички покупки в країні, що впливає на бренди в Китаї та в усьому світі.

McKinsey&Company співпрацювала з МІУА, провідним постачальником мобільних платіжних рішень, для створення механізму відстеження зразків на основі 130 000 продавців МІУА, 500 мільйонів покупців та 5 мільярдів транзакцій. Відстеження вибірки проаналізувало дані торгових точок з 31 000 магазинів, що охоплюють 150 міст, включаючи Ухань та Хубей та понад 100 мільйонів покупців. Дані, оновлені до 10 травня 2020 року, виявляють чотири ключові зрушення, які зберігаються, навіть коли пік впливу вірусу стихає [61, Р.44-55]:

1. Покупки поза мережею повільно відновлюються, але дискреційні витрати, нічні покупки та епіцентр витрат відстають.
2. Перехід каналів на онлайн, офлайн-зручності та аптеки.
3. Здоров'я та фізична форма тут залишаються.

4. Шок до лояльності в режимі офлайн, частково компенсований взаємодією в Інтернеті.

Споживання в автономному режимі повільно відновлюється, після того як в піковий період спалаху впало до 37 % норми. Багато місцевих влад послабили обмеження в перший тиждень березня 2020 року, надавши магазинам можливість вітати покупців, які були у своїх будинках протягом шести тижнів. До 10 травня 2020 року споживання в автономному режимі піднялося до 84% докризового рівня. А за два тижні до 10 травня 2020 року споживання зросло на 105 % порівняно з докризовим рівнем, зумовленим святом Дня праці [61, р.46], (рис. 1.1.):

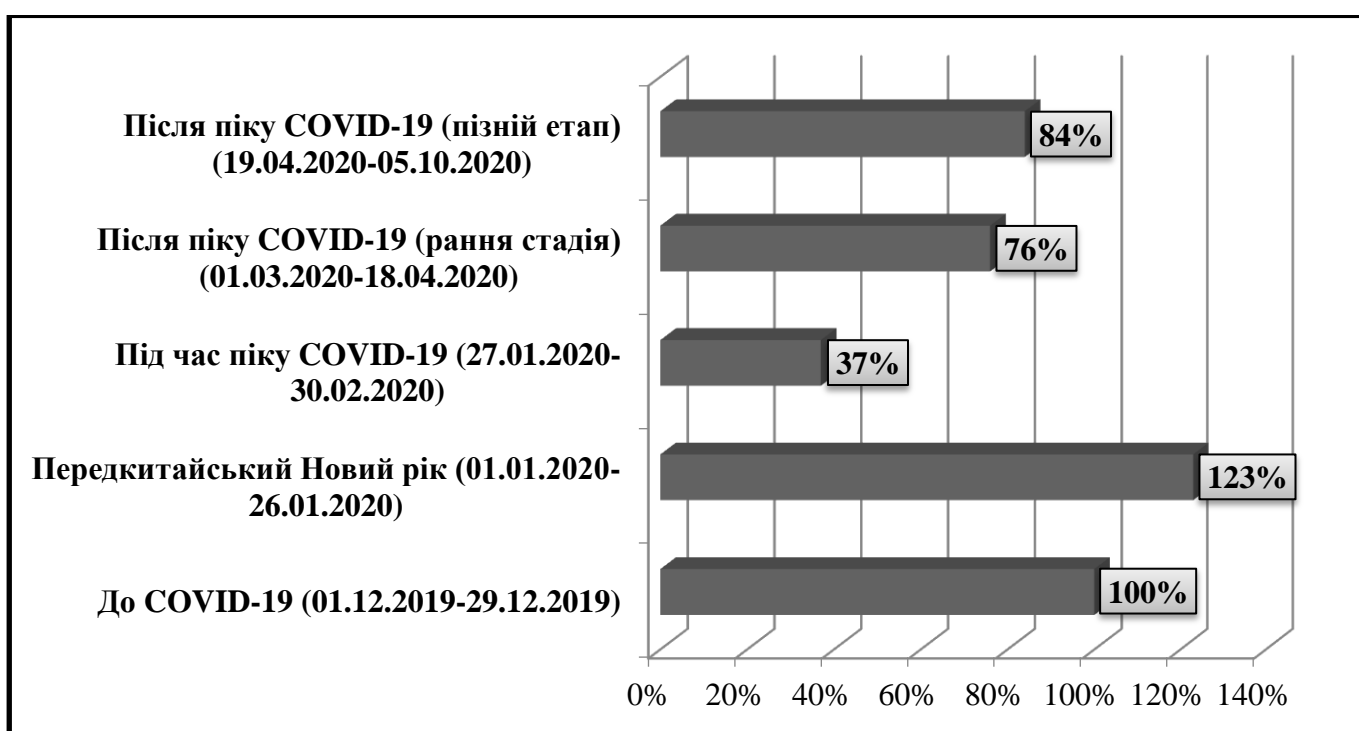

Рис. 1.1. Рівень споживання в офлайні в Китаї до, під час та після спалаху COVID-19, (%).

100% = середнє щоденне споживання в грудні 2019 року

Примітка. Побудовано автором за даними Understanding Chinese Consumers: Growth Engine of the World/ China consumer report 2021//Copyright © 2020 McKinsey & Company. – 2020. – р. 46.

Незважаючи на частковий відскок, існували значні зміни на тлі триваючого тиску на дискреційні категорії. Супермаркети, міні-магазини та аптеки зафіксували

сплеск активності під час кризи COVID-19, коли споживачі запасались найнеобхіднішими та готували вдома. Однак після піку COVID-19 відбулися розбіжності. Обсяги супермаркетів впали, тоді як міні-магазини та аптеки продовжували спостерігати позитивний імпульс, зумовлений попитом на ліки та бажанням багатьох людей робити покупки біля своїх будинків.

Під час кризи COVID-19 сильно постраждали дискреційні категорії, такі як заклади харчування, магазини одягу та універмаги, і їх відновлення відбувалося повільно. Помітною тенденцією між категоріями під час спалаху COVID-19 стало збільшення розмірів кошиків у недискреційних категоріях, що відображає неприязнь споживачів до поїздок за покупками та готовність витратити більше за відвідування, щоб зменшити частоту поїздок [61, р.46].

Під час кризи COVID-19 розміри кошиків для зручних магазинів зросли на 124% та залишились на 22 % вищими, коли криза COVID-19 стихла. З іншого боку, дискреційні категорії, такі як універмаги та магазини одягу, бачили менші розміри кошику. Під час кризи COVID-19 розміри кошиків для універмагів були на 54 % меншими і лише незначно відновились у березні та квітні 2020 року, що може бути відображенням небажання людей занадто довго проводити в людних умовах.

Абсолютний рівень трафіку різко впав у всіх категоріях, крім аптечних магазинів під час кризи COVID-19 (на 31 % нижчий для супермаркетів та на 88 % нижчий для торгових точок одягу). Близько 95 % магазинів одягу знову відкрито, але кількість дискреційних категорій все ще на 20 % нижче рівня до COVID-19. У недискреційних категоріях він приблизно на 20-30 % нижчий.

Гіпер / суперринок демонструє сплеск під час кризи COVID-19 разом із CVS, через те, що все більше людей готують їжу вдома, але жодних ознак тривалого підйому немає, оскільки він повертається до нормального рівня, коли починається відновлення CVS та аптечні магазини все ще перевищують свій історичний рівень через тривалий вплив COVID-19. Продовольчі магазини та ресторани все ще не відновлені повністю через тривалий вплив COVID-19. Одяг та універмаги зазнали

сильних ударів і повільно одужували. Внутрішні витрати на одяг руйнівні, зменшившись на 90% під час піку вірусу [61, р.47], (рис. 1.2.):

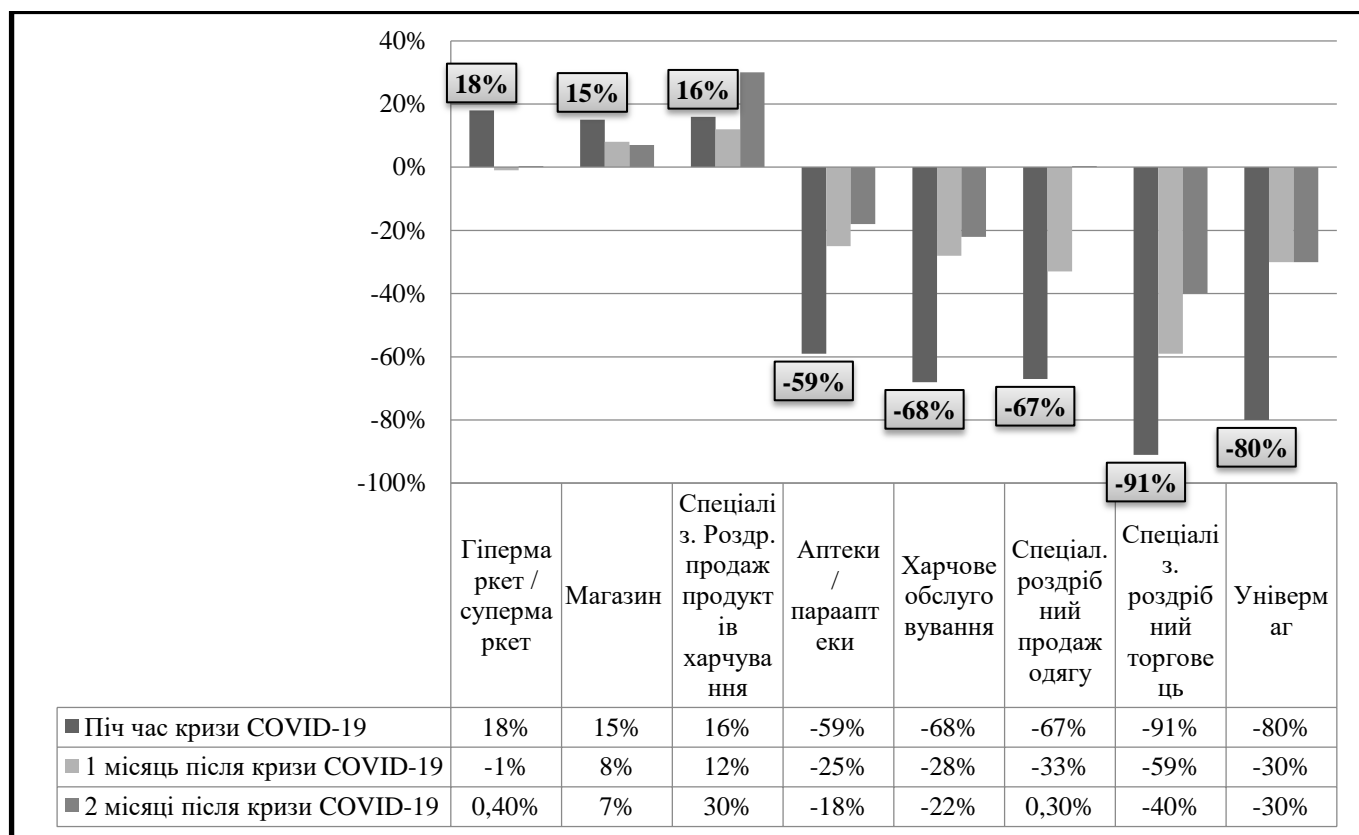

Рис. 1.2. Темпи приросту/падіння рівня споживання в офлайн в Китаї в 2020 році в контексті COVID-19, (%).

100% = середнє щоденне споживання в грудні 2019 року

Примітка. Побудовано автором за даними Understanding Chinese Consumers: Growth Engine of the World/ China consumer report 2021//Copyright © 2020 McKinsey & Company. – 2020. – р. 47.

Також, варто твiдмити зростання продажiв роздрiбних товарiв в iнтернетi в Китаї за категорiями. До COVID-19 Китай уже був серед найбільш цифрових країн свiту, на нього припадало близько половини свiтових продажiв електронної комерції. Коли вiрус вдарив, заходи блокування прискорили постійну тенденцію споживачiв переходити вiд традиційної роздрiбної торгiвлi до iнтернет-каналiв. Це вiдкрило замовлення в iнтернетi для нових сегментiв клiєнтiв [61, р.38].

Складна технологія цифрової інфраструктури Китаю забезпечила, що онлайн-ініціативи, реалізовані у відповідь на COVID-19, пропонували якісні послуги, не в останню чергу, виконуючи замовлення за години чи дні, а не за тижні, які можуть знадобитися в менш розвинених економіках. Компанії, які вже займаються цифровими перетвореннями, змогли пришвидшити розвиток і успішно задовольнити підвищений попит на Інтернет-магазини та інші цифрові послуги [61, р.39], (рис. 1.3.):

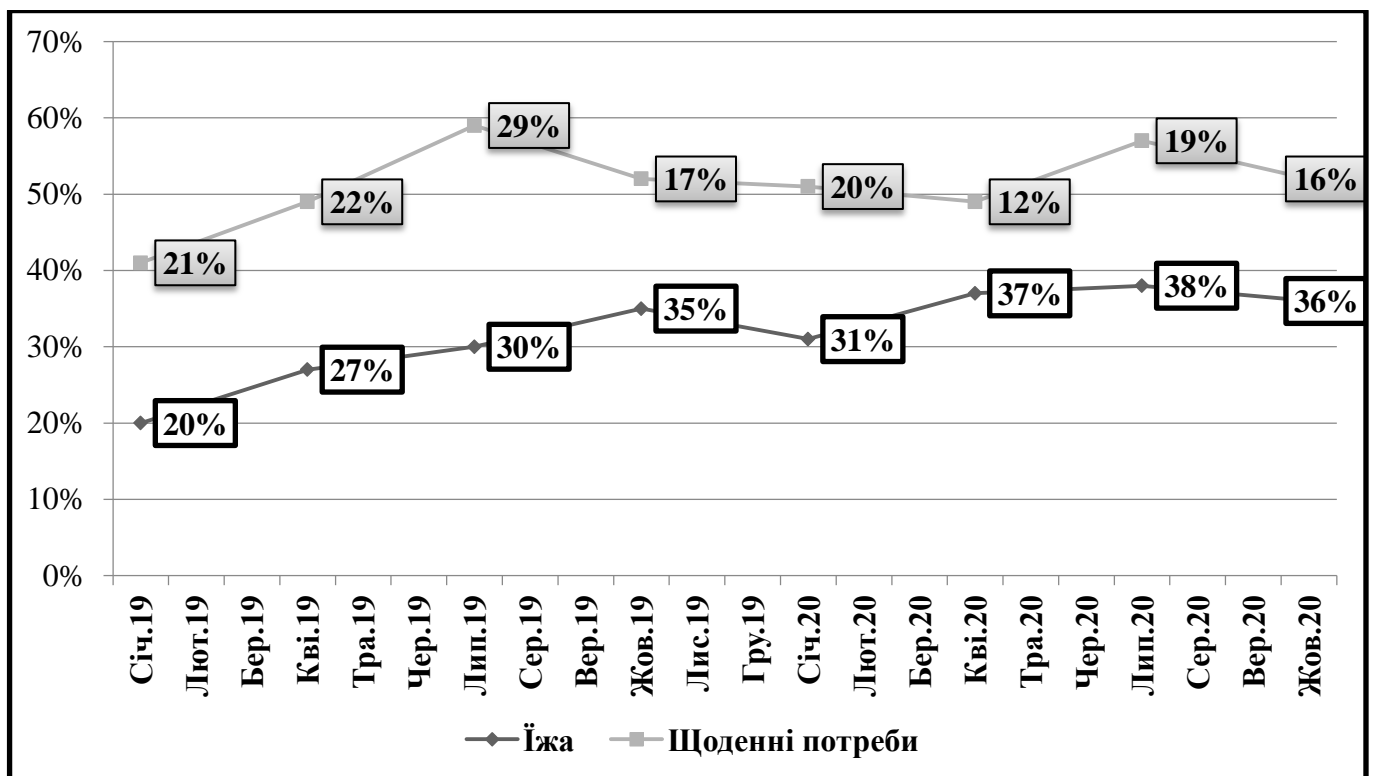

Рис. 1.3. Зростання продажів роздрібних товарів в Інтернеті в Китаї до, під час та після спалаху COVID-19, (%).

100% = середнє щоденне споживання в грудні 2019 року

Примітка. Побудовано автором за даними Understanding Chinese Consumers: Growth Engine of the World/ China consumer report 2021//Copyright © 2020 McKinsey & Company. – 2020. – р. 39.

Використання додатків для доставки різко зросло під час кризи, що сприяло зростанню продажів продуктів харчування та повсякденних потреб в Інтернеті. Згідно з нашим опитуванням споживачів бакалійних товарів COVID-19: Інтернет,

рівень проникнення продуктових продажів у Китай піднявся на 15-20 % під час піку кризи. Очікується, що щонайменше 6 % цього приросту збережуться; більше 55 % китайських споживачів сказали, що вони, напевно, постійно купуватимуть більше продуктів через Інтернет.

Провідні інтернет-та офлайн-магазини продуктів, такі як Freshippo, RT-Mart та JD Supermarket, а також Xingsheng Selected, лідер у сфері закупівель громадських груп, усі капіталізувались на ранніх стратегічних рішеннях, щоб зосередитись на виконанні всебічних каналів та оцифровці. Це означало, що на початку кризи ці гравці вже мали необхідний ланцюжок поставок та інфраструктуру цифрових додатків, що дозволило їм плавно прискорити впровадження електронної комерції.

Бренди краси, які створили інфраструктуру соціальної торгівлі, також змогли розширити продажі під час кризи, швидко переключивши ресурси на Інтернет-канали. Наприклад, Perfect Diary, швидкозростаючий місцевий бренд краси, активізував залучення клієнтів під час COVID-19 на своїх існуючих соціальних каналах, заснованих на WeChat, стимулюючи більші продажі та піднявши оцінку бренду до 2 мільярдів доларів під час квітневого раунду збору коштів, що вдвічі більше, ніж у вересні минулого року. Бренди краси, такі як Estée Lauder та L'Oréal, також використовували свою соціальну інфраструктуру торгівлі (наприклад, корпоративна версія WeChat), щоб активізувати та надати своїм консультантам з питань краси кращий доступ та залучення споживачів [61, р.39].

Таким чином, новий коронавірус, який спричиняє поширення COVID-19, поширився по всьому світу протягом кількох місяців у 2020 році. Його довгострокові наслідки, а також кінцева тривалість та тяжкість самої пандемії відзначаються глибокою невизначеністю. Хоча зарано прогнозувати наслідки COVID-19 з точністю, можна систематично досліджувати ймовірні траєкторії розвитку на середньострокову перспективу.

Економічне відновлення після колапсу, спричиненого пандемією, залишається повільним та неповним, а економічне переупорядкування веде до роздроблення раніше існуючих міжнародних зв'язків на державному та комерційному рівнях.

1.2. Дослідження основних макроекономічних показників КНР в умовах коронакризи

У 2020 році китайська економіка змогла впоратися з викликами коронавірусної епідемії COVID-19, продемонструвавши стійкість і міцність, а також величезний потенціал розвитку [80].

За результатами опитування, проведеного американським телеканалом CNBC, представники міжнародних ділових кіл оцінюють перспективи китайської економіки позитивно, вважаючи, що вона буде розвиватися зі стійким приростом у середньостроковій і довгостроковій перспективах [92].

Після світової фінансової кризи 2008 року Китай очолив процес відновлення глобальної економіки, і сьогодні він відіграє точно таку ж роль. Реабілітація економіки самого Китаю після COVID-19 уже набирає обертів.

У своїй стратегії боротьби з COVID-19 Китай скористався досвідом 2008 року, коли країна відгородила свої фінансові ринки від токсичних наслідків іпотечної кризи у США. Тоді від самого початку було поставлено абсолютно чітку мету: зосередитися на джерелі шоку, а не на побічному збитку, який він завдає. Бюджетні стимули в розмірі 4 трлн юанів (596,4 млрд. дол. США), надані у 2008–2009 роках, спрацювали тільки тому, що Китай вчинив рішучі дії для ізоляції своїх ринків від зараження фінансовими вірусами [84].

Сьогодні в Китаю аналогічний підхід: спочатку ізолювати громадян від зараження вірусним патогеном за допомогою драконівських заходів, щоб обмежити та пом'якшити поширення хвороби, а потім розумно застосовувати монетарні й бюджетні заходи для підтримки відновлення економіки після карантину. Такий підхід дуже відрізняється від підходів, обраних США, де після карантину дебати в основному ведуться з приводу застосування монетарних і бюджетних заходів у якості головних інструментів звільнення економіки від пандемії, а не про дисципліновані заходи охорони здоров'я з метою зупинити поширення вірусу [85].

Відповідно, за даними Світового банку, Китай стане єдиною великою економікою, яка закінчить 2020 рік з ростом ВВП, а не падінням, незважаючи на те, що пандемія коронавірусу почалася саме в цій країні [72].

За даними CNN, у той час як більша частина світу намагається не допустити, щоб нові спалахи коронавірусу гальмували крихке відновлення після рецесії, економіка Китаю знову набирає обертів і завершить 2020 рік більш впливовою. Друга за величиною економіка світу стала єдиною, хто уникнув рецесії в 2020 році, оскільки COVID-19 викликав локдаун і завдав шкоди бізнесу [92].

Згідно річним прогнозами Світового банку, очікується, що в 2020 році ВВП Китаю виросте на 1,9%, а світова економіка в цілому скоротиться на 5,2%. Китай домогся щодо швидкого відновлення за допомогою декількох заходів, включаючи сувору ізоляцію і політику відстеження населення, спрямовану на стримування вірусу. Уряд також виділив сотні мільярдів доларів на великі інфраструктурні проекти і запропонувало грошові стимули для підтримки витрат населення. Користь була очевидна, оскільки туризм і витрати відновилися під час напруженого святкового періоду «золотого тижня». До кінця року частка Китаю в світовому ВВП, зросте приблизно на 1,1 процентного пункту, згідно з розрахунками CNN Business з використанням даних Світового банку. В цілому очікується, що до кінця 2020 року, економіка Китаю буде коштувати близько 14,6 трильйона доларів, що приблизно еквівалентно 17,5% світового ВВП [72].

На шляху виходу з коронакризи, яка посилилася торговельною війною з США, Китай вирішив кардинально переорієнтувати економіку.

Оновлений світовий макропрогноз рейтингового агентства Fitch припускає, що вже в 2021 році глобальне зростання в цілому компенсує спад через епідемію COVID-19. Однак, незважаючи на поліпшення загальних оцінок на тлі більш швидкого відновлення економік від кризи, в 2021 році наслідки спаду повністю подолає лише КНР. При цьому в наступному році, як очікує Fitch, китайська економіка підніметься на 7,7 % [79].

У серпні 2020 року уряд Китаю оголосив про намір в найближчі роки кардинально переорієнтувати свою економіку. Йдеться про зниження залежності від експорту і перехід до стимуляції внутрішнього попиту на китайські товари і послуги. Концепція отримала назву "внутрішня циркуляція".

Зараз у Китаї, де ще кілька місяців тому вдалося локалізувати поширення коронавірусу, споживачі, як і раніше, неохоче витрачають гроші, а найбільші банки повідомили про максимальне падіння прибутку за більш ніж 10 років через зростання безнадійних боргів.

За даними китайського державного видання Global Times для стимуляції внутрішнього споживання необхідне істотне зростання купівельної спроможності працівників промисловості і галузі. Щоб доставити в переважно бідні сільські регіони "китайське економічне диво" і споживчі товари, уряд буде вкладатися в розвиток інфраструктури [79].

У плані китайської влади також говориться, що Піднебесна має перетворитися з постачальника дешевих товарів на виробника високих технологій. До 2049 року Пекін планує стати лідером в цій сфері.

Нова стратегія є відповіддю Пекіна на політику американського лідера Дональда Трампа, спрямовану на роз'єднання економік Китаю і США. Китай може бути змушений відвернутися від трьох "недружніх країн" - Сполучених Штатів, Канади й Австралії - і зосередити основну увагу на поглибленні співпраці з країнами Європи, Азії й Африки.

Однак європейські ЗМІ звертають увагу на погіршення відносин Китаю і Європи, особливо в період пандемії COVID-19. Як стверджують журналісти, Євросоюз починає відвертатися від КНР. Таку тенденцію спостерігає і Федеральне агентство зовнішньоекономічних зв'язків Germany Trade and Invest, яке вказало на "тренд щодо виведення виробництва з Китаю, який дедалі більше посилюється". Експерти пов'язують охолодження відносин Європи та Китаю, зокрема, через торгову війну з США [91].

У середині червня Євросоюз і Китай домовилися до кінця 2020 року почати переговори про підписання двосторонньої інвестиційної угоди. 14 вересня на прес-конференції за підсумками онлайн-саміту ЄС-КНР глава Єврокомісії Урсула фон дер Ляйєн заявила, що сторони домовилися запустити на постійній основі діалог високого рівня з питання цифрових технологій. Передбачається, що в рамках цих контактів будуть обговорюватися не лише питання доступу на ринки, а й тема регулювання інноваційних технологій, зокрема робіт зі створення штучного інтелекту [92].

Згідно з даними Державного статистичного управління КНР, на тлі поліпшення епідемічної обстановки в країні ВВП в третьому кварталі 2020 року зріс на 4,9 %. Загалом за перші три квартали 2020 року економіка додає 0,7 % в порівнянні з аналогічним показником минулого року. Багато показників вперше в цьому році стали позитивними, включаючи квартальні темпи зростання роздрібної торгівлі соціальними товарами широкого вжитку, темпи зростання інвестицій в основні фонди, реального наявного доходу на душу населення за дев'ять місяців цього року і т.д.

Темпи зростання ВВП Китаю вже майже відновилися до колишнього рівня і доводять економічну стійкість країни. Варто відзначити, що за три квартали 2020 року в Китаї в містах було створено 8,98 мільйона нових робочих місць. У вересні 2020 року рівень безробіття серед працездатного населення склав 5,4 %. У період з січня по вересень 2020 року зростання реального наявного доходу на душу населення склав 0,6% [91].

Економічна статистика знову підтверджує той факт, що після спалаху епідемії китайський уряд поставив на перший план життя народу і прийняв дуже ефективні заходи для відновлення роботи і виробництва. На наступному етапі стабільне відновлення економіки Китаю триватиме, як і в минулих трьох кварталах цього року. Як заявив офіційний представник уряду Китаю, в четвертому кварталі 2020 року китайська економіка має основу, умови і впевненість у підтримці нинішньої тенденції позитивного зростання. Китай - друга найбільша економіка світу, і її

поступове відновлення, поза всяким сумнівом, позитивно впливає на відновлення всієї світової економіки.

В останньому номері "Перспективи світової економіки" Міжнародний валютний фонд (МВФ) значно підвищив прогноз економічного зростання Китаю на 1,9 %, в результаті Китай може стати єдиною в цьому році головною економікою світу, яка домоглася позитивного економічного зростання. Тим більше що МВФ підняв прогноз економічного зростання Китаю на наступний рік до показника в 8,2% [73].

Прямо чи опосередковано, майже весь світовий бізнес залежить від Китаю. За розрахунками Dan & Bradstreet, з 1000 найбільших американських компаній, 163 мали постачальників першого рівня (безпосередньо постачальників) навіть не просто в Китаї, а в Ухані. Якщо опуститися до другого рівня (постачальників самих постачальників), то таких компаній вже стає 938. По іншим країнам таких розрахунків немає, але і за іншими ознаками зрозуміло, що залежність теж висока. Як мінімум, це видно по частці Китаю в імпорті різних країн [73], (рис. 1.4.):

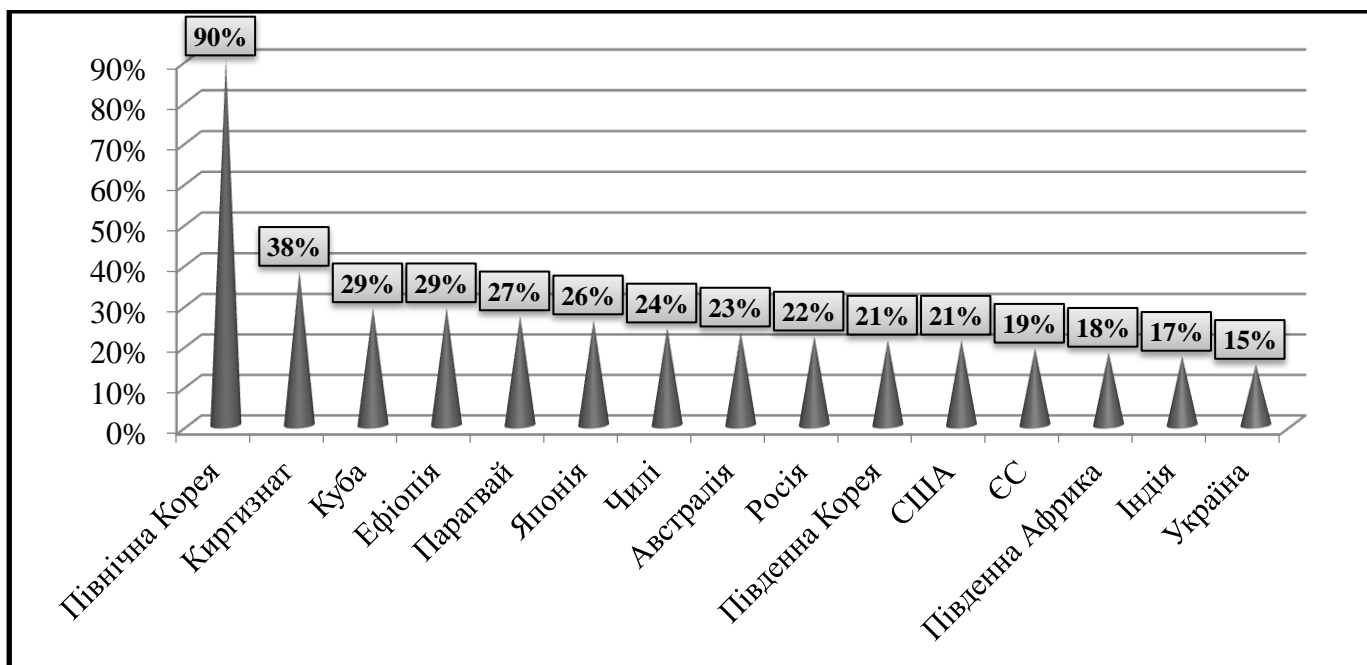

Рис. 1.4. Частка КНР в імпорті товарів в 2019 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Причому залежність виявляється ще більш вираженою, якщо пройтися по товарних групах. Наприклад, в Євросоюзі, при досить помірній загальній частці Китаю в імпорті (19%) є статті, де цей показник набагато вище, аж до 96%. З Китаю в ЄС імпортується майже вся товарна номенклатура. Наприклад, в 4-значній класифікації, з тисячі двісті двадцять дві статей не імпортується тільки 21, в основному сільськогосподарська продукція, а також електроенергія, уран і вибухівка [73], (рис. 1.5.):

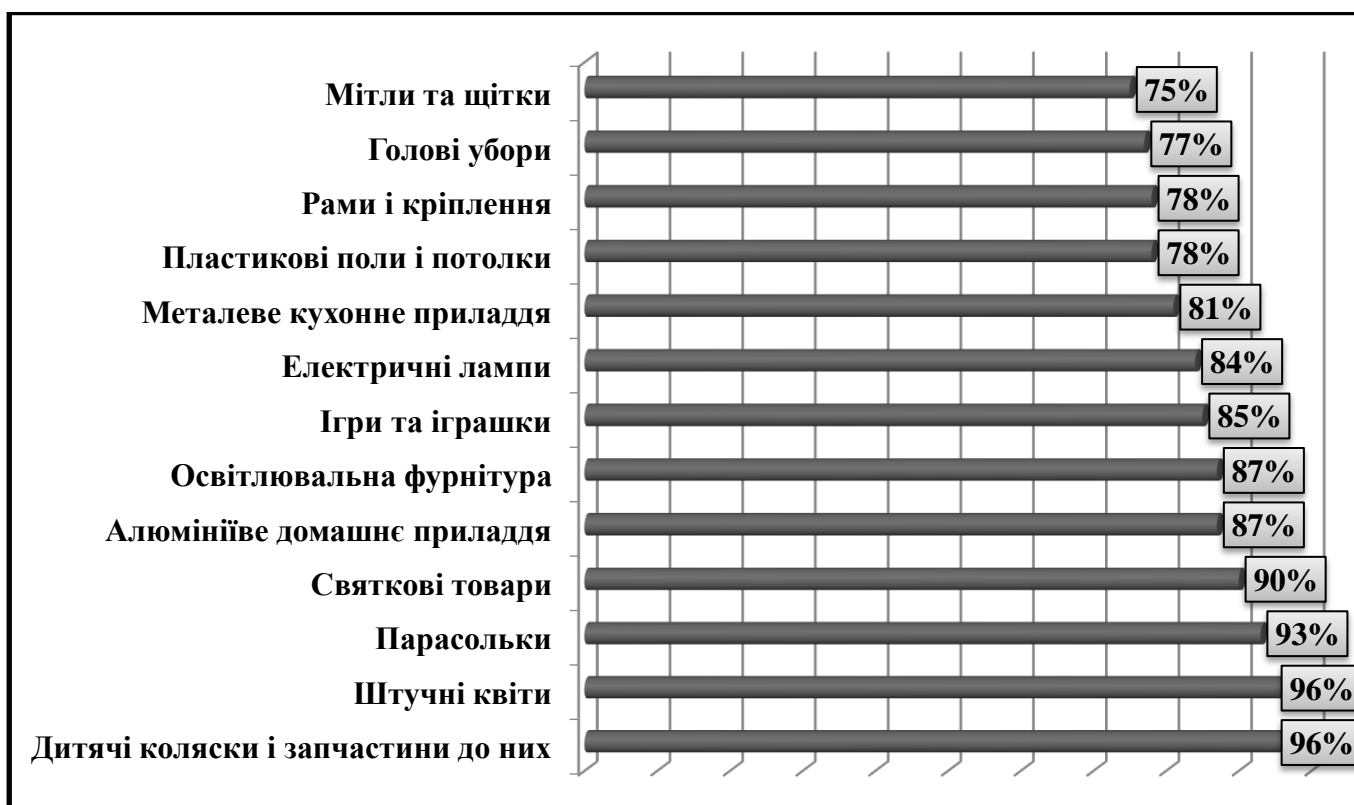

Рис. 1.5. Основні статті імпорту товарів із КНР в ЄС в 2019 році, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Залежність встигла вилізти боком, коли в результаті пандемії COVID-19 багато ланцюжкових поставок розірвалися, і споживачі в багатьох державах – як населення, так і бізнес – не дочекалися в термін багатьох товарів, в тому числі першої необхідності [78].

За даними Bloomberg Китай зміцнює свій статус домінуючої торгової країни світу, захопивши рекордну частку світового експорту. У той час як решта світу

бореться з наслідками карантину, в Китаї досить швидко відновилася робота підприємств. Експорт в 2020 році показав зростання четвертий місяць поспіль. У вересні 2020 року він зріс на 9,9% в доларовому вираженні рік до року, а імпорт – на 13,2%. Поліпшення економічних показників сприяло зростанню юаня, який досяг 18-місячного максимуму в жовтні 2020 року. Однак експерти бачать ризик для панування КНР у погіршенні американо-китайських відносин і в нерівномірному відновленні інших країн від наслідків пандемії коронавірусу [78].

18 грудня 2018 р. в КНР відзначили 40-річчя політики реформ та відкритості. Завдяки системним та структурним трансформаціям економіки, за ці роки Китай став одним з ключових гравців на глобальній політичній та економічній арені, перетворився на найбільшого експортера товарів та донора інвестицій для країн світу, а також стрімко нарощує технологічну та інноваційну конкурентоздатність. У 2019 році Китай входить до ТОП-30 країн за глобальними індексами інноваційного розвитку, а китайські компанії є глобальними інноваційними лідерами, серед яких: Huawei, ZTE, BOE Technology Group [33, с. 42], (див. Табл. 1.2).

У розрізі глобальних рейтингів економічного розвитку, суттєвих результатів було досягнуто за легкістю ведення бізнесу Easy of Doing Business 2019 та Easy of Doing Business 2020: Китай піднявся на 32 пункти в 2019 році, а в 2020 році ще на 15 та обійняв 31 позицію з показником 77.9. Це обумовлено спрощенням умов для реєстрації бізнесу та власності, отримання дозволів на будівництво, доступу до електрифікації, здійснення міжнародної торгівлі. Варто підкреслити, що разом із стимулюванням внутрішнього споживання, урядом КНР взято курс на новий етап «відкритості», зокрема, у 2019 році дозволили іноземними інвесторам володіти часткою державних промислових компаній [89, 90].

Також, за рейтингом Індексу економічної свободи в 2019 році, в якому брали участь 180 країн світу, КНР поліпшив свою позицію на 10 пунктів та зайняв 100 сходинку рейтингу з показником 58,4 [78]. За рейтингом Індексу світової цифрової конкурентоздатності (IMD World Digital Competitiveness Ranking 2019) Китай посів 22 місце серед 63 країн світу, що на 8 позицій краще за показник 2018 року [88].

КНР у глобальних рейтингах в 2017-2019рр.

Рейтинг	Позиції КНР		
	2017	2018	2019
Глобальні економічні рейтинги			
Індекс економічної свободи / Index of Economy Freedom	111 (180)	110 (186)	100 (180)
Індекс глобальної конкурентоздатності / The Global Competitiveness Index (WEF)	28 (135)	28 (140)	28 (141)
Індекс світової конкурентоздатності IMD / IMD World Competitiveness Index	18 (63)	13 (63)	14 (63)
Індекс легкості ведення бізнесу / Easy of Doing Business	78 (190)	46 (190)	31 (190)
Рейтинг податкового навантаження / Paying taxes ranking	114 (190)	114 (189)	105 (212)
Індекс глобалізації / Index of Globalization	71 (207)	79 (203)	80 (203)
Глобальні рейтинги інноваційної здатності			
Глобальний індекс інновацій / The Global Innovation Index	22 (127)	17 (126)	14 (129)
Індекс світової цифрової конкурентоздатності / IMD World Digital Competitiveness Index	31 (63)	30 (63)	22 (63)
Індекс інновацій Bloomberg / Bloomberg innovation index	21 (50)	19 (50)	16 (60)
Глобальні рейтинги розвитку суспільства			
Індекс людського розвитку / Human Development Index (UNDP)	87 (189)	86 (189)	85 (189)
Індекс процвітання / The Legatum prosperity Index	90 (149)	82 (149)	57 (167)
Індекс соціального прогресу / Social Progress Index	87 (122)	87 (128)	89 (149)
Глобальний показник миру / Global Peace Index	112 (163)	116 (163)	110 (163)

Примітка. Складено автором за даними Index of Economy Freedom, Global Competitiveness Index, Global IMD World Competitiveness Index, Doing business, Paying taxes ranking, Index of Globalization, The Global Innovation Index, IMD World Digital Competitiveness Index, Bloomberg Innovation Index, Human Development Index, The Legatum prosperity Index, Social Progress, Global Peace Index.

За глобальними рейтингами інноваційної здатності Китай також поліпшив свої позиції, так за The Global Innovation Index 2019 КНР покращив свій показник ще на 3 сходинки і обійняв 14 місце серед 129 країн світу з показником 54.82 [94]. За Індексом інновацій Bloomberg (Bloomberg Innovation Index 2019) серед 60 країн КНР посів 16 сходинку, що на три позиції вище минулорічного показника [82].

За глобальними рейтингами соціального розвитку, Китай продовжує покращувати свої позиції. Так, позитивною є динаміка за Індексом процвітання (The Legatum Prosperity Index 2019) та за Індексом людського розвитку ООН (Human Development Index). За Індексом процвітання в 2019 році КНР покращив свої позиції аж на 25 сходинок та посів 57 місце (в 2018 році 82 місце) серед 167 країн

світу [95]. А за Індексом людського розвитку (Human Development Index 2019) лише на 1 позицію та обійняв 85 місце серед 189 країн світу [98]. За рейтингом Глобальний показник миру (Global Peace Index 2019) Китай посів 110 сходинку серед 163 країн світу, піднявшись на 6 позицій [92].

Китай є другою за величиною світовою економікою, найбільшим експортером і має найбільші валютні резерви у світі. Однак, незважаючи на те, що Китай має один з найбільш швидкозростаючих ВВП у світі, в 2019 році економічне зростання дещо сповільнилося, досягнувши 6,1% проти 6,8% у 2018 році. Це результат структурного уповільнення, оскільки економіка відходить від інвестицій - модель зростання та уряд реалізує політику зменшення фінансової вразливості. Стійкий зовнішній попит та стійке внутрішнє споживання домогосподарств сприяли цьому зростанню, незважаючи на зростаючу стурбованість фінансовими ризиками на тлі економічної перебудови під проводом комуністичного уряду. Нові сектори, такі як електронна комерція та Інтернет-фінансові послуги, набирають обертів в економіці, де домінують експортно-орієнтовані сектори. Очікується, що тенденція до ВВП впаде до 1,9% у 2020 році через спалах COVID-19 та зросте до 8,2% у 2021 році, а 5,8% в 2022 році, згідно з оновленими прогнозами МВФ з жовтня 2020 року [73], (див. Рис. 1.6.).

Економічне зростання в Китаї упродовж понад чотири десятиліття був позитивним, причому значення показника значно перевищували середньосвітовий темп приросту. З 2012 року спостерігається уповільнення економічного зростання КНР. За оцінками Міжнародного валютного фонду, в 2018 році ВВП країни збільшився на 6,8%, а в 2019 році - на 6,1%, що стало мінімальним значенням показника з 1990 року [73].

До кінця 2019 року інфляція досягла 2,9%, і вона повинна залишатися стабільною протягом наступних кількох років - на рівні 2,7% - незважаючи на спалах пандемії COVID-19.

Державний борг є причиною для занепокоєння в Китаї. Незважаючи на те, що офіційний показник на 2019 рік становив 52,6%, вважається, що реальна цифра набагато вища і, як очікується, зросте в найближчі роки.

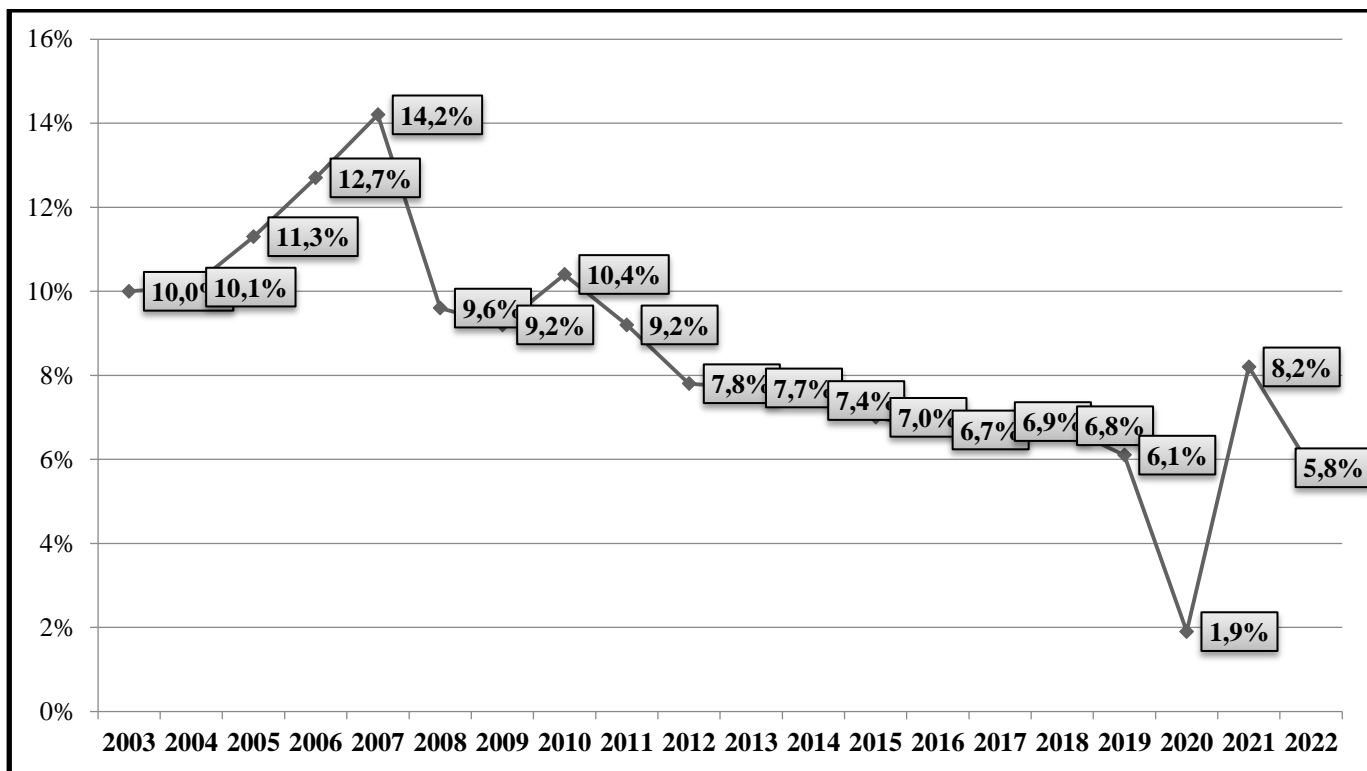

Рис. 1.6. Темпи приросту ВВП Китаю в 2003-2019рр. та прогноз на 2020-2022рр. в умовах COVID-19, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Згідно з доповіддю, опублікованою Інститутом міжнародних фінансів, загальний обсяг боргу підприємств, домогосподарств та уряду в країні зараз перевищує 303% валового внутрішнього продукту і становить близько 15% всього світового боргу. Останнім часом уряд націлений на скорочення видатків у своєму бюджеті, і президент Сі Цзіньпін заявив, що обмеження позик роздутим державним підприємствам є "пріоритетом пріоритетів".

Проте, МВФ передбачає збільшення державного боргу в майбутньому, досягнувши 61,7% у 2020 році та 66,5% у 2021 році. Урядовий бюджет досяг рекордно низького рівня -5,9% ВВП у 2019 році, тенденція, яка, як очікується, ще

більше зменшиться у 2020 та 2021 роках, коли, за оцінками, досягне - 10,9%. з іншого боку, Китай все ще має великі резерви іноземних валют (оцінюється в 3 трлн. дол. США), які можуть служити резервом зовнішньої волатильності, а також профіцит поточного рахунку в 141,3 млрд. дол. США [73].

Пекін уже багато років намагається сформувати середній клас, щоб збільшити внутрішнє споживання, але поки всі його спроби провалювалися. У 2019 році цей показник в КНР склав менше 40 % ВВП в той час, як в Америці – 66% [91].

У 2018 році ВВП на душу населення Китаю досяг 9732 дол. США, що більше, ніж в країнах із середнім рівнем доходу. Але варто зазначити, що показник ВВП на душу населення виріс в понад 2 рази, з 4524 дол. США у 2010 році до 10522 у 2019 році [73], (рис. 1.7.):

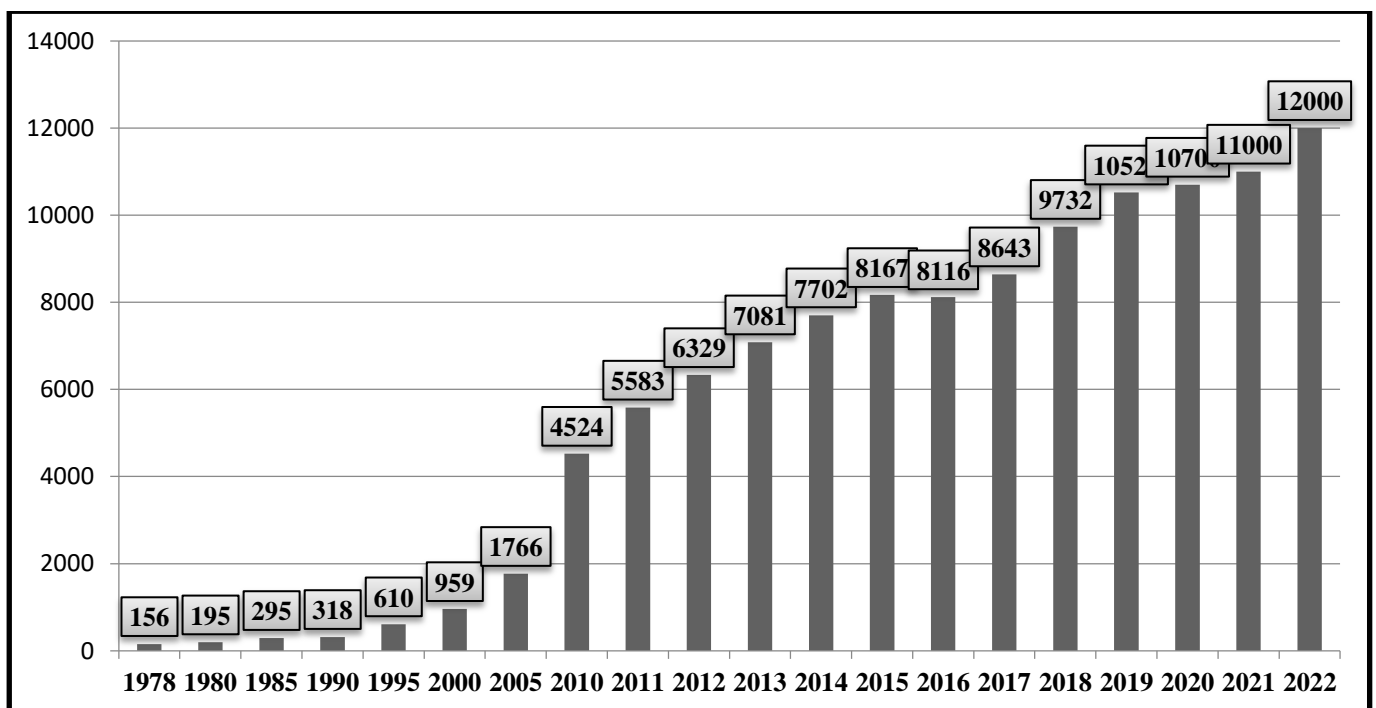

Рис. 1.7. Динаміка ВВП на душу населення в КНР в 1980-2019рр.

та прогноз на 2020-2022рр. в умовах COVID-19, (дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Міжнародного валютного фонду (МВФ).

Питання подолання нерівності в регіональному розвитку є нагальним для китайського уряду. За 40 років Китай здійснив соціально-економічний прорив. З

1978-го по 2019 рік економіка Китаю зростає в середньому на 9 % щорічно. Показники номінального ВВП та ВВП на душу населення зросли в 56 та 38 разів відповідно. Такі високі темпи зростання економіки забезпечені позитивним торговельним сальдо та притоком іноземних інвестицій. Сучасна економічна політика КНР спрямована на розвиток внутрішнього ринку та зменшення залежності від експорту та ПШ. Стрімкий розвиток економіки зумовив зростання рівня урбанізації, зокрема в 2019 році показник сягнув 57 %. Також, скорочується рівень бідності в сільській місцевості – з 96 % у 1980р. до 3 % у 2019р. [72, 74], (табл. 1.3):

Таблиця 1.3

Основні макроекономічні показники Китаю в період 1980-2019рр.
та прогноз на 2020-2022рр. в умовах COVID-19

Показники	1980	1990	2000	2010	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Номінальний ВВП, млрд. дол. США	215,6	305,3	398,6	1214,9	12015	13293	14100	14600	16000	18000
ВВП реальний, % до попереднього року	6,4	10	9	9,2	6,8	6,8	6,1	1,9	8,2	5,8
ВВП на душу населення, дол. США	195	318	959	4524	8643	9732	10522	10700	11000	12000
Середньорічна інфляція, %	2,5	3,1	0,4	3,3	1,6	2,9	2,1	2,9	2,7	2,6
Рівень безробіття, %	4,9	2,5	3,1	4,1	3,9	3,8	3,6	3,8	3,6	3,6
ПШ, млрд. дол. США	0,3	57	3487	40715	114734	125678	203500	н/д	н/д	н/д
Експорт, млрд. дол. США	9,95	18,1	62,1	249,2	1577,8	2487	2498	н/д	н/д	н/д
Імпорт, млрд. дол. США	11,1	19,9	53,3	225	1396,2	2136	2077	н/д	н/д	н/д
Чисельність населення, осіб	966,0	993,9	1172,5	1283,2	1359,8	1395	1400	н/д	н/д	н/д
Рівень урбанізації, %	17,9	19,4	26,4	35,9	49,2	55	57	н/д	н/д	н/д
Рівень бідності у сільській місцевості, %	96,2	73,5	49,8	17,2	4,5	4	3	н/д	н/д	н/д

Примітка. Складено автором за даними Світового банку та ЮНКТАД.

Китаю все ще доводиться стикатися з багатьма проблемами: старінням населення та скороченням робочої сили, відсутністю відкритості своєї політичної системи та питаннями конкурентоспроможності в економіці, що залежить від великих капітальних витрат та збільшення кредитування. Залишається великий розрив між рівнем життя міст і села, між міськими зонами на китайському узбережжі та внутрішніми та західними частинами країни, а також між міським середнім класом та тими, хто не зміг отримати прибуток від зростання останніх десятиліть. Ці нерівності дедалі більше викликають занепокоєння як китайської влади, так і інвесторів, отже, обіцянка Сі Цзіньпіна завершити викорінення бідності в селах до 2020 року [91].

За словами міністра людських ресурсів та соціального забезпечення Інь Вейміна, низький рівень безробіття за останні роки в основному завдяки новій цифровій економіці та підприємництву. Однак багато аналітиків стверджують, що урядова цифра є ненадійним показником рівня зайнятості на національному рівні, оскільки вона враховує лише зайнятість у містах і не вимірює мільйони робітників-мігрантів, які щороку прибувають до країни.

Рівень безробіття дещо знизився з 3,8% до 3,6% у 2019 році, МВФ очікує, однак, на цю тенденцію трохи впливатиме негативний економічний вплив пандемії COVID-19, в даний час, за оцінками, рівень зросте до 3,8% у 2020 році та зменшиться знову до рівня до пандемії 3,6% у 2021 році. Нарешті, близько 43 мільйонів людей продовжують жити менше ніж на 1 долар США на день, що є межею бідності, встановленою урядом (згідно з офіційною статистикою, п'ять років тому близько 100 мільйонів люди жили нижче цієї межі), [73].

Разом із формуванням «суспільства середнього класу» до 2020 року, перед урядом КНР стоїть довгострокова мета «інноваційна нація». Тому Китай шукає «блакитні океани» на глобальному технологічному ринку. Однією з таких ніш є штучний інтелект, розробкою якого успішно займаються китайські компанії. У 2017 році було прийнято План з розвитку нової генерації штучного інтелекту, а за

оцінками PwC, вже у 2030 році Китай посідатиме 1 місце в світі та на його частку припадатиме 26,1% (4,1 трлн. дол. США), [75].

Окрім штучного інтелекту, Китай є світовим лідером у цифровій економіці, обсяг якої становить 3,8 трлн. дол. США – майже третина китайського ВВП. Зокрема, на частку КНР припадає 40% світової електронної торгівлі, 34% стартапів з мільярдною капіталізацією, які функціонують у цифровій економіці. Для сприяння подальшому зростанню цифрової економіки прийнято стратегію «Made in China», одним з напрямів якої є діджиталізація традиційних секторів економіки [75].

Інноваційна політика щодо інклюзивного розвитку спрямована на подолання бар'єрів, з якими стикаються певні соціальні групи, компанії, регіони, для участі в інноваційній діяльності. Китайська інноваційна політика щодо інклюзивного розвитку узгоджується з такими глобальними цілями ООН, як подолання бідності, особливо в сільській місцевості, забезпечення якісною освітою та підвищення рівня наукової грамотності, стимулювання підприємницької діяльності в сільській місцевості задля забезпечення достойними робочими місцями, розвиток інновацій у сільському господарстві та подолання нерівності.

7 вересня 2013 р. в Університеті в столиці Казахстану Астані Голова КНР Сі Цзіньпін вперше запропонував запровадити «Економічний пояс Шовкового шляху» на суходолі Євразії. Стратегічна ініціатива КНР відразу була подана як ідея створення простору спільного розвитку і для Китаю, і для сусідніх країн. «Поясом» поєднуються всі держави континенту, що лежать між Китаєм та Європою. Згодом китайський лідер доповнив ініціативу «Морським Шовковим шляхом XXI століття», котрий охоплює континент морем і має на меті розвиток берегової інфраструктури задля посилення торгівлі між Азією, Європою, Африкою та іншими регіонами світу [37, с. 60].

В ініціативі «Один пояс, один шлях» відображено з'єднати материк єдиною надсучасною функціональною мережею, в якій люди, товари, капітали й інформація з максимальною вигодою у стислі терміни зможуть потрапляти з однієї точки в призначену іншу. Намір Піднебесної прокласти крізь усю Європу й Азію

автомобільні, залізничні і телекомунікаційні магістралі, трубопроводи, облаштувати нові «вузлові» морські та повітряні порти підтримується багатьма політиками більшості держав. Не лише країни Центрально-Східної Європи, а й старої Європи дедалі більше приділяють увагу відносинам із КНР. Піднебесна, у свою чергу, демонструє неабияку здатність домовлятися на «Один пояс, один шлях і шлях» створений Азійський банк інфраструктурних інвестицій, а також заснований Фонд Шовкового шляху [54, с. 78].

Пандемія коронавірусу порушила звичний плин подій у всьому світі. Китайська економіка не стала винятком у цьому плані. Для того, щоб пристосуватися до нових реалій керівництво КНР збирається поміняти модель розвитку. Передбачається створити два контури: внутрішній і зовнішній, які будуть з одного боку самостійними, а, з іншого, доповнять один одного.

Голова КНР Сі Цзіньпін виступив на китайському міжнародному саміті з питань торгівлі послугами, позначивши шлях спільного подолання світової економічної кризи, яка склалася в зв'язку з пандемією Covid-19. По-перше, всі країни повинні спільно формувати відкриту і інклюзивну сферу для співпраці. Для цього необхідно створити міжнародні торговельні платформи, "відкриті майданчики", де різні держави змогли б продемонструвати свої нові розробки і прориви в сфері торгівлі послугами. Сі Цзіньпін підкреслив, що сьогодні в світі відбуваються серйозні зміни, "небачені за сторіччя", а глобальна пандемія коронавірусу їх тільки прискорила. Зокрема, економічна глобалізація зіткнулася з таким протидією, як протекціонізм, а міжнародна торгівля та інвестиції різко скоротилися. Зі свого боку, в цьому напрямку Китай "продовжить спрощувати доступ на ринок в секторі послуг і активно нарощувати імпорт послуг високої якості" [91].

Зараз у всьому світі триває переосмислення системи виробничих ланцюжків, раз-у-раз виникатимуть наміри надійно замінити ті ланки, що випали через пандемію. У цьому контексті Піднебесна зарекомендувала себе як надійний партнер, із яким захоче мати справу дедалі більша кількість країн. Це призведе до

того, що пандемія завершиться, а китайська присутність на відносно нових для КНР ринках збережеться. У певному сенсі це означатиме, що внаслідок пандемії на економічній мапі світу відбудеться перерозподіл.

Це особливо важливо в тому контексті, що ще на початку минулого року щомісячний обсяг експорту з Китаю знижувався в річному вимірі, а спроби США приструнити торговельну жвавість китайців видавалися досить ефективними. Тепер ситуація докорінно змінилася. За період пандемії КНР, імовірно, здійснить такий потужний стрибок у зовнішній торгівлі, що стане фактично недосяжним для американського протекціонізму. Просто частка США в експорті з Піднебесної впаде настільки, що не буде аж настільки критичною для китайської економіки.

Пандемія COVID-19 стимулювала Пекін до розширення використання цифрових технологій в ім'я охорони здоров'я та безпеки населення. Починаючи від масового спостереження, відстеження розвідувальних даних та цензури в Інтернеті, до використання систем соціальних кредитів, розширених можливостей збору даних та великих даних, нова норма Китаю викриває та розширює посягання на громадянські свободи [92].

Отже, в цілому основний вектор економічного розвитку Китаю не зміниться. Проте необхідно усвідомити, що ситуація з пандемією COVID-19 все ще залишається серйозною, міжнародна ситуація зберігає велику кількість факторів нестабільності та невизначеності, одночасно з цим внутрішній попит як і раніше недостатній, спостерігається нерівномірність у сферах регіонального, галузевого розвитку і серед підприємств. Це говорить про те, що необхідно і далі зміцнювати основи тривалого і стабільного відновлення економіки. Так що в Китаї продовжать проведення політики реформ і відкритості в умовах нормалізації, запобігання і контролю епідемії. В країні продовжать докладати зусиль до високоякісного розвитку економіки і всебічному виконання завдання соціально-економічного розвитку, щоб Китай вніс ще більш вагомий внесок у відновлення світової економіки.

За прогнозними даними Китай залишається єдиною великою економікою, яка покаже зростання на 1,9 %, а в 2021 році – на 8,2 %.

1.3. Договірно-правова база економічного співробітництва між Україною та Китайською Народною Республікою

1 жовтня 2019 року Китайська Народна Республіка відзначила свій 70-річний ювілей. Сьогодні Китай – це потужний лідер на геополітичній та гео економічній арені світу. За сімдесят років КНР здійснила прорив у соціальному, економічному та інноваційному розвитку, завдячуючи всеосяжним системним реформам та сумлінній і самовідданій праці свого народу. На шляху розбудови соціалізму з китайською специфікою в нову епоху Китай прагне створити суспільство середньої заможності та втілити в життя «Китайську мрію про велике відродження китайської нації».

За минулі десятиліття Китай перетворився на потужну державу, другу економіку планети, авторитетного члена Ради Безпеки ООН та найбільшого контрибутора її миротворчих операцій. Сьогодні КНР є визнаним лідером глобалізації й науково-технічного прогресу. Без перебільшення можна сказати, що «китайське диво» – досягнення всієї цивілізації. Виробничі здібності, креативність та наполегливість китайського народу нині продовжують змінювати Піднебесну. Під час вдалого здійснення в Китаї політики реформ та відкритості були проведені системні комплексні соціально-економічні перетворення, змінено на краще життя сотень мільйонів, відкрито широкий шлях у заможне майбутнє для третини людства.

Сьогодні КНР є прикладом для багатьох країн, що розвиваються. Завдяки реалізації Ініціативи уряду «Один пояс, один шлях» інші держави мають можливість запозичувати китайський досвід ведення зовнішньої політики, яка спрямована на мирне життя та сталий розвиток [27, с. 20].

В Україні з великою повагою ставляться до приголомшливих успіхів Китаю та прагнуть всебічно розвивати плідне широкомасштабне співробітництво на основі відносин стратегічного партнерства.

Аналізуючи 29-річну історію співпраці між Україною та Китайською Народною Республікою можна виділити важливі віхи, які мали ключове значення у розвитку двосторонніх відносин.

Після ухвалення Постанови українським парламентом 24 серпня 1991 р. «Акту проголошення незалежності України» Україна приступила до активного формування правової бази, що визначала основні напрями і пріоритети розбудови українсько–китайських взаємин [64].

КНР була серед перших країн, що визнали незалежність України 27 грудня 1991 року, а вже 4 січня 1992 року було підписано «Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР» та «Меморандум взаєморозуміння до Комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР», у яких зафіксовано наміри двох країн розбудовувати повномасштабне співробітництво. Вони і до сьогодні є базисом взаємин та дороговказом у майбутнє. Відтоді було укладено багато угод, які відкрили широкий горизонт і стали надійною платформою для контактів.

Реалізуючи досягнуті домовленості з весни 1992 р. у Києві діє Посольство Китайської Народної Республіки, а в березні 1993 р. у Пекіні розпочала свою діяльність дипломатична місія України в КНР [64].

Варто наголосити, що китайське стратегічне планування передбачає пристосування до умов, які склалися внаслідок агресії РФ проти України, анексії Криму, розгортання масштабної проксі–війни на території Донбасу. При цьому, Китай як новий глобальний гравець зайняв чітку позицію щодо російської агресії проти України підтримавши суверенітет та територіальну цілісність.

Разом з цим, Китай належить до тих країн, які свого часу надали Україні гарантії безпеки, і це було пов'язано з процесом добровільного ядерного роззброєння України. Наша держава отримала чіткі підтвердження цих гарантій з боку КНР (грудень 2013 року) і інших країн–учасників цих гарантій, окрім РФ.

Одним із перших Китай у середині березня 2014 року запропонував мирне врегулювання «кримського питання» у форматі міжнародного координаційного механізму, до якого б увійшли всі зацікавлені сторони.

Наявність стійких зовнішньоекономічних зв'язків між країнами світу дозволяє стабілізувати стан економіки та надає виняткові можливості розвитку різних галузей

виробництва. Імпорт та експорт – це два основних елементи, на яких побудовано здорову економіку кожної країни. На сьогодні Китай є досить важливою фігурою на міжнародному ринку, а тому Україна докладает максимум зусиль для налагодження економічних відносин з КНР. Доцільним буде зупинитися детальніше на основних аспектах цього міжнародного співробітництва [45, с. 98].

Протягом 29 років, із початку дипломатичних відносин між КНР та Україною, сфери стратегічної співпраці наших країн постійно розширюються. Сьогодні ми здійснюємо плідне співробітництво у сільському господарстві, енергетиці, вдосконаленні транспортної інфраструктури, фінансовій та банківській галузях. Україна та Китай тісно взаємодіють у вирішенні питань освіти, науки та технологій, культури, спорту й туризму. Подальше партнерство лише сприятиме соціально–економічному розвитку обох держав і посиленню позицій на світовій арені. Головною правовою особливістю економічних відносин між Україною та Китаєм є максимальне залучення саме державного, а не приватного сектору економіки обох країн. Тобто нормативно–правова база, що регулює ці питання, включає не лише загальні положення двосторонніх міжнародних угод, а й конкретніші підзаконні та підвідомчі нормативні акти між державними органами України і КНР.

Загалом, чинна договірно–правова база українсько–китайських відносин на сьогодні налічує 246 основних міждержавних, міжурядових і міжвідомчих документів та в цілому відповідає станові двосторонньої взаємодії нині.

Головними документами з тих, що регулюють політичні відносини між Україною та КНР, є Спільне комюніке про встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР (04.01.1992 р.), спільні українсько–китайські комюніке (31.10.1992 та 24.06.1995 рр.), Спільна (Київська) Декларація між Україною та КНР (06.09.94 р.), Спільна (Пекінська) Декларація про розвиток і поглиблення відносин дружби і співробітництва між Україною та КНР (04.12.1995 р.), Спільна (Київська) Декларація про зміцнення дружби і всебічного співробітництва в ХХІ столітті (21.07.2001 р.), Спільна (Пекінська) декларація України та КНР (18.11.2002 р.), Спільна заява України та КНР щодо всебічного підвищення українсько–китайських

відносин дружби та співробітництва (02.09.2010 р.), Основні напрямки розвитку відносин між Україною та КНР на 2010–2012 рр. (02.09.2010 р.), Спільна декларація про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР (20.06.2011 р.), а також у грудні 2013 року укладено базовий Договір про дружбу і співробітництво між Україною та КНР, у якому закріплені ключові принципи й досягнення двосторонніх відносин, прагнення до активної розбудови взаємовигідної співпраці в усіх галузях. Ухвалено Програму розвитку відносин стратегічного партнерства на 2014–2018 рр. [64].

Торговельно–економічне співробітництво України та Китаю має величезний невикористаний потенціал. Взаємна зацікавленість у ринках обох країн та активізація діалогу на різних рівнях дозволить покращити цю ситуацію уже найближчим часом. Одним з основних умов ефективного функціонування міжнародних торговельних відносин між Україною та КНР є створення законодавчої та нормативної бази, яка відповідає б інтересам обох держав, а також інтересам суб'єктів зовнішньоторговельних відносин [45, с. 99].

Базовими документами економічної сфери є:

- Угода між Урядом України та Урядом КНР про торговельно–економічне співробітництво (08.08.1992 р.); [21].
- Угода між Урядом України та Урядом КНР про заохочення і взаємний захист інвестицій (30.05. 1993 р.); [17].
- Угода між Урядом України та Урядом КНР про науково–технічне співробітництво (27.04.1992 р.), [16].

Проаналізувавши нормативно–правову базу, що регулює питання експорту та імпорту України – КНР, доцільним буде виділити Угоду між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно–економічне співробітництво, яка була укладена в 1992 р. Це один з перших документів, що був укладений між Україною та КНР і покликаний регулювати економічні аспекти співпраці. Згідно з цією Угодою, між Україною та КНР встановлено режим найбільшого сприяння щодо стягнення мита на експортні та імпортні товари двох

країн, податків та інших внутрішніх зборів. Також згодом було укладено Угоду між Урядом України та Урядом КНР про заохочення та взаємний захист інвестицій та Угоду між Урядом України та Урядом КНР про науково–технічне співробітництво для детальнішого зазначення засад співпраці у різних сферах економіки [21].

З метою подальшого розвитку торговельно–економічного співробітництва між Україною та КНР, яке ґрунтується на принципах дружби, рівноправності і взаємної вигоди 31 жовтня в 1992 року в м. Пекіні була підписана Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про створення Міжурядової українсько–китайської комісії з питань торговельно–економічного співробітництва [19].

В таблиці 1.4 представлено договірно–правові документи в співробітництві України та КНР в 2019 році [64]:

Таблиця 1.4

Перелік чинних двосторонніх договорів між Україною та КНР,
підписаних в 2019 році

№ п/п	Дата набрання чинності	Назва документа
1.	01.02.2019 р.	Угода (у формі обміну листами) між Урядом України та Урядом КНР про надання Уряду України в особі Державної служби України з надзвичайних ситуацій спеціальних аварійно-рятувальних машин
2.	01.02.2019 р.	Угода (у формі обміну листами) між Урядом України та Урядом КНР про надання Уряду України в особі Міністерства охорони здоров'я України медичного обладнання для лікарень України
3.	11.04.2019 р.	Угода між Урядом України і Урядом Китайської Народної Республіки про безоплатну економіко-технічну допомогу
4.	25.04.2019 р.	Меморандум про взаєморозуміння між Мінкомерції КНР і Мінекономрозвитку України про початок підготовки двостороннього плану співробітництва зі спільного будівництва Економічного поясу Шовкового шляху та Морського Шовкового шляху XXI століття
5.	27.11.2019 р.	Протокол санітарних та фітосанітарних вимог щодо експорту шроту ріпакового з України до КНР між Державною службою України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів та Головним митним управлінням КНР
6.	27.11.2019 р.	Протокол між Державною службою України з питань безпеки харчових продуктів та захисту споживачів та Головним митним управлінням КНР щодо інспекційних та карантинно-санітарних вимог для меду, що експортується з України до Китайської Народної Республіки

Примітка. Складено автором за даними Посольства України в КНР.

Одним з останніх міжнародних документів в цій сфері є Договір про валютний своп для валют китайський юань/українська гривня між Національним банком України та Народним банком Китаю, що був підписаний у 2018 р. і буде чинним впродовж трьох років. Валютний своп являє собою обмін валютами з наступним зворотнім обміном за курсами, узгодженими сторонами, і його використовують центральні банки при наданні ліквідності в національній валюті. Тобто цим договором утверджується обсяг коштів, що підлягають обміну між Україною та КНР за фіксованим курсом [45, с. 100].

Зовнішня торгівля, як будь-яка економічна діяльність, має свою правову базу, яка являє собою сукупність різного роду нормативних актів, на основі яких будується робота всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності. В основі цієї правової бази, лежать як загальні міжнародно-правові документи, загальні нормативні акти Китаю і України, які регулюють зовнішньоекономічну діяльність в цілому, так і спеціальні нормативно-правові документи, які безпосередньо регулюють зовнішньоторговельні відносини двох країн.

Нормативне регулювання зовнішньоторговельних зв'язків КНР і Україною базуються на тих загальних принципах, що й співпраця з іншими країнами. Ці основні принципи дістали своє закріплення у багатьох міжнародно-правових документах, і в першу чергу в документах Конференції ООН з торгівлі та розвитку.

Розглядаючи систему законодавства, яке регулює зовнішньоторговельні відносини і складає їх правову основу, вона об'єднує закони та інші нормативно-правові акти, які безпосередньо розглядають питання щодо регулювання в цій сфері, а також ті юридичні акти, які регулюють відносини в інших сферах, але містять і правові норми, які стосуються питань зовнішньої торгівлі. Наприклад, спеціальним законом, який заклав основи зовнішньоекономічної діяльності України (з наступними змінами та доповненнями) в цілому, є Закон «Про зовнішньоекономічну діяльність» прийнятий 16 квітня 1991 року № 959 – XII [3].

Головною подією українсько-китайських відносин (2017–2018 років) була зустріч Президента України Петра Порошенка з Головою КНР Сі Цзіньпіном у

Давосі, у ході якої глави двох держав висловили зацікавленість в активізації політичного діалогу на найвищому рівні та поглибленні економічної співпраці між Україною і КНР, а у другому кварталі 2017 року – участь української делегації на чолі з Першим віце-прем'єр-міністром С. Кубовим у форумі високого рівня «Один пояс, один шлях» у Пекіні [64].

25 травня 2018 року в Великому конференц-залі Національної академії наук України відбувся Українсько-китайський форум стратегічного партнерства «Один пояс, один шлях». Організаторами форуму виступили Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, Українська асоціація китаєзнавців та ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» [64].

Головним підсумком розвитку українсько-китайських відносин у 2018 році стало подальше поглиблення торговельно-економічного співробітництва на тлі активізації міждержавного політичного діалогу, а 2019 рік було оголошено роком Китаю в Україні.

21–22 січня 2019 р. в Пекіні відбулися політичні консультації на рівні заступників міністрів закордонних справ двох країн з актуальних питань двосторонніх відносин та з тематики ООН [64].

24 січня 2019 р. на полях Всесвітнього економічного форуму в Давосі Президент України П.Порошенко зустрівся з Заступником голови КНР Ван Цішанєм. Сторони домовилися продовжувати розвиток двостороннього торгово-економічного та інвестиційного співробітництва, чому має сприяти проведення в 2019 р. чергового засідання українсько-китайської Міжурядової комісії зі співробітництва. Ван Цішань також підтвердив повну підтримку незалежності, суверенітету й територіальної цілісності України в рамках її міжнародно визнаних кордонів [64].

24 вересня 2020 року у Мінекономіки відбулася зустріч Міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України Ігоря Петрашка з Й.В. Надзвичайним та Повноважним Послом Китайської Народної Республіки в Україні Фань Сяньжуном [69].

Торгівля з КНР є стратегічно важливим напрямом для України. КНР - №1 за обсягом товарообігу серед партнерів України в світі (за умови, якщо ми розглядаємо торгівлю з ЄС як з окремими країнами). Потенціал співпраці величезний, тому всіляко підтримується поглиблення торгово-економічного співробітництва. Географічне положення України - важливий фактор для пошуку можливостей в трикутнику Україна-Китай-ЄС. ЗВТ з ЄС і початок торговельної лібералізації з КНР може надати в майбутньому істотні переваги в реалізації спільних стратегічних проектів.

Сторони обговорили потенційну співпрацю і нові проекти у сферах інфраструктури, галузях промисловості, аграрного сектору. Щодо АПК, зокрема, йшлося про розширення номенклатури аграрної продукції на ринках сторін та зростання обсягів торгівлі між Україною і КНР [69].

Голова Верховної Ради України Дмитро Разумков 25 вересня 2020 року провів зустріч із Надзвичайним і Повноважним Послом Китайської Народної Республіки в Україні Фань Сяньжуном, під час якої сторони обговорили низку важливих питань, зокрема, щодо міжпарламентського та торговельно-економічного співробітництва держав [71].

Україна зацікавлена у поглибленні торговельно-економічної співпраці між обома державами. Незважаючи на коронакризу та її наслідки, торговельно-економічне співробітництво України та Китаю посилилося, що свідчить про перспективи розвитку цього напрямку. Крім того, сторони обговорили можливості для відновлення інтенсивної співпраці між парламентами обох держав після остаточного подолання пандемії [64].

2-го грудня 2020 року успішно відбулося Засідання Правління Китайсько-Української Ділової Ради та переговори щодо інвестиційних проектів Китай (Харбін) - Україна. Організаторами заходу були Китайська міжнародна торгова палата, Торгово-промислова палата України та Народний уряд м.Харбін.

В ході зустрічі було обговорено сучасний стан торговельно-економічного співробітництва України і КНР, потенціал співробітництва на регіональному рівні

двох країн, обраний і оголошений список заступників голів Китайсько-української Ділової ради від китайської сторони, оголошено створення офісу зі зв'язку Китайсько-української Ділової ради в Харбіні, проведено В2В-переговори. Представники Харбіна відзначили високий інтерес до співпраці з Україною, як на рівні підприємств, так і на рівні асоціацій бізнесу та вищих навчальних закладів.

У свою чергу Посол України в КНР Сергій Камишев провів зустріч з мером м.Харбін Сунь Чже, тема якої була «Міжрегіональна складова двосторонньої співпраці та її розбудова в постепідемічний період». Відзначено тісні історичні зв'язки України із зазначеним містом, а також активну співпрацю провінції Хейлунцзян з українськими регіонами-партнерами у сферах науково-освітніх обмінів, міжлюдських контактів та кооперації підприємств. Висловлено сподівання, що співпраця регіонів двох країн отримає додатковий імпульс у 2021 році завдяки реалізації ініціативи «Пояс і Шлях».

Також, існує міжпарламентська співпраця між Верховною Радою України та Всекитайськими зборами народних представників. У нинішньому складі Верховної Ради України функціонує група з міжпарламентських зв'язків з КНР на чолі з депутатом А.В.Павелком. У ВЗНП КНР працює група дружби з Україною на чолі з Головою Комітету у закордонних справах Фу Їн.

У рамках міжпарламентських та міжпартійних контактів упродовж 2015 – 2019 рр. здійснено низку візитів до КНР груп народних депутатів та громадських діячів України. У грудні 2015 р. відбувся ознайомчий візит до України делегації Міжнародного відділу ЦК КПК [64].

Встановлення дружніх та побратимських зв'язків на рівні область–провінція, місто–місто, область–місто, місто–провінція регламентується двосторонніми угодами, меморандумами та протоколами про співробітництво, які є частиною договірної–правової бази українсько–китайського міжрегіонального співробітництва.

Протягом 2019 року українські міста Львів, Трускавець, Хмельницький, Харків, Ужгород, Одеса та Київ виявляли заінтересованість у співпраці з китайськими партнерами, зокрема щодо встановлення побратимських зв'язків на

основі меморандумів, проведення двосторонніх зустрічей представників адміністрацій, ініціювання спільних проектів, організації спільних культурно–іміджевих заходів тощо [64].

Співпраця України з КНР у сфері освіти є одним із пріоритетних напрямів двосторонніх відносин. Основним механізмом її реалізації на міждержавному рівні є Підкомісія з питань співробітництва в галузі освіти між Україною та КНР, утворена у 2011 р. в рамках Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР. 12 червня 2019 р. в м. Наньчан, провінція Цзянсі, КНР, під головуванням Заступника Міністра освіти і науки України Р.Греби та Заступника Міністра освіти КНР Сунь Яо пройшло Третє засідання Підкомісії з питань співробітництва в галузі освіти між Україною та Китаєм.

За підсумками заходу підписано Протокол і затверджено План заходів Підкомісії з питань співробітництва в галузі освіти на 2019–2021 рр., яким визначено пріоритетні для обох країн сфери двостороннього освітнього співробітництва [64].

Зберігається високий рівень студентських обмінів між Україною та КНР: у 2018–2019 н.р. близько 3000 українських студентів навчались у Китаї та близько 2000 китайських студентів здобували вищу освіту в Україні. З огляду на це, особлива увага приділяється активізації співпраці між вищими навчальними закладами двох держав, чому сприяє регулярне проведення Форуму ректорів українських та китайських університетів.

Третє засідання Форум ректорів пройшло 12 червня 2019 р. в Наньчані за участю представників 12 вишів з України та 20 – з КНР. Під час заходу між ВНЗ України та Китаю укладено низку угод про співпрацю. Зокрема, між Національним аерокосмічним університетом «Харківський авіаційний інститут» та Наньчанським авіаційним університетом підписано угоду, згідно з якою уже з наступного навчального року розпочнеться обмін викладачами та студентами двох вишів, навчання китайських студентів в Україні, а також створення в китайському ВНЗ представництва українського університету [64].

Співпраця України з КНР у галузі науки і техніки є одним з пріоритетних напрямів двосторонніх відносин. Головним механізмом її реалізації є Комісія зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР, створена у 2011 р., а також низка профільних Підкомісій. У квітні 2019 року було затверджено Програму науково–технічного співробітництва між Україною та Китайською Народною Республікою на період 2019–2020 рр., в яку загалом увійшли 32 спільні проекти.

У листопаді 2019 року у м. Дніпро проведено зустріч Спільної робочої групи з підготовки Шостого засідання Підкомісії, в ході якої було узгоджено включення нових пунктів до Програми співробітництва в галузі космосу на 2016–2020 роки, а також підготовлено проект нової п'ятирічної Програми.

У травні 2019 року у Пекіні проведено зустріч високого рівня за участі заступника міністра охорони здоров'я України Романа Ілика, в ході якої було обговорено поточний стан і перспективи співпраці у сфері охорони здоров'я [64].

Великі можливості існують також для розширення двосторонньої співпраці у сферах культури, освіти і туризму. На сьогодні значна кількість українських і китайських вищих навчальних закладів співпрацюють, активізують студентські обміни та обміни науковими і викладацькими працівниками. Незважаючи на зазначені приклади співпраці між Україною і КНР, потенціал двосторонніх відносин не є повністю розкритим.

Таким чином, двосторонні відносини між Україною та КНР носять характер стратегічного партнерства, відбивають багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Україна неухильно залишається відданою політиці «одного Китаю». З урахуванням триваючих змін і реформ в Україні останніх років, наразі обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень.

Висновки до розділу 1

Таким чином, новий коронавірус, який спричиняє поширення COVID-19, поширився по всьому світу протягом кількох місяців у 2020 році. Його довгострокові наслідки, а також кінцева тривалість та тяжкість самої пандемії відзначаються глибокою невизначеністю. Хоча зарано прогнозувати наслідки COVID-19 з точністю, можна систематично досліджувати ймовірні траєкторії розвитку на середньострокову перспективу.

В цілому основний вектор економічного розвитку Китаю не зміниться. Проте необхідно усвідомити, що ситуація з пандемією COVID-19 все ще залишається серйозною, міжнародна ситуація зберігає велику кількість факторів нестабільності та невизначеності, одночасно з цим внутрішній попит як і раніше недостатній, спостерігається нерівномірність у сферах регіонального, галузевого розвитку і серед підприємств. Це говорить про те, що необхідно і далі зміцнювати основи тривалого і стабільного відновлення економіки. Так що в Китаї продовжать проведення політики реформ і відкритості в умовах нормалізації, запобігання і контролю епідемії. В країні продовжать докладати зусиль до високоякісного розвитку економіки і всебічному виконання завдання соціально-економічного розвитку, щоб Китай вніс ще більш вагомий внесок у відновлення світової економіки.

За прогнозними даними Китай залишається єдиною великою економікою, яка покаже зростання на 1,9 %, а в 2021 році – на 8,2 %.

Двосторонні відносини між Україною та КНР носять характер стратегічного партнерства, відбивають багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Україна неухильно залишається відданою політиці «одного Китаю». З урахуванням триваючих змін і реформ в Україні останніх років, наразі обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-КИТАЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СПІВПРАЦІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

2.1. Генезис процесу економічної співпраці між Україною та Китаєм

Пандемія COVID-19 мала негативний вплив на всю світову торгівлю, зруйновано виробничі, торговельні та логістичні ланцюжки, знижуються фондові індекси, призупинено промислове виробництво, обвалилися ціни на нафту, йде переорієнтація попиту на товари.

У 2020 році китайська економіка змогла впоратися з викликами коронавірусної епідемії COVID19, продемонструвавши стійкість і міцність, а також величезний потенціал розвитку.

За результатами опитування, проведеного американським телеканалом CNBC, представники міжнародних ділових кіл оцінюють перспективи китайської економіки позитивно, вважаючи, що вона буде розвиватися зі стійким приростом у середньостроковій і довгостроковій перспективах. За результатами опитування третього кварталу Глобального Ради фінансових директорів (Global CFO Council) в порівнянні з перспективами американської економіки, глобальні фінансові менеджери говорять про майбутнє китайської економіки з набагато більшим оптимізмом. Це перший раз в історії даного опитування, коли багато фінансових директорів та керівники світу більш оптимістично ставляться до розвитку китайської економіки, ніж американської. За підсумками опитування очікуване зростання ВВП Китаю буде стабільним. Разом з тим американська економіка буде, за їхніми оцінками, «падати певною мірою» [80].

Крім того, з оптимізмом до майбутнього китайської економіки ставляться багато міжнародних організацій та установ. Міжнародне рейтингове агентство

Moody's Investors Service (MIS) у своїй аналітичній доповіді підвищило прогноз щодо економічного зростання Китаю у 2020 році.

Відновлення китайської економіки протягом кількох місяців стало дивом для всього світу. Важливим фактором успішної боротьби з коронавірусом стало те, що Голова КНР Сі Цзіньпін особисто очолив протистояння епідемії. За його директивою від 20 січня 2020 року парткоми всіх рівнів й органів влади на місцях зобов'язувалися звертати увагу на вірус, розгорнути роботу з профілактики та контролю епідемії, поставити безпеку життя й здоров'я людей на перше місце. Необхідно було якнайшвидше відшукати причину зараження, шляхи передачі вірусу, а також посилити моніторинг та інформування людей [79].

Останнім часом у зарубіжних ЗМІ опублікували низку матеріалів, у яких дали високу оцінку заходам Китаю щодо відновлення національної економіки, у статтях згадується теза про те, що Китай, імовірно, стане єдиною великою економікою світу, яка домоглася економічного зростання в 2020 році. Як пише New York Times, з кінця лютого 2020 року більшість китайських заводів відновили роботу та виробництва, експорт продемонстрував стійкість. Стабільний ринок праці, ефективна інфраструктура, а також банківський сектор Китаю, котрий надав підтримку малим і середнім підприємствам під час епідемії, – усе це створило сприятливі умови для підтримки стійкого економічного розвитку країни. В останні місяці Китай займає все більшу частку на світовому ринку обробної промисловості. Монітори, музичні центри та багато інших товарів, які в даний час купують споживачі всього світу, вироблені в Китаї. Крім того, Китай активно експортує протиепідемічні засоби, що заповнило прогалину в глобальному виробничому ланцюжку [80].

Зростає й сектор послуг, підйом якого пов'язаний із загальним економічним розвитком країни. Згідно з даними Державного статистичного управління Китаю, індекс ділової активності в сегменті транспорту і зв'язку вже четвертий місяць поспіль перевищує 60%. Споживчий попит у таких сферах, як проживання,

харчування, культура і спорт, став поступово зростати, індекс ділової діяльності тут перевищив 57%.

За даними Державного статистичного управління КНР, темпи зростання китайської економіки прискорилися на тлі швидкого відновлення економічної активності завдяки контролю над поширенням коронавірусу. Відзначимо, що в першому кварталі 2020 року китайська економіка знизилася на рекордні 6,8%, в другому кварталі зросла на 3,2%, а ВВП Китаю в третьому кварталі 2020 року збільшився на 4,9% в порівнянні з аналогічним періодом 2019 року [77].

В цілому за січень-вересень 2020 року ВВП Китаю виріс на 0,7% в порівнянні з аналогічним періодом минулого року. Міжнародний валютний фонд прогнозує зростання китайської економіки в 2020 році на 1,9%. КНР може стати єдиною великою економікою світу, обсяг якої виросте в поточному році [73].

Внаслідок пандемії коронавірусу та введених карантинних заходів падіння українського ВВП за даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства першій половині 2020 р. склало 6,5% [69].

За прогнозом Національного банку України (НБУ) падіння ВВП у 2020 року може скласти мінімум 6%. У той же час За оцінкою МВФ, українська економіка зменшиться за підсумками 2020 року на 8,2% [73].

Карантин обрушив споживчі настрої, майже зупинив декілька галузей – роздрібну торгівлю, готельний та ресторанний бізнес, авіаперевезення. Зменшилися обсяги надходжень до бюджету. Внаслідок введення карантину українські компанії заморозили інвестиції та виробничі ланцюжки.

Сектори, де пом'якшуються карантинні обмеження і які пов'язані із споживчим попитом, швидко відновлюються, насамперед роздрібна торгівля та послуги. Із промисловістю та інвестиційним попитом ситуація гірша.

Торгівля України з Китайською Народною Республікою є стратегічно важливим напрямом для України. КНР – №1 за обсягом товарообігу серед партнерів України в світі (за умови, якщо розглядати торгівлю з ЄС як з окремими країнами). При цьому торгово-економічне співробітництво постійно поглиблюється [81].

За час своєї незалежності Україна стала повноправним учасником глобалізаційного процесу. Водночас виклики відкритого, глобалізованого світу формують перед Україною низку актуальних завдань, пов'язаних як з пошуком нових джерел конкурентоспроможності, так і з поглибленням та створенням нових партнерств з країнами, у взаємодії з якими Україна могла б прискорити модернізацію національної економіки.

Зовнішньоекономічна політика України ґрунтується на розбудові стратегічних відносин з інтеграційними об'єднаннями та з окремими країнами, взаємодія з якими має важливе значення для розвитку національної економіки. Серед ключових стратегічних партнерів України на рівні країн-глобальних гравців - Китай.

За останні декілька років українсько-китайські економічні відносини помітно активізувалися. Регулярним став обмін державними візитами, зокрема з участю перших осіб обох країн, було ухвалено Спільну декларацію про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР, визначено сфери економічних інтересів, що мають пріоритетне значення у двосторонніх стосунках. Як результат, зовнішньоторговельний оборот обох країн демонструє позитивну динаміку: від 6,14 млрд. дол. США до майже 13 млрд дол. США (в 2019 році - 12 млрд.797,9 млн. (зростання на 30,5%), [64].

В умовах пандемії COVID19, російської агресії, незадовільних темпів здійснення реформ, фінансово-економічних проблем та пов'язаним із цим загостренням соціального напруження в суспільстві перед Україною постає нагальне завдання пошуку додаткових можливостей на міжнародній арені. Такі можливості можуть створити правильний українсько-китайський політичний діалог на найвищому рівні, використання Китаю як джерела інвестицій та технологій, а також обережне військово-технічне співробітництво з цією країною. Привабливість цього напрямку зовнішньої політики нашої держави, як і для багатьох інших держав, визначають багато чинників, серед яких не останнє місце посідає політична та економічна роль Китаю у світі, яка постійно зростає.

Китайський економічний, технологічний та інноваційний успіх полягає в системності державної політики та здатності гнучко реагувати на зміни, ризики й глобальні виклики. Китайська модель економічного розвитку зазнала низки трансформацій, еволюцію яких можна розподілити на три великі етапи: епоха прискореної індустріалізації та побудова соціалізму, ринкова трансформація і побудова соціалізму з китайською специфікою, інноваційна економіка і побудова соціалізму з китайською специфікою в нову еру.

Макроекономічні показники розвитку КНР в період 1953–2019рр. відповідно до керівників держави показано в таблиці 2.1:

Таблиця 2.1

Макроекономічні показники розвитку КНР відповідно до керівників держави
в період 1953–2019рр.

Керівники КНР	Мао Цзедун	Хуа Гофен	Ху Яобан	Чжао Цзяян	Цзян Цземін	Ху Цзіньтао	Сі Цзіньпінь
Період правління	1943–1976	1976–1981	1981–1982 1982–1987	1987–1989	1989–2002	2002–2012	з 2012
Фактичне правління Період правління		Ден Сяопін 1978–1997					
Середньорічні темпи зростання ВВП, %	6,4	6,4	10,6	9	9,1	10,4	7,2
ВВП, млрд дол.	153,9	289,6	327,1	456,3	1470,6	8560,5	14208,2
Частка китайського ВВП у світовому, %	2	2	2	2	4	11	16
ВВП на душу, дол.	164,3	287,3	294,3	395,6	1132,4	5537,6	10100
Розподіл ВВП, %, зокрема:							
- первинний сектор господарства	32,8	31,8	26,8	25	15,3	10,1	7,9
- вторинний сектор господарства	45,4	46,4	43,9	43	50,4	45,3	40,5
- сфера послуг	21,7	21,8	29,3	32	34,3	44,6	61,6
Прямі іноземні інвестиції, млрд дол. США	n/a	0,3	2,3	3,4	52,7	121,1	203,5
Прямі зарубіжні інвестиції, млрд.дол. США	n/a	n/a	0,7	0,8	2,5	87,8	96,5
Експорт, млрд дол. США	6,9	22	39,5	52,5	325,6	2048,7	2487,1
Імпорт млрд дол. США	6,7	22	43,2	59,1	295,2	1818,4	2,136

Джерело: National Bureau of Statistics of China, UNCTADstat, World Bank.

«Стабільність і стабільно поступальний розвиток» стали ключовими словами у програмній промові Сі Цзіньпіна на XIX з'їзді КПК (18- 24.10.2017р.). При розробці стратегічних планів модернізації китайського соціуму основою продовжують слугувати громадські конфуціанські ідеали, закладені в поняттях «середній достаток» і «велике єднання».

Позначено ряд принципів і підходів в економічній політиці, що знайшло відображення в генеральному плані розвитку країни до 2050 р. [31, с.33].

По-перше, КНР переходить «від високих темпів зростання до якісного розвитку». За останні п'ять років середні темпи зростання китайської економіки склали 7,2%, тоді як глобальної – лише 2,6%.

По-друге, держава продовжить підтримувати традиційні заходи економічного розвитку. Інтенсифікується інфраструктурне будівництво. Продовжиться робота з ліквідації надлишкових виробничих потужностей, боротьба з кризою перевиробництва по секторах, а також щодо скорочення боргового навантаження.

По-третє, підтверджено курс на ослаблення контролю держави над економікою. Партія і держава будуть «пробуджувати і оберігати підприємницький дух, заохочувати більше число соціальних суб'єктів до інноваційної і підприємницької діяльності», має значно спроститися інвестиційний режим.

По-четверте, підтверджена політична воля Китаю щодо розвитку економічного співробітництва з закордонними партнерами і гарантування прав іноземного капіталу в країні. Робиться наголос на реалізацію ініціативи «Один пояс – Один шлях». Названо три основних етапи розвитку з дотриманням принципу стабільності.

До 2035р. Китай має намір піднятися до рівня країн-лідерів інноваційного типу; скоротиться розрив у рівні доходів; планується ліквідувати затяжну екологічну кризу.

До 2050р. Китай за сукупною національною могутністю та міжнародним впливом увійде до числа країн-лідерів. Основні показники оцінки рівня модернізації Китаю в першій половині XXI ст. представлені в табл. 2.2. Стратегія і прогнози

побудовані на логіці і розрахунках. Їх розробники прагнули врахувати всі чинники розвитку рушійних сил, визначення етапів, постановки проміжних завдань, що ведуть до визначеної мети [26, С.42-54], (табл. 2.2):

Таблиця 2.2

Оцінка рівня модернізації Китаю в першій половині ХХІст.

Найменування показників	2000	2020	2030	2040	2050
Частка витрат на НДДКР в ВВП, %	1,0	2,0	2,4	3,0	3,6
Кількість науковців на 10 000 жителів	5,5	12	18	26	39
Кількість патентів на 1 млн. жителів	20	112	201	359	643
Охоплення середньою освітою, %	63	85	89	94	99
Охоплення вищою освітою, %	7,2	24	34	48	68
Охоплення ТВ, телевізорів на 1000 чоловік	293	583	644	711	786
Доступ до Інтернету, користувачів на 10 000 жителів	178	2000	3000	5000	8000
Урбанізація, %	36	53	61	71	81
Середня тривалість життя, років	70	74	77	79	81
Середньодушове енергоспоживання, нафтового еквівалента на людину, кг	868	1902	2556	3435	4616
ВВП на душу населення (2000), дол. США	840	2451	3992	6503	10 593
ВВП на душу населення (ПКС, 2000), дол. США	3920	11 435	15 368	20 653	27 756
Частка галузей матеріального виробництва у ВВП, %	67	45	37	30	24
Частка зайнятих у матеріальному виробництві, %	73	49	40	33	27

Примітка. Складено автором за даними Герасимчук В.Г., Лі Іму Реформування економіки Китаю: етапи, результати, перспективи/ В. Г. Герасимчук, Іму Лі // Економічний вісник НТУУ КПІ. - №15.- 2018. – С. 42-54.

На 5-му пленумі Центрального комітету Комуністичної партії Китаю 19-го скликання, який завершився 30 жовтня 2020 року, були представлені головні цілі соціально-економічного розвитку країни на період 14-ї п'ятирічки (2021-2025 рр.), [70].

Під час майбутньої п'ятирічки Китай буде прагнути робити нові кроки на шляху до економічного розвитку. Країна буде прагнути сталого та здорового економічного розвитку, спираючись на значне підвищення якості та ефективності, в повній мірі розкриваючи потенціал зростання. Китай повинен працювати над

побудовою високостандартної ринкової системи, взяти за стратегічну основу внутрішній попит, що постійно зростає, прагнути до забезпечення ефективних інституційних гарантій для формування нової архітекτονіки розвитку [70].

Буде закладена більш міцна основа для розвитку сільського господарства, збалансованість рівня розвитку міських і сільських регіонів і різних регіонів – відчутно підвищена. Також країна повинна істотно просунутися в побудові сучасної економічної системи.

Здійснюючи нові кроки на шляху реформ і відкритості, Сі Цзіньпін закликав до цілеспрямованого вирішення актуальних проблем, підвищення стратегічного, випереджаючого і адресного характеру реформ. Він підкреслив, що реформи повинні точніше відповідати потребам розвитку, надіям низових шарів і сподіванням народу.

Велику життєздатність демонструватимуть ринкові суб'єкти. Значний прогрес буде досягнутий в реформах системи прав власності і ринковому розподілі факторів виробництва. Промислова база буде покращена, а промислові ланцюжки – ще більш модернізовані.

У міру того, що буде продовжувати вдосконалюватися система чесного змагання, Китай загалом сформує нові інститути відкритої економіки вищого рівня. Рівень цивілізованості суспільства в Китаї повинен бути ще більш підвищений, а ключові соціалістичні цінності повинні бути сприйняті населенням. Як очікується, буде досягнуто значного прогресу в ідейно-моральних, культурних і наукових якостях людей, а також в їх фізичному і психологічному здоров'ї [70].

Системи громадських культурних послуг і культурних індустрій будуть ще більше вдосконалені, а для громадськості будуть організовуватися багаті культурні та інтелектуальні заходи. Вплив китайської культури буде збільшуватися, а згуртованість китайської нації більше зміцнюватися.

Китай прагне до досягнення подальшого прогресу в будівництві екологічної цивілізації, до оптимізації розвитку і захисту територіального простору і до досягнення помітних результатів у “зеленій” трансформації виробництва і способу

життя. Китай буде розподіляти енергію і ресурси більш відповідним чином і підвищувати ефективність їх використання. Він продовжить скорочувати викиди основних забруднюючих речовин і покращувати екологічне середовище, зміцнювати щити екологічної безпеки і значно покращувати середовище для життя як у місті, так і на селі.

Добробут населення досягне нового рівня. Китай доб'ється більш повної і високоякісної зайнятості, і зростання доходів населення буде в цілому синхронізуватися з ростом економіки, при цьому значні покращення очікуються в структурі розподілу [70].

Крім того, Китай також забезпечить більш справедливий доступ до базових суспільних послуг. Рівень освіченості всього населення буде послідовно збільшуватися, а багаторівнева система соціального забезпечення і система охорони здоров'я будуть ще більше покращені. Будуть також додаватися зусилля для закріплення результатів, досягнутих у боротьбі з бідністю, і в повній мірі буде просуватися стратегія поживлення сільських регіонів.

Китай продовжить підвищувати якість державного управління, покращувати соціалістичну демократію і верховенство закону, у підвищеному ступені демонструвати соціальну справедливість і рівність.

Китай буде підвищувати рівень соціального управління, особливо на місцевому рівні, послідовно покращувати системи і механізми для попередження і нейтралізації великих ризиків, відчутно посилювати здатність реагувати на суспільні надзвичайні ситуації та запобігати стихійним лихам, посилювати гарантії безпеки для розвитку і здійснювати серйозні кроки на шляху модернізації національної оборони і збройних сил [70].

КНР стала однією з передових країн за розміром економіки (у 2019 році – майже 14,2 трлн. дол. США та ВВП на душу населення – 10,522 тис. дол. США з кількістю населення близько 1,4 млрд. чоловік), обсягом експорту та імпорту (у 2019 році – 2,5 трлн. дол. США і 2,1 трлн. дол. США відповідно), прямих іноземних і зарубіжних інвестицій (у 2019 році – 203,5 млрд дол. США та 96,5 млрд. дол. США

відповідно), золотовалютних резервів (на кінець 2019 року – 3073 трлн. дол. США, або 26% світових резервів), [96].

За даними Головного митного управління КНР, у 2019 році обсяг зовнішньої торгівлі Китаю знизився на 1% до 4,575 трлн дол. США. При цьому експорт зріс на 0,5% до 2,498 трлн. дол. США, а імпорт знизився на 2,8% до 2,077 трлн. дол. США в порівнянні з 2018 роком, позитивне сальдо досягло приросту на 19,8% до 421,5 млрд. дол. США. Як показують дані управління, за підсумками всіх кварталів 2019 року в Китаї зберігалось стійке зростання зовнішньої торгівлі [77], (рис. 2.1.):

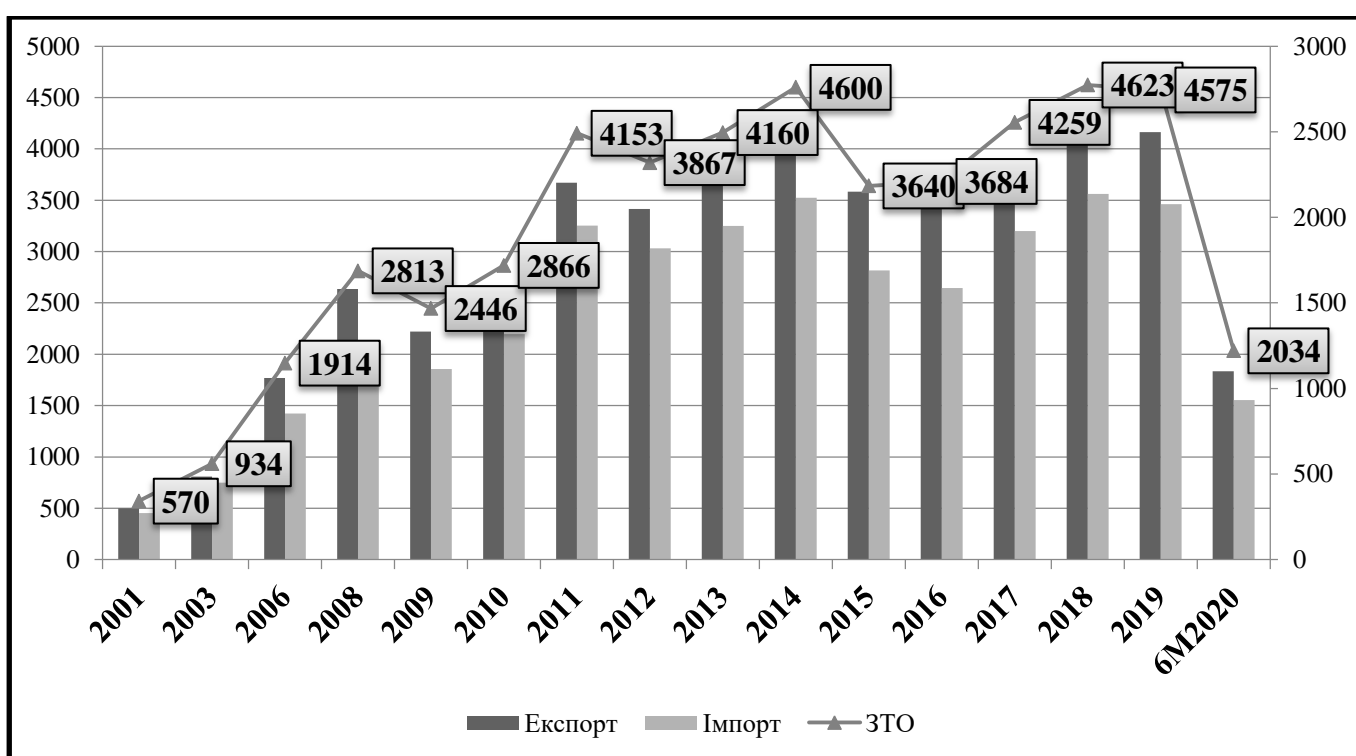

Рис. 2.1. Динаміка обсягів зовнішньої торгівлі КНР в період 2001-2020рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Головного митного управління КНР.

За даними Головного митного управління КНР зовнішня торгівля Китаю продовжує відновлюватися після падіння в умовах коронавірусу. Зовнішньоторговельний оборот країни за перші шість місяців 2020 року досяг 14

трлн 240 млрд юанів (2,034 трлн. дол. США), скоротившись у порівнянні з показником першого півріччя 2019 року на 3,2% [77].

При цьому експорт вийшов на рівень 7,71 трлн юанів (1,1 трлн. дол. США), зниження в річному обчисленні - 3%, імпорт склав 6,53 трлн юанів (933 млрд. дол. США), скоротившись на 3,3%.

Нижче наведені дані, які наглядно демонструють значний приріст експорту КНР за період 1970-2019 роки. Так в 1970 році експорт КНР становив 2,4 млрд. дол. США, що в понад 1000 разів менше показника 2019 року [77], (рис. 2.2.):

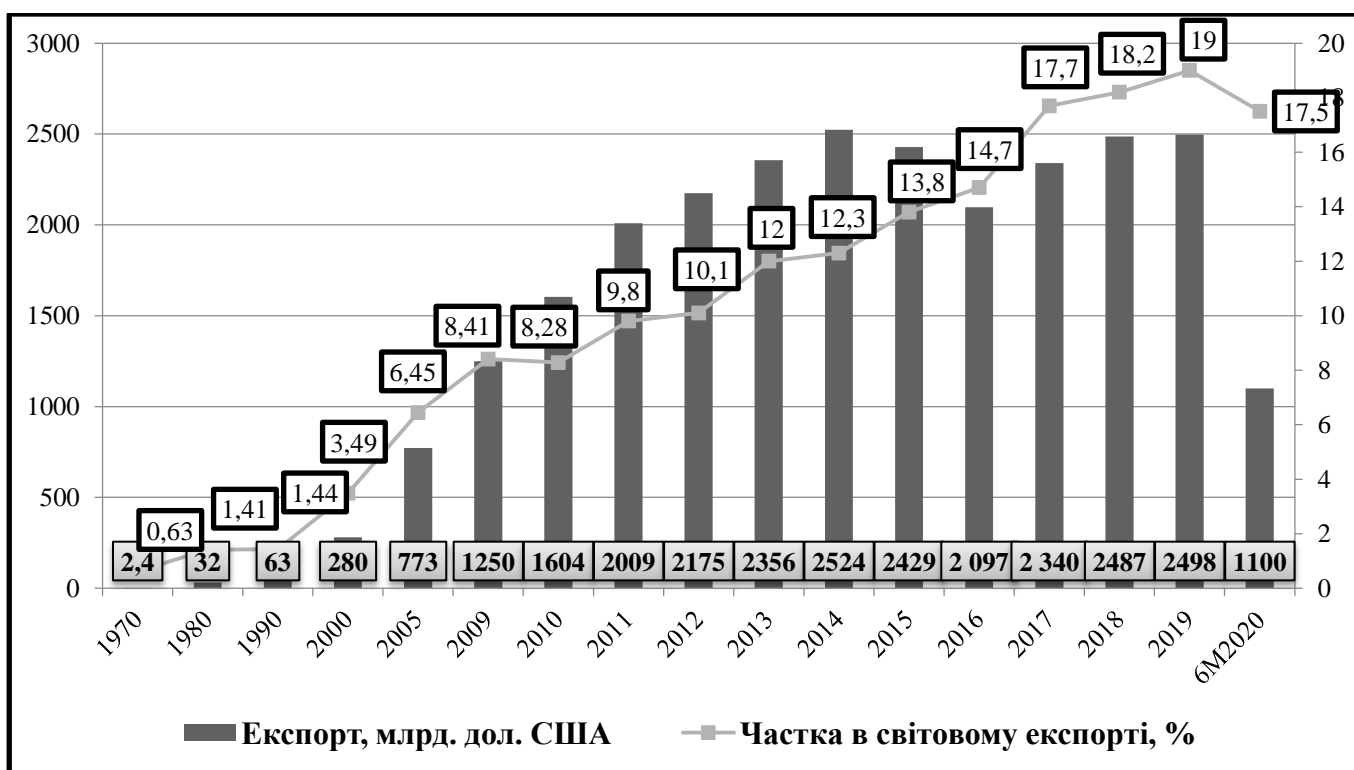

Рис. 2.2. Динаміка обсягів експорту КНР в період 1970-2020рр. та його частка у світовому експорті, (млрд. дол. США; %).

Примітка. Побудовано автором за даними Головної митної адміністрації КНР.

Найбільшим торговим партнером Китаю в 2019 році став ЄС, з яким КНР наторгувала на 700 млрд. дол. США. На другому місці АСЕАН з 640 млрд. дол. США. Очікувано, на тлі затяжної торгової війни між двома найбільшими економіками за підсумками 2019 року товарообіг з США впав до 540 млрд. дол.

США. На четвертому місці розташувалася Японія з товарообігом 310 млрд. дол. США. Товарообіг з Росією збільшився до 110,75 млрд. дол. США [77], (рис. 2.3.):

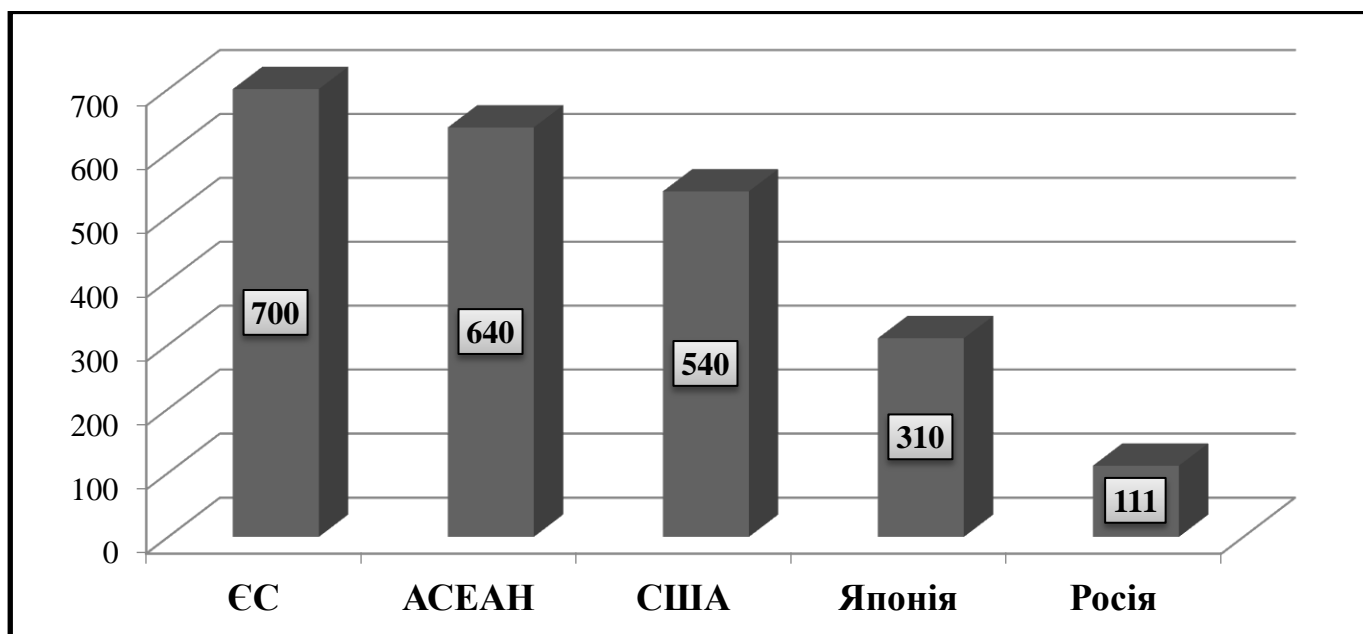

Рис. 2.3. Основні торговельні партнери КНР в 2019 році, (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Головного митного управління КНР.

Станом на 2019 рік, в трійку одночасно, як основних експортерів, так й імпортерів входить США і ЄС. Також до основних торговельних партнерів належать Гонконг, Австралія та країни АСЕАН.

Головним експортом Китаю є механічна та електрична продукція, високотехнологічна продукція, одяг, текстиль, взуття, меблі, вироби з пластмаси, кераміка, двигуни і генератори та інтегральні схеми.

Провідним імпортом Китаю є механічна та електротехнічна продукція і високотехнологічні товари. Країна також є одним з найбільших споживачів таких товарів у світі, як: сира нафта, залізна руда, мідь і алюміній [77].

Співробітництво між Україною та Китаєм в сфері зовнішньоекономічної діяльності почалося з 90-х років ХХ століття. Адже Україна як безпосередній та незалежний суб'єкт світового господарства з'явилася серед потенційних партнерів КНР лише у 1992 році. Та навіть за такий короткий термін відносини між цими

країнами розвивалися досить стрімко та ефективно. Та причина такого пізнього початку двостороннього співробітництва не лише в Україні. З кінця 70-х років в КНР почали проводити курс відкритості зовнішньому світові, а економічне будівництво вступило в новий етап переходу до ринкової економіки [42, с. 17].

На середину ХХ ст. для розвитку КНР не була характерна ринкова економіка у тому вигляді, в якому вона вже існувала, а саме синтез двох систем – командно-планової та ринкової. Так, система зовнішньоекономічного співробітництва, яка склалася в КНР в 1978 році складалася з таких основних компонентів: план; бюджетне фінансування; адміністративно-управлінський механізм; специфіка ціноутворення; система розподілу; валютне регулювання та валютний контроль [60, с. 59].

Така система зовнішньоекономічного співробітництва, заснована на адміністративному управлінні з боку державних органів призвела до розриву між внутрішніми та зовнішніми ринками, що були відділені один від одного. На кшталт СРСР, існувала велика прірва між цінами на ідентичну продукцію на внутрішньому та зовнішньому ринках. Тому, така ситуація призвела до того, що в кінці 70-х років виготовляти продукцію на експорт стало не вигідно та власне структура зовнішньої торгівлі стала нераціональною [46, с. 99].

Все вищезгадане і змусило керівництво КНР приступити до розробки та впровадження реформ, які би допомогли перетворити економіку країни на ту, що відповідала би лозунгові «відкритості зовнішньому світові». Китайські вчені виділяють чотири етапи у реформуванні системи зовнішньоекономічного співробітництва країни:

1. Передача обмежених прав на господарське самоуправління суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності (1979 – 1987 роки).

2. Перехід підприємств, що займаються зовнішньою торгівлею, на систему виробничої відповідальності (1987 – 1993 роки).

3. Перехід підприємств, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю на принципи роботи, які відповідають вимогам ринкової економіки і міжнародним правилам торгівлі (1994 – 2001 роки).

4. Перехід вищезгаданих підприємств на вимоги СОТ (з 2001 року), [46, с. 100].

У середині 1980-х років значно посилилась роль держави в регулюванні іноземних інвестицій, були зроблені кроки по вибіркового обмеженню і заохоченню стосовно галузевої, територіальної та технологічної структури, йшов процес адаптації національного законодавства до світових норм. В результаті, починаючи з другої половини 80-х років у КНР намітився перехід від кількісного нарощування зовнішніх ресурсів внаслідок лібералізації інвестиційного клімату до багатобічної системи заохочення іноземних капіталовкладень з врахуванням їх якісних характеристик.

Початок 90-х років став для Китаю «золотим періодом» у залученні зарубіжного підприємницького капіталу. В результаті ще в 1993 році КНР вийшла на перше місце в світі серед країн, що розвиваються і на друге після США по об'ємах іноземного капіталу, що привертається. Таке різке збільшення об'ємів інвестицій в країну пояснюється тим, що в країні панувала стабільність, наявністю великого внутрішнього ринку, поступальним економічним зростанням та реформам [38, с. 35].

Останній етап реформування зовнішньоекономічного співробітництва можна охарактеризувати через призму вступу Китаю до СОТ. Адже в такому разі відбувалося перебудова діяльності суб'єктів ЗЕД у відповідність до вимог СОТ. Варто зазначити, що саме в цей період Китай отримав значних поступок від організації з огляду на статус країни, що розвивається та складності, пов'язані з переходом від командно-планової до ринкової економіки. Та вже в грудні 2001 року Китай разом з Тайванем стали членами СОТ [62, с. 216].

Після вступу до СОТ Китай почав втілювати в життя іншу стратегію, яка має назву «вихід назовні». Це зумовило значне зростання експорту та імпорту в країні за

останні 10 років. Таким чином, на практиці вийшло, що стрімке нарощування виробництва всередині країни привело до нарощування експорту китайських товарів та вивело країну на передові позиції в світі за цим показником. КНР через низьку собівартість товарів, в силу кліматичних факторів та нижчої вартості робочої сили поступово перетворювався на «світовий виробничий цех» [46, с. 98].

За роки членства у СОТ Китай знизив середні митні тарифи з 15,3% до 9,8%. За даними Міністерства комерції КНР, країна відкрила для зовнішнього світу 104 сегмента ринку послуг, наблизившись за цим показником до рівня розвинутих країн (108). За період з 2001 по 2019 рік частка Китаю у світовому експорті товарів збільшилася з 2,4% до 12,8%, і за цим показником Китай з 12-го місця вийшов на 1-е у світі [64].

Рівень ВВП у континентальній частині Китаю на душу населення за останні двадцять років збільшився з 800 доларів до понад 10 тисяч дол. США. Вихід цієї країни на лідируючі позиції в регіоні та світі означає подальше і значне розширення сфери дії цінової конкуренції на світовому ринку. Вона тепер розповсюджується не лише на трудомісткі товари традиційних галузей промисловості, але й на побутову та промислову електроніку, споживчі товари довгострокового використання та виробниче обладнання.

Таким чином, в світі поступово з'являється новий конкурентний суб'єкт міжнародних економічних відносин, будувати взаємовигідні відносини з яким є важливим завданням в контексті стратегічного розвитку будь-якої країни.

Щодо генезису процесу зовнішньоекономічної діяльності України, як самостійної та незалежної одиниці міжнародних відносин, то слід зазначити, що починаючи від 1992 року, торгівля між Китаєм та Україною характеризується значними підйомами і спадами, частота та ступінь яких помітно вирізняється серед інших країн, що набули незалежність внаслідок розпаду СРСР.

З'ясування причин виникнення такої ситуації є необхідною умовою подальшого ефективного розвитку економічної взаємодії між двома країнами. Це

вимагає дослідження історії розвитку торговельно-економічних відносин між ними (табл. 2.3):

Таблиця 2.3

Етапи розвитку торговельно-економічних відносин
між Україною та КНР

Етапи	Період (роки)	Форма співробітництва	Сфери співробітництва
Етап 1	1992-1997	Бартерна торгівля	Легка промисловість, верстатобудування
Етап 2	1998-1999	Човникова торгівля	Легка промисловість
Етап 3	2000-2003	Торгівля, СП	Легка промисловість, виробництво пластмаси і каучуку, хімічна промисловість, машинобудування, сільське господарство, поліграфія, теле-комунікації, харчова промисловість, медицина
Етап 4	2004-2007	Торгівля, СП, пряме інвестування	Металургія, хімічна промисловість, машинобудування, сільське господарство, телекомунікації, харчова промисловість, медицина, легка промисловість
Етап 5	2008 по сьогодні	Торгівля, СП, пряме інвестування	Хімічна промисловість, туризм, машинобудування, сільське господарство, телекомунікації, освіта, харчова промисловість, медицина, металургія, наука, авіація, космос, оборона тощо

Примітка. Складено автором за даними Гончарук А. З., Гобова Є. В., Кіктенко В. О., Коваль О. А., Кошовий С. А. Аудит зовнішньої політики: Україна-Китай. Дискусійна записка. / А. Гончарук // Інститут світової політики. – К.: 2016. – С.13-20.

Перший етап охоплює 1992–1997 роки. Після розпаду СРСР це був період встановлення безпосередніх двосторонніх дипломатичних зв'язків між Китаєм і Україною як незалежною державою, та оформлення відповідних нормативно-правових актів у рамках прямих торговельно-економічних відносин. Торгівля в ці роки між країнами, у зв'язку з низьким рівнем платоспроможності української сторони, носила бартерний характер. Основними товарами, які імпортували українські підприємства, були продукція легкої промисловості та предмети широкого вжитку. Слід зазначити, що в цей період КНР мала значне від'ємне сальдо

торговельного балансу в торгівлі з Україною, а Україна, навпаки, більше експортувала до Китаю, ніж імпортувала з нього.

4 січня 1992 року Китай та Україна встановили дипломатичні відносини, від самого початку яких торговельно-економічна сфера окреслювалася як пріоритетний напрямок. Керівництво обох держав безперервно обмінювалося візитами, один за одним підписуючи угоди про співпрацю між урядами та іншими органами, що заклало міцну правову базу для розгортання торговельно-економічного співробітництва.

У січні 1992 року Китай та Україна обопільно відкрили торговельні представництва, а 31 жовтня підписали угоду про створення механізму функціонування торговельно-економічного співробітництва – Комісію з торговельно-економічного співробітництва між урядом Китаю та урядом України.

4 квітня 1994 року у Києві відбулося перше засідання Комісії з торговельно-економічного співробітництва між урядом Китаю та урядом України.

Другий етап (1998–1999 роки) характеризувався різким спадом обсягів торгівлі між КНР та Україною, що було викликано Азійською фінансовою кризою. В цей період товарообмін між підприємствами двох країн майже зупинився. А масштабного розвитку набула так звана «човникова торгівля». Численні потоки дрібних бізнесменів їздили в обидва кінці з валізами і сумками, наповненими різними товарами, які характеризувалися низьким рівнем якості і відсутністю сертифікатів і брендів.

Третій етап охоплює період з 2000 до 2003 року. У торгівлі між Китаєм та Україною в цей час спостерігалось стабільне зростання, завдяки пожвавленню української економіки та підвищенню платоспроможності населення. Торговельно-економічні відносини між Китаєм та Україною нормалізуються і від'ємне торговельне сальдо зменшується.

Четвертий етап триває з 2004 року до 2007 року. У цей період економічне співробітництво між Китаєм та Україною всебічно розгортається. Крім стрімкого зростання об'єму експорту та імпорту, одержують розвиток науково-технічна

співпраця, створення спільних підприємств, розширення економічної взаємодії у багатьох напрямках [36, с.130].

П'ятий етап з 2008 року по сьогоднішній день, крім стрімкого зростання обсягу торгівлі, значно розширився асортимент взаємодоповнюючих товарів та послуг. Крім зростання до України експорту традиційних китайських товарів, таких як товари народного споживання, вироби легкої та текстильної промисловості, останнім часом збільшується частка товарів з високою науково-технічною місткістю, зокрема, телекомунікаційного обладнання, побутової техніки та автомобілів. Експорт з України до Китаю складається в основному з хімічних продуктів, металу, деревини, молочних продуктів тощо.

2011 року Китай та Україна встановили взаємовідносини стратегічного партнерства та підписали угоду про реалізацію низки великих спільних проєктів, що, в свою чергу, стимулювало значне зростання товарообігу між двома країнами. Після вибуху кризи в Україні реалізація великої кількості спільних проєктів торговельно-економічне співробітництво зазнало невдачі, двосторонній товарообіг знизився. У геополітичному плані Китай є свідомим прихильником української євроінтеграції та завжди визначав Україну як «важливу державу в Європі». Керівництво КНР вітало підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС та розглядає залучення України до розбудови «Нового економічного поясу — Великий шовковий шлях», що є особистою ініціативою голови КНР Сі Цзіньпіна. У разі успішної реалізації амбітного китайського плану (який, між іншим, оминає Росію і передбачає прямий вихід Китаю до Європи через Центральну Азію і Кавказ) — Україна матиме принципово нове геополітичне місце «першої європейської країни на Шовковому шляху».

Отже, потрібно співпрацювати з Китаєм як з одним із головних торговельних партнерів України й активно працювати над збільшенням двостороннього товарообігу, а також залучати китайські інвестиції в економіку України, як роблять наші сусіди, в тому числі і країни Європи в рамках китайської ініціативи «Один пояс, один шлях».

2.2. Структура та динаміка торговельно-економічного співробітництва між Україною та КНР

Китай першим вступив в період економічного спаду через поширення вірусу COVID-19, відповідно, й економічне зростання цієї країни відбуватиметься у той час, коли інші країни ще відчуватимуть негативні наслідки економічних обмежень, а також завдяки владі Китаю, яка демонструватиме рішучість у перезавантаженні економіки, насамперед, використовуючи перевірені підходи державного регулювання економічних процесів в умовах кризи (зниження вартості кредитів, податкові преференції).

Так, у 2021 році спостерігатиметься різке зростання економіки Китаю на 8,2 % (1,9 % у 2020 році). Такого прогресу країні вдасться досягти, якщо не буде другої хвилі або поширення коронавірусу в інших країнах не позначиться на економічній ситуації КНР. У 2022-2023рр. темпи росту прогнозуються у середньому на рівні 5,6%. Це відбуватиметься на фоні подальшої переорієнтації економіки на приватне споживання, а виробництва – на надання послуг, а також за умови нереалізації ризику – зменшення попиту з боку більшості країн світу, які споживають китайську продукцію. Більшій частині Азії посилення економічного зростання в Китаї піде на користь з урахуванням високих обсягів взаємної торгівлі між КНР і країнами регіону [73].

Національне бюро статистики КНР опублікувало економічні показники країни за III квартал 2020 року. Так згідно з офіційними даними, темпи зростання китайської економіки склали 4,9%. За оцінками експертів, Китай залишив позаду історичний спад початку 2020 року, і зараз стабільно відновлює економіку. Зростання економіки Китаю характеризують наступні фактори [77].

Як зазначає Bloomberg, в основі відновлення китайської економіки - агресивне стримування коронавірусу, що дозволило заводам швидко відновити свою діяльність і отримати вигоду з глобального попиту на медичне обладнання.

Динаміка відновлення виробництва допомогла експортерам завоювати рекордну частку ринку за сім місяців, до липня 2020 року.

Пандемія COVID-19, як глобальний фактор, не тільки спровокувала зміни трендів розвитку світової економіки, але і загострила наявні виробничі проблеми різних країн, без вирішення яких вони не зможуть впевнено рухатися далі. Для України такими проблемами є структурні диспропорції, зокрема, вузький внутрішній ринок для вітчизняних виробників, низька частка доданої вартості у продукції, значна імпортозалежність особливо по сировинних товарах та ін.

Згідно з даними Української державної служби статистики, в 2019 році уперше в історії незалежної України головним її торговельним партнером став Китай. Однак багато питань виникає щодо перспектив розвитку українсько-китайських торговельно-економічних відносин у зв'язку з пандемією COVID-19 у світі та невизначеністю у відносинах між США і КНР.

Китай міцно зайняв позицію номер один серед торгових партнерів України та продовжує її утримувати, а також вперше обсяги річного двостороннього товарообігу (12,88 млрд дол. США) перевищили цифри рекорду, встановленого ще в далекому 2013 році (10,7 млрд дол. США), [63].

Торговельні відносини між країнами продовжували поглиблюватися та розширюватися, навіть незважаючи на низку обставин. Так, на розвиток двосторонніх торговельних відносин у 2019 році значною мірою вплинули президентські, парламентські вибори та подальша зміна уряду України. Українській стороні знадобився час для перезавантаження органів, які відповідають за розвиток співпраці з КНР. Це і двостороння міжурядова комісія, і парламентська група дружби. Змінилося також керівництво в посольстві Китаю в Україні та посольстві України в Китаї.

Але, незважаючи на все це, співпраця продовжує поглиблюватися і, перш за все, на міжрегіональному рівні. На центральному рівні чітко простежується тенденція активізації китайських компаній у сферах інфраструктури, енергетики,

сільського господарства. Внаслідок цього і стало можливе збільшення товарообігу між нашими країнами майже на 30% [64].

На відміну від попередніх криз, український експорт у 2020 році продемонстрував достатню стійкість до кризових явищ. Це стало наслідком низки зовнішніх та внутрішніх факторів. Зокрема, в структурі експорту в останні роки збільшилася частка продовольчих товарів, попит на які є стійким навіть під час кризи.

Важливу роль відіграло також зміцнення торговельних відносин з Китаєм на тлі його торговельного протистояння з США. Минулого року КНР уперше в історії стала другим найбільшим після ЄС торговельним партнером України і залишалася ним у 2020 році. Крім того, китайська економіка достатньо швидко повернулася до зростання після початку коронакризи.

Українські експортери оперативно відреагували на це, переорієнтувавши частину поставок на китайський ринок та компенсувавши таким чином звуження попиту на інших ринках.

Попри поліпшення стійкості українського експорту, його конкурентоспроможність необхідно підвищувати, зокрема шляхом збільшення частки високотехнологічної продукції.

КНР - перша за чисельністю населення, друга за розмірами економіки, третя за територією і друга по залученню іноземних інвестицій країна світу, так само займає лідируюче місце серед країн, що експортують свій капітал за кордон. КНР має величезний питому вагу в світовій економіці, володіє великим запасом як трудових, так і мінеральних ресурсів, показує високі темпи економічного зростання [93].

КНР розглядає Україну як авторитетну державу в Європі і на просторі СНД. Серед країн СНД Україна посідає 3 місце за обсягом двосторонньої торгівлі з Китаєм. Останні шість років Китай був другим, найбільшим після Росії, торговельним партнером України. Але в 2019 році ситуація змінилася і КНР став основним торговельним партнером України. Україна приділяє велику увагу

масштабності ринку та інвестиційним можливостям Китаю, сподіваючись розширити двостороннє торговельно-економічне співробітництво [45, с. 98].

Українсько-китайська двостороння торгівля, за умови ефективної зовнішньоекономічної політики та раціонального використання ресурсного потенціалу двостороннього співробітництва, має значні перспективи розвитку.

Торговельно-економічна співпраця між Україною та КНР регулюється Угодою між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво (1992 року), згідно з якою встановлено режим найбільшого сприяння щодо стягнення мита на експортні та імпорتنі товари двох країн, податків та інших внутрішніх зборів [21].

Починаючи від 1992 року, торгівля між Китаєм та Україною характеризується значними підйомами і спадами, частота та ступінь яких помітно вирізняється серед інших країн, що набули незалежність внаслідок розпаду СРСР. 2011 року Китай та Україна встановили взаємовідносини стратегічного партнерства та підписали угоду про реалізацію низки великих спільних проектів, що, в свою чергу, стимулювало значне зростання товарообігу між двома країнами, який у 2013 році сягнув найвищого показника – 11,12 млрд. дол. США. Після вибуху кризи в Україні реалізація великої кількості спільних проектів торговельно-економічного співробітництва зазнала невдачі, двосторонній товарообіг знову знизився [57, с. 84].

В 2019 році зовнішньоторговельний оборот між Україною та КНР становив 12,888 млрд. дол. США та збільшився на 21,8% або 2,798 млрд. дол. США у порівнянні з 2018 роком. При цьому експорт товарів та послуг становив 3,613 млрд. дол. США, що на 63,8% більше попереднього року, а імпорт складав 9,2 млрд. дол. США, що на 16% більше попереднього року. Негативне сальдо зовнішньої торгівлі для України склало 5,662 млрд. дол. США [63], (див. Табл. 2.4).

Найбільшим торговельним партнером України за підсумками 9 місяців 2020 року став Китай. За Державної служби статистики України за підсумками 9 місяців 2020 року частка Китаю у зовнішньому обороті України (експорт та імпорт товарів і послуг) склала 12,9% (10,607 млрд дол. США). У першому кварталі його частка була

на рівні 10,9%, за підсумками першого півріччя 2020 року – 12,5%. При цьому експорт товарів та послуг становив 4,814 млрд. дол. США, що на 86,1% більше відповідного періоду попереднього року, а імпорт складав 5,793 млрд. дол. США, що на 12,4% менше відповідного періоду попереднього року. Негативне сальдо зовнішньої торгівлі для України за 9 місяців 2020 року склало 0,705 млрд. дол. США [63].

Таблиця 2.4

Динаміка основних характеристик двосторонньої торгівлі між Україною та КНР в 2001-2020рр.

Рік	Експорт, млрд дол. США	Імпорт, млрд дол. США	ЗТО, млрд дол. США	Сальдо, млрд дол. США	Коефіцієнт покриття Експорту імпортом
2001	0,48	0,2	0,68	0,29	2,48
2002	0,67	0,26	0,93	0,41	2,58
2003	1	0,52	1,52	0,48	1,93
2004	0,82	0,74	1,56	0,08	1,11
2005	0,71	1,81	2,52	-1,1	0,39
2006	0,54	2,31	2,85	-1,77	0,24
2007	0,43	3,31	3,74	-2,88	0,13
2008	0,55	5,6	6,15	-5,05	0,1
2009	1,43	2,73	4,17	-1,3	0,52
2010	1,32	4,76	6,08	-3,38	0,28
2011	2,18	6,27	8,45	-4,09	0,35
2012	1,78	7,9	9,68	-6,12	0,22
2013	2,73	7,903	10,63	-5,18	0,35
2014	2,67	5,41	8,08	-2,73	0,49
2015	2,4	3,77	6,17	-1,37	0,64
2016	1,9	4,7	6,7	-2,86	0,4
2017	2,04	5,65	7,69	-3,61	0,36
2018	2,305	7,788	10,09	-5,483	0,30
2019	3,613	9,275	12,888	-5,662	0,39
9М2020	4,814	5,793	10,607	-0,979	0,83

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

Далі серед найбільших торгових партнерів - Польща: обсяг експорту товарів в цю країну склав 2,33 млрд дол. США, скоротившись на 8%. Обсяг імпорту скоротився на 4,4% - до 2,87 млрд дол. США. В цілому експорт товарів з України в країни Євросоюзу за 9 місяців 2020 року скоротився на 16,3% – до 13,06 млрд дол.

США, а імпорт товарів з країн ЄС скоротився на 10,5% - до 16,44 млрд дол. США. Усього на країни ЄС припадає 40,7% зовнішнього обороту України [63].

Основну частинку українського експорту за підсумками 9 місяців 2020 року становили зернові культури, чорні метали, а також жири та олії.

Загальний зовнішній оборот торгівлі України (експорт і імпорт товарів і послуг) за 9 місяців 2020 року склав 84 835,8 млрд дол. США. Експорт товарів і послуг України склав 42,196 млрд дол. США, що на 6,5% менше порівняно з аналогічним періодом 2019 року, імпорт 41,665 млрд дол. США, що на 15,5% менше. Позитивне сальдо склало 530,8 млн дол. США (за 9 місяців 2019 року негативне 4199,2 млн дол. США). Україна зберегла позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу, досягнуте кварталом раніше вперше за довгий час [63].

Китай допоміг Україні скоротити дефіцит зовнішньої торгівлі у 2,5 раза. Дефіцит зовнішньої торгівлі товарами України за січень-вересень 2020 року склав 2,944 млрд дол. США, що у 2,5 раза нижче дефіциту за аналогічний період попереднього року (7,204 млрд дол.США). Експорт товарів з України за цей період скоротився на 5,6% - до 35,01 млрд дол. США, а імпорт скоротився на 14,3% - до 37,962 млрд дол. США [63].

Згідно з даними Державної служби статистики, зовнішньоторговельний баланс України за 2019 рік був зведений з дефіцитом в 3,633 млрд дол. США, що в 1,7 раза нижче дефіциту за 2018 рік. В тому числі дефіцит зовнішньої торгівлі товарами у 2019 році зріс на 8,8% – до 10,723 млрд дол. США [63].

Зовнішньоторговельний баланс України за січень-вересень 2020 року зведений з профіцитом в 530,8 млн дол. США, тоді як за аналогічний період 2019 року спостерігався дефіцит в 4,199 млрд дол. США [63].

Основними товарними групами українського експорту з початку року є: чорні метали (32,5 млрд дол. США), зернові культури (29,2 млрд дол. США), жири та олії (17,5 млрд дол. США). Україна імпортує нафтопродукти (42 млрд дол. США), продукцію машинобудування (20,9 млрд дол. США) і електронну апаратуру (19,1 млрд дол. США), [63].

Торгівля з КНР залишається стратегічно важливим напрямом для України. Але, починаючи з 2004 року, зберігається тенденція зростання від'ємного сальдо торгівлі товарами між Україною та КНР. Водночас у торговельних відносинах спостерігається суттєвий дисбаланс між обсягами експортних й імпорتنних поставок. Протягом 2001-2019рр. експорт українських товарів і послуг до Китаю перебував у межах 0,5-3,6 млрд. дол. США, тоді як відповідні обсяги китайського імпорту сягали 8 млрд. дол. США (7,903 млрд. дол. США в 2013 році та 7,788 млрд. дол. США в 2018 році). В 2019 році імпорт з КНР до України становив 9,275 млрд. дол. США.

Але в умовах Пандемія COVID-19 експорт товарів та послуг з України до КНР становив 4,814 млрд. дол. США, що на 86,1% більше відповідного періоду попереднього року, а негативне сальдо зовнішньої торгівлі для України за 9 місяців 2020 року склало лише 0,705 млрд. дол. США, що відповідає показнику 2005 року [63], (рис. 2.4.):

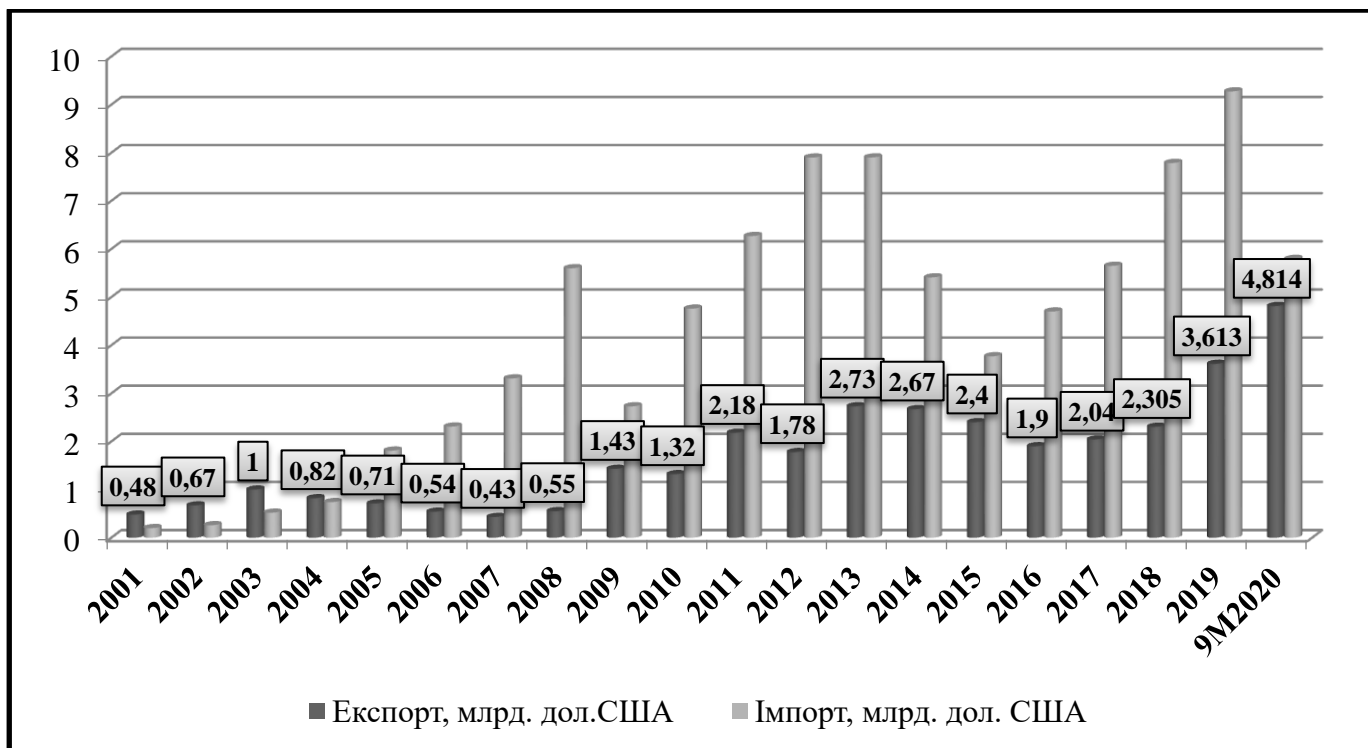

Рис. 2.4. Динаміка українсько-китайської двосторонньої торгівлі в період 2001-2020рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Тенденція зростання від'ємного сальдо торгівлі товарами між Україною та КНР обумовлено такими причинами:

По-перше, сировинною структурою українського експорту, на вартість якого впливає кон'юнктура світових сировинних ринків.

По-друге, наявністю вхідних бар'єрів на китайський ринок (висока конкуренція на внутрішньому ринку, кількісні та якісні обмеження).

По-третє, низькою активністю українських підприємств на міжнародних виставках та ярмарках із метою просування їхньої продукції [32, с.9].

Український експорт у КНР переважно сировинний (руди, зерно та олія), а імпорт має технологічний характер (напівпровідники, телефони, автоматичні обчислювальні машини). Так, 94,1% експорту в КНР припадає на сировинні товари, а 5,6% – готову продукцію. залізна руда й концентрати – 30%; кукурудза – 22%; олія та насіння соняшнику – 15%; турбореактивні двигуни – 8%; макуха – 6%.

За підсумками 2019 року частка п'яти найбільших товарних позицій українського експорту в КНР становила 81%, зокрема: залізна руда й концентрати – 30%; кукурудза – 22%; олія та насіння соняшнику – 15%; турбореактивні двигуни – 8%; макуха – 6% [63].

У період із 2014 по 2019рр. вартісний обсяг експорту залізної руди та концентратів знижувався в середньому на 17% щорічно, а кукурудзи – зростав на 17%. Варто зазначити, що у 2019 році 62% китайського сукупного імпорту кукурудзи та 58% соняшникової олії покривають українські експортери.

У 2019 році в товарній структурі імпорту найбільша частка припадала на: напівпровідники та смартфони – по 8%; комп'ютери – 5%; плоский сталевий прокат – 3%; пестициди – 2%. За період із 2015 по 2019рр. щорічно в середньому майже вдвічі зростав імпорт напівпровідників (діоди, транзистори, світлочутливі напівпровідники). У 2019 році 94% українського імпорту напівпровідників покривали китайські експортери [63].

Між Китаєм та Україною встановилися рівноправні взаємовигідні партнерські стосунки. КНР залишається провідним торговельним партнером України серед країн

Азії. Темпи росту китайсько-української торгівлі з 2001 року демонструють щорічні позитивні зрушення у бік ефективного розвитку експортно-імпортних відносин. Якщо зовнішньоторговельний оборот в 2001 році становив 680 млн. дол. США, то в 2019 році вже 12,888 млрд. дол. США. А за прогнозними даними Держкомстату, у 2020 році товарообіг між Києвом і Пекіном може сягнути понад 13 млрд. дол. США. Для подальшого збільшення товарообігу Україна має щонайменше дві переваги: вигідне географічне розташування та відносно дешева робоча сила [63], (рис. 2.5.):

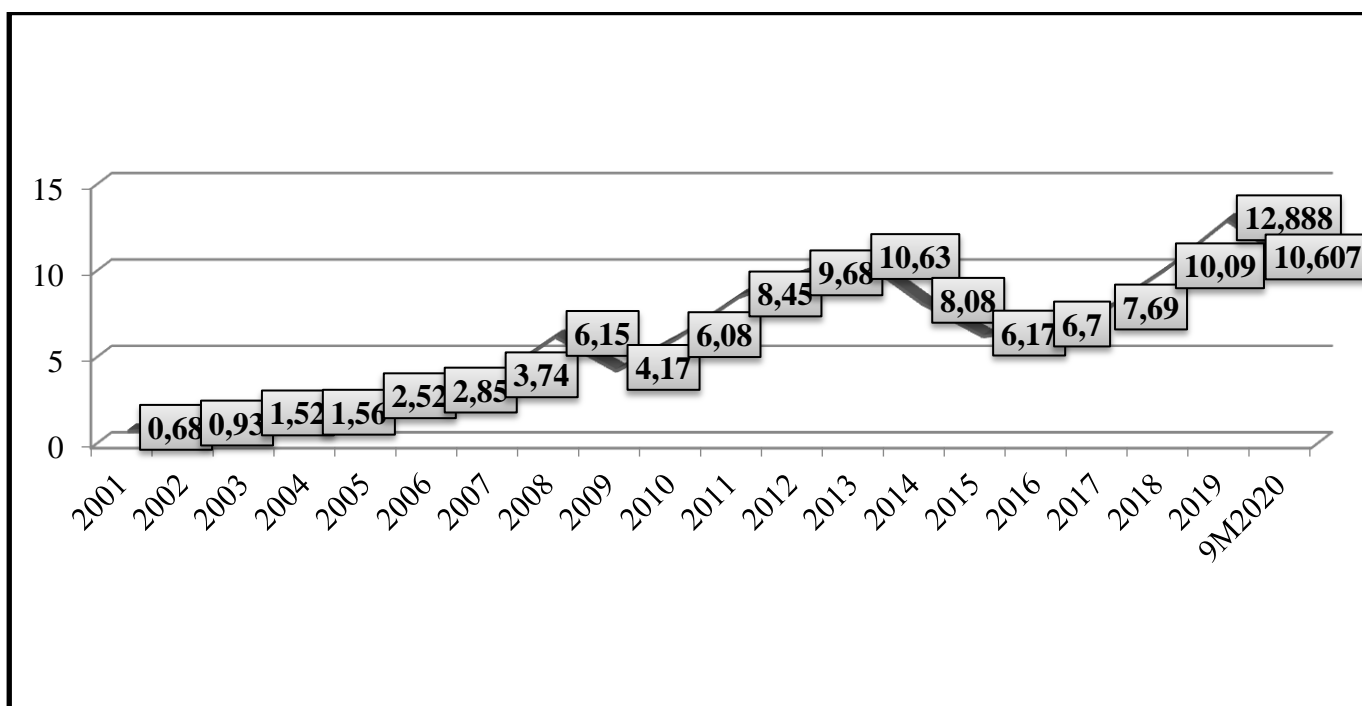

Рис. 2.5. Зовнішньоторговельний оборот між Україною та КНР в 2001-2020рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Простежується чітка тенденція до постійного зростання обсягу товарообороту між країнами з 2009 року до 2013 року, а після подій на Майдані зовнішньоторговельний оборот почав стрімко знижуватися з 10,63 млрд. дол. США в 2013 році до 6,17 млрд. дол. США в 2015 році. Починаючи з 2016 року ситуація стабілізувалася і товарообіг між КНР та Україною почав відновлюватися [63].

Досліджуючи ретроспективу українсько-китайських торговельних відносин, слід зазначити, що в період з 1995 по 2004 рр. сальдо було позитивним. Однак, у структурі українського експорту в КНР переважала продукція з низькою доданою вартістю та низькотехнологічна, тобто сировинна продукція та металобрухт. І з 2005 року і до сьогодні сальдо зовнішньоторговельних відносин між Україною та КНР носить негативний характер. Пік високотехнологічного експорту України в Китай припадав на 2007 рік – телекомунікаційне обладнання, продукція машинобудування, літаки та компоненти [63].

Негативне максимальне сальдо в період 2001-2020рр. в торгівлі України з Китаєм було у 2012 році і становило 6,12 млрд. дол. США, а протягом 2005-2019рр. воно перебувало в межах 1,1-6,12. Варто зазначити, що лише три роки (2005, 2009 та 2015) негативне сальдо зовнішньоторговельних відносин між Україною та КНР було менше 2 млрд. дол. США, а в 2008, 2013 та 2018, 2019 роках перевищило позначку 5 млрд. дол. США (5,05, 5,18 та 5,483, 5,662 відповідно), [63], (рис. 2.6.):

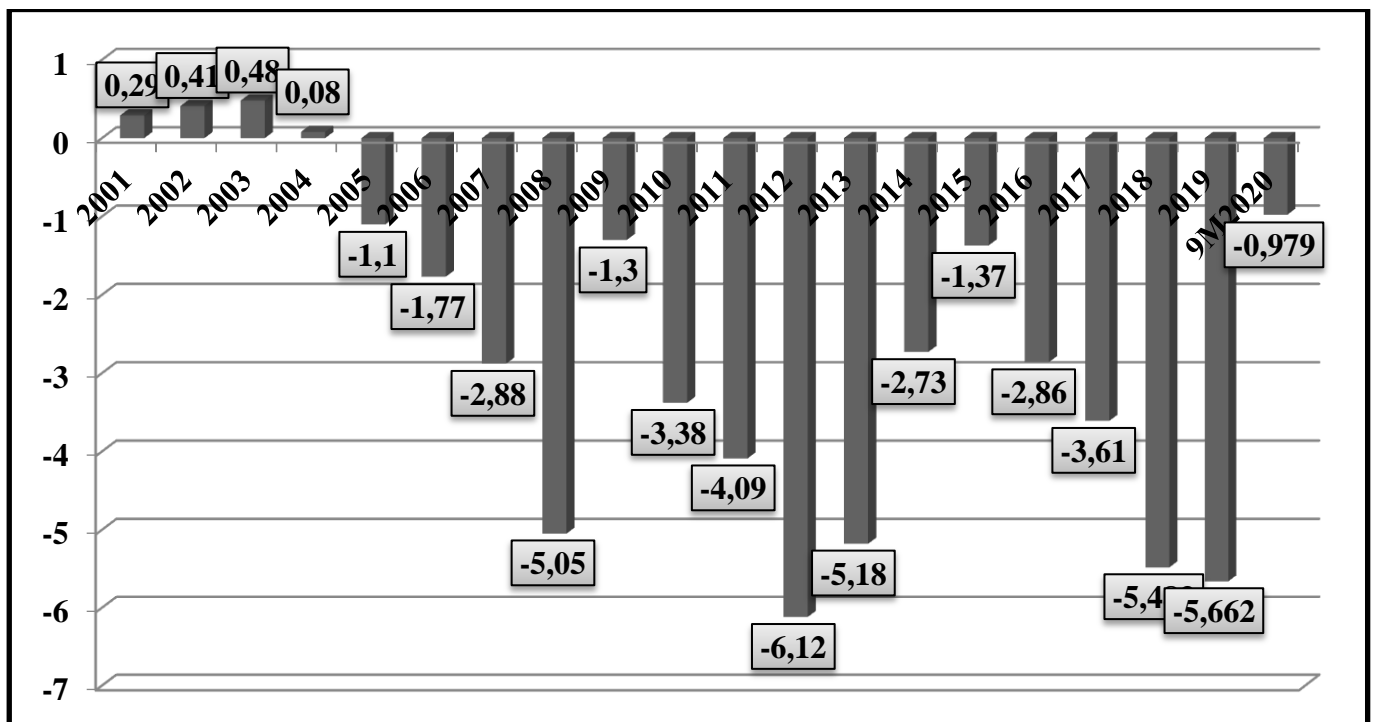

Рис. 2.6. Сальдо зовнішньоторговельного балансу України та КНР в 2001-2020рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Однак, частка України у структурі торгівлі КНР є незначною та становить 1% від зовнішньоторговельного обігу. Це і обумовлює від’ємне сальдо торговельного балансу між Україною та КНР. Китай є першим найбільшим торговельним партнером України в 2019 році та в 2020 році, водночас Україна є 56-м торговельним партнером Китаю, але існують перспективи збільшення товарообігу між країнами до 20 млрд. дол. США, яка досяжна вже в найближчі роки.

Аналіз динаміки основних показників двосторонньої торгівлі України з КНР (див. Табл. 2.1), зокрема: обсягів експорту-імпорту товарів та сальдо торгівлі; показника зовнішньоторговельного обороту; покриття експортом імпорту дозволяє констатувати нестабільність торгівлі, переважання обсягів імпорту над експортом.

Починаючи з 2005 року коефіцієнт покриття експортом імпорту нижчий одиниці (у 2018 році – 0,3, у 2019 році – 0,39, у 2020 році – 0,83) і лише в 2009 та 2015 та 2020 роках перевищив позначку 0,5, тобто 0,52 та 0,64 та 0,83 відповідно, а сальдо зовнішньоторговельного обороту від’ємне, що не відповідає пороговим значенням зовнішньоекономічної безпеки держави [63], (рис. 2.7.):

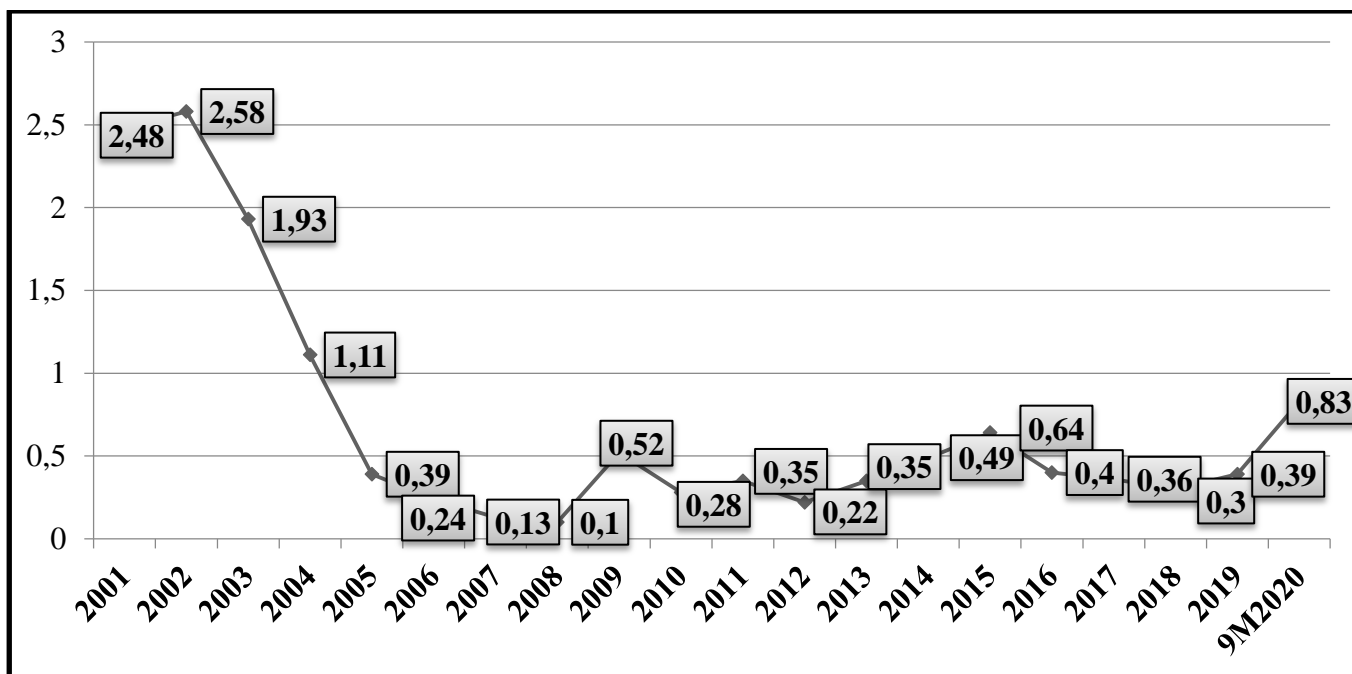

Рис. 2.7. Коефіцієнт покриття експортом імпорту України та КНР в 2001-2020рр., (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Максимальне значення коефіцієнту покриття експортом імпорту України та КНР становило лише 2,48 та 2,58 у 2001 та 2002 роках відповідно, а мінімальне значення 0,13-0,1 у 2007 та 2008 роках відповідно. В 2019 році коефіцієнт покриття експортом імпорту України та КНР склав 0,39, що відповідає показнику 2016 року [63]. Відповідно до «Експортної стратегії України на 2017-2021 роки» КНР посідає перше місце у ТОП-20 переліку перспективних ринків для експорту української продукції. Окрім того, в десятку провідних торговельних партнерів України 2019 році увійшли Росія, Німеччина, Польща, Білорусь, Туреччина, Італія, США, Угорщина та Нідерланди.

Серед найбільших країн, з яких імпортували до України за 9 місяців 2020 року: Китай - 5,8 млрд дол. США, Німеччина - 3,7 млрд дол. США та Росія - 3,4 млрд дол. США. Експортували з України найбільше до Китаю за 9 місяців 2020 року на 4,8 млрд дол. США, Польщі - на 2,3 млрд дол. США, Росії - 2 млрд дол. США.

До трійки найбільш експортованих з України товарів за 9 місяців 2020 року належать зернові - на 6,8 млрд дол. США, чорні метали - на 5,8 млрд дол. США, соняшникова олія - на 4 млрд дол. США.

Найбільше імпортували до України за 9 місяців 2020 року палива мінеральні, нафта та продукти її перегонки - 5,7 млрд дол. США, машини, обладнання і механічні пристрої - 4,3 млрд дол. США, засоби наземного транспорту - 3,8 млрд дол. США [63].

Таблиця 2.5

Основні торговельні партнери України за 9 місяців 2020 року

№	Країна	Імпорт України, млрд. дол. США	Частка від загального обсягу, %	№	Країна	Експорт України, млрд. дол. США	Частка від загального обсягу, %
1.	Китай	5,8	15,3	1.	Китай	4,8	13,7
2.	Німеччина	3,7	9,7	2.	Польща	2,3	6,6
3.	Росія	3,4	9	3.	Росія	2	5,7
	Всього	38	100		Всього	35,1	100

Примітка. Складено автором за даними Державної служби статистики України.

За підсумками 9 місяців 2020 року найбільшим торговельним партнером залишається Китай часткою 14,5% від загального обсягу. Польща знаходиться на другому місці з часткою - 8,2%, на третьому Росія з часткою 7,4% [63], (див. Табл. 2.5).

За даними Державної служби статистики України, за 9 місяців 2020 року в структурі українського експорту до Китаю домінували поставки: руди, шлаки і зола (32,8%); зернові культури (23,9%); жири та олії тваринного або рослинного походження (20,6%); залишків і відходів харчової промисловості (7,6%); реакторів ядерних, котлів, машин (4,9%); дерева і вироби з дерева (3%); чорні метали (2,9%) та інші товари (4,3%), [63], (рис. 2.8.):

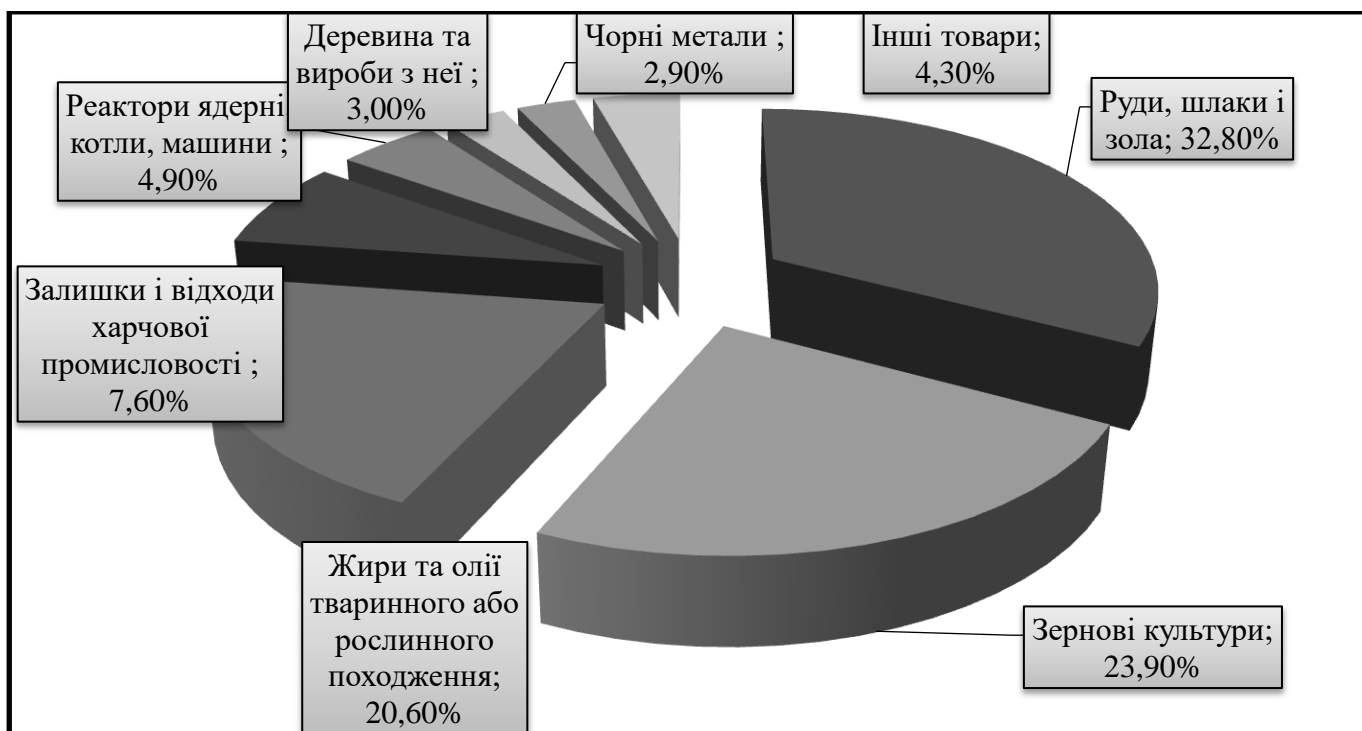

Рис. 2.8. Структура українського експорту до КНР за 9 місяців 2020 року, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Імпорт китайських товарів в Україну за 9 місяців 2020 року був представлений такими групами: електричні машини (34,6%); котли, машини (16,8%); пластмаси, полімерні матеріали (3,8%); засоби наземного транспорту крім залізничного (3,4%); іграшки (3%); взуття (2,9%); органічні хімічні сполуки (2,5%);

вироби з чорних металів (2,5%); чорні метали (2,4%); каучук, гума (2,1%); меблі (2,1%) та інші товари (11,6%), [63], (рис. 2.9.):

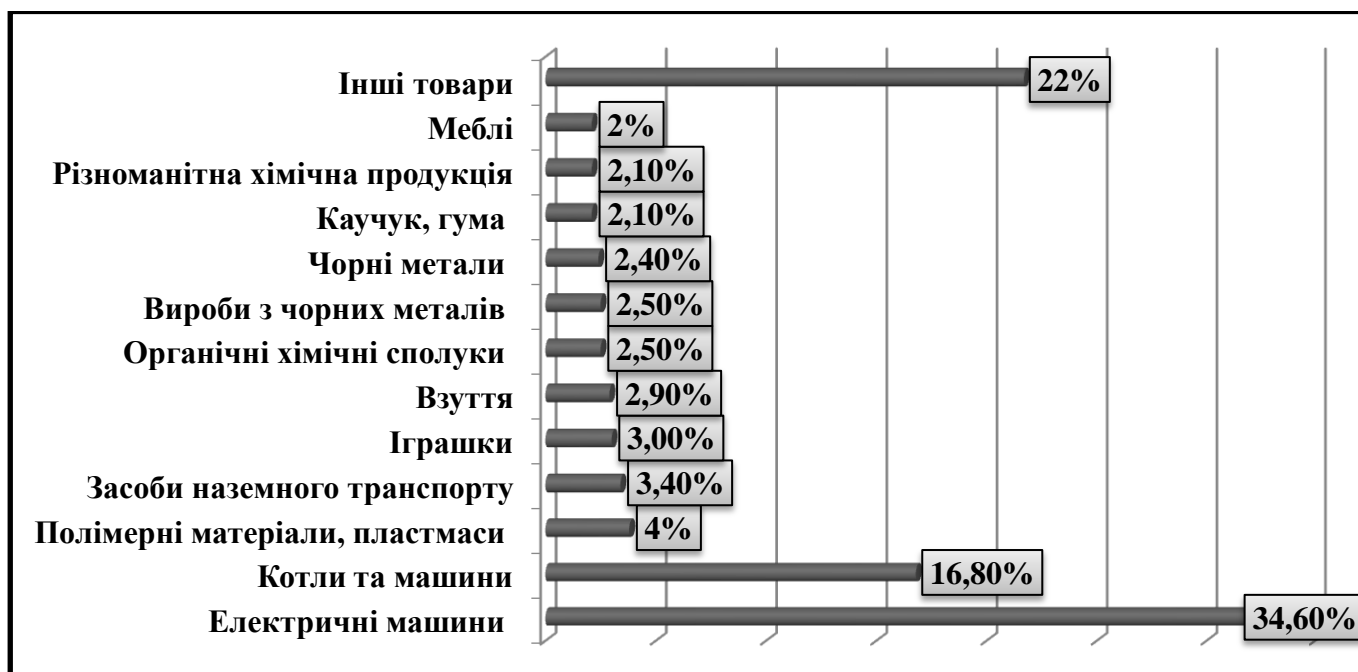

Рис. 2.9. Структура китайського імпорту в Україну за 9 місяців 2020 року, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

На відміну від українського середньо- та низькотехнологічного експорту, імпорт з КНР є переважно високотехнологічним близько 50% від загального обсягу.

Високотехнологічна продукція відіграє значну роль у розвитку національної економіки, її зростанні та забезпеченні конкурентних переваг країни на міжнародних ринках. В умовах переорієнтації української економіки все частіше йде мова про зниження зовнішньої торгівлі сировинними товарами і орієнтацію на експорт високотехнологічних. Така тенденція сприятиме нарощуванню експортної спроможності України та забезпеченню інноваційної моделі розвитку національної економіки.

Таким чином, за технологічним складником торгівлі з КНР, Україна залишається експортером переважно сировинної продукції з низькою доданою вартістю та імпортером технологічної готової продукції з відносно вищою доданою вартістю, переважно товарів споживання.

Торгівля послугами за 9 місяців 2020 року: експорт послуг з України до Китаю склав 19921,3 тис. дол. США та імпорт китайських послуг в Україну склав 70143,5 тис. дол. США. Негативне сальдо для України в торгівлі послугами склало – 50222,1 тис. дол. США [63].

У структурі українського експорту послуг до Китаю за 9 місяців 2020 року домінували: транспортні послуги (56,2%); ділові послуги (25,7%); послуги з будівництва (9,1%); послуги, пов'язані з подорожами (5%); послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги (2,4%); (рис. 2.10.):

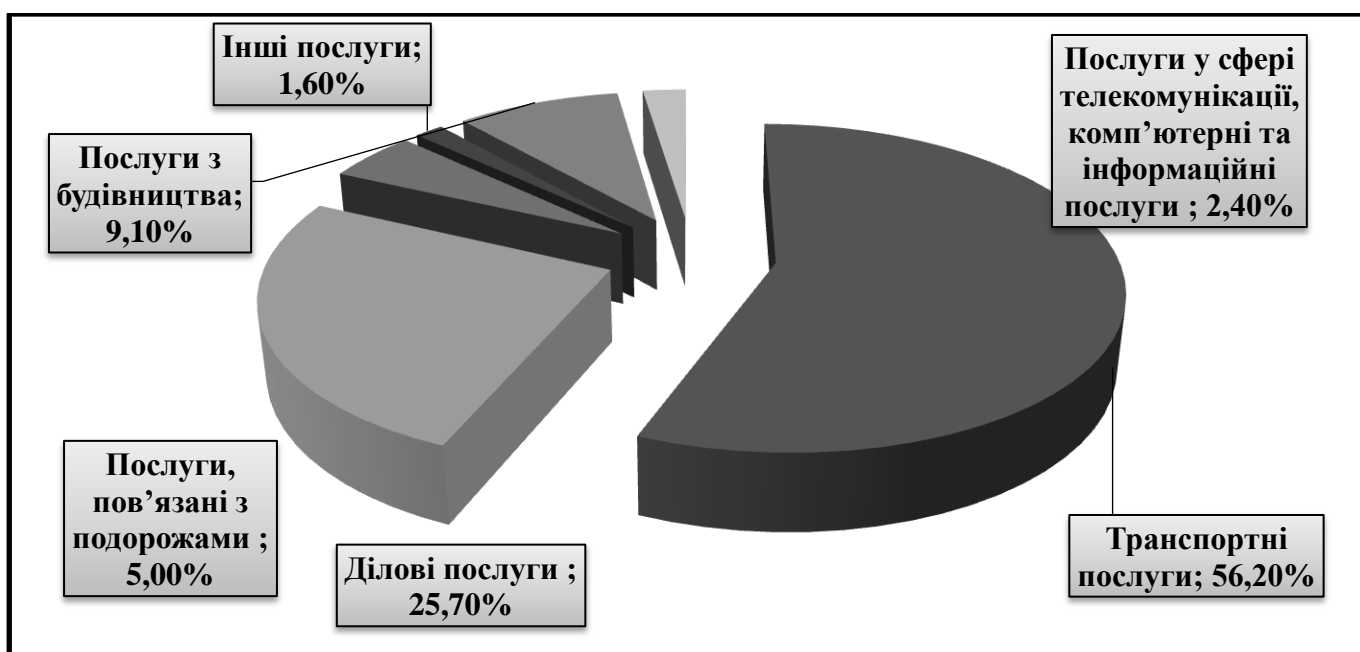

Рис. 2.10. Структура українського експорту послуг до КНР за 9 місяців 2020 року, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

У структурі імпорту послуг з Китаю за 9 місяців 2020 року домінували: послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю (49,5%); ділові послуги (24,2%); транспортні послуги (12,2%); послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги (9,4%); послуги з будівництва (2,4%); послуги, пов'язані з подорожами (0,9%); (див. Рис. 2.11.).

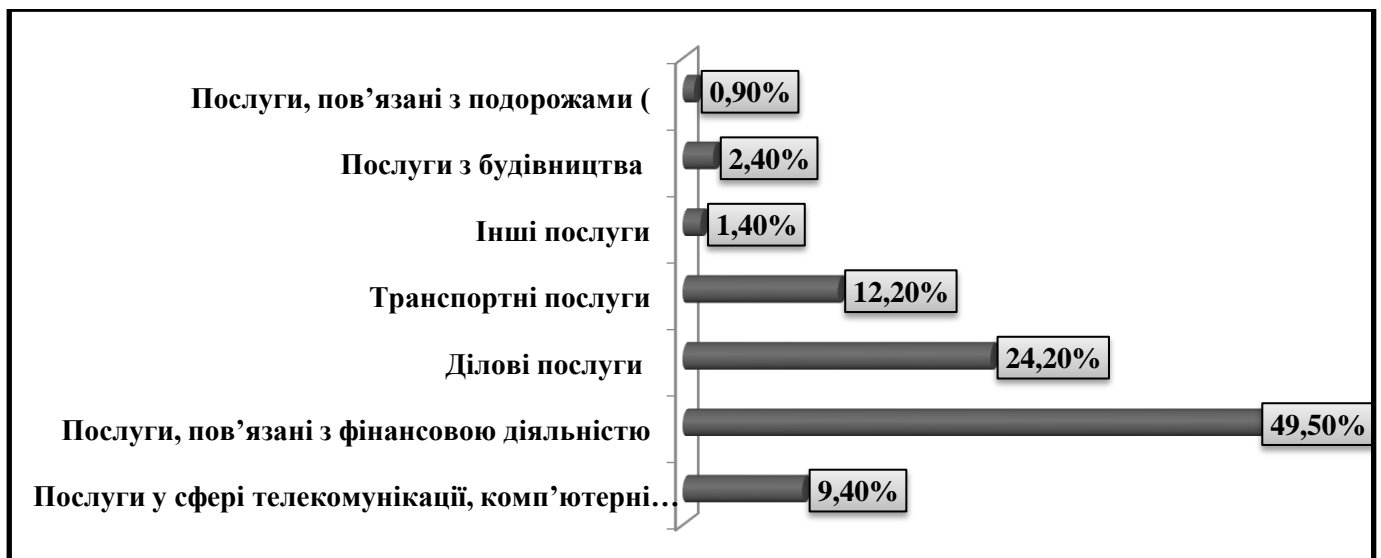

Рис. 2.11. Структура імпорту китайських послуг в Україну за 9 місяців 2020 року, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Дослідженням встановлено, що структура зовнішньої торгівлі КНР за досліджуваний період зазнала серйозних якісних змін. Визначальним досягненням останніх років стало доведення частки готових виробів в загальному експорті до 95%, передусім машин та устаткування до 50%. Країна перетворилася з маргінального гравця у світовій торгівлі на одну з найважливіших торговельних країн в абсолютних цифрах [59, с. 56].

Китай трансформувався у світового лідера з експорту машин та устаткування, включаючи високотехнологічне і передове. Показником високого рівня, досягнутого країною, служить і частка машинобудівної продукції в структурі імпорту – 43%.

Отже, Україні варто зробити ставку на Китай, як на стратегічного міжнародного політичного й торговельного партнера у наступні 10 років, щоби посилити свої політичні та економічні позиції у світі. За правильної конфігурації сил він може стати: а) фактором стримування подальшого натиску Росії на нас; б) через торговельні контакти посилить вагу України і ставлення до неї США та Європи. Саме Україна може стати китайським вікном у Європу.

2.3. Оцінка інвестиційної привабливості України для КНР

В умовах стрімкого поширення коронавірусу, падіння біржових індексів, втечі інвесторів з країн, що розвиваються, та зменшення попиту на світових ринках сировини, нафтові війни та інші кризові явища у світі загрожують українській економіці та фінансовій системі. Але нинішня непроста ситуація залишає можливості для виходу з кризи з мінімальними втратами, і дає шанси для продовження розвитку.

В умовах сьогодення Китай володіє одним з найбільших у світі інвестиційних потенціалів, а також є найбільш очікуваним світовим інвестором на найближчі роки. КНР є прикладом для багатьох країн, що розвиваються. Завдяки реалізації Ініціативи уряду «Один пояс, один шлях» інші держави мають можливість запозичувати китайський досвід ведення зовнішньої політики, яка спрямована на мирне життя та сталий розвиток.

Успішні реформи і зростання інвестиційної привабливості нового економічного лідера – Китаю – створили якісно нову ситуацію в розвитку всієї світосистеми. Але пандемія коронавірусу внесла деякі корективи та дала можливість компартії Китаю продемонструвати свою владу в країні. В умовах карантину, влада КНР закривала міста-мільйонники та обмежувала пересування людей всередині країни. На сьогодні існує серйозне побоювання, що Китай вийде з епідемії ще з більш суворою та авторитарною диктатурою. Лідери КНР можуть спробувати знищити те, що лишилося від обмеженого індивідуального простору в країні і розповсюдити систему "цифрової диктатури".

За даними Reuters, економіка Китаю демонструє деякі ознаки нормалізації після повномасштабного просідання, викликаного пандемією коронавірусу. Водночас нині зберігаються серйозні ризики для її подальшого відновлення. Пекін направив на протидію COVID-19 1,3 трильйона юанів, або 183,7 млрд. дол. США (1,2% ВВП).

Однак швидке відновлення Китаю (який надовго може стати єдиним локомотивом глобального зростання, якщо йому вдасться не допустити другої хвилі епідемії) може змінити ситуацію. Спалах нового коронавірусу загрожує не лише здоров'ю людей у всьому світі, а й глобальній економіці. Поширення коронавірусу світом неабияк налякало інвесторів.

Україна є повноправним учасником глобалізаційного процесу, виклики якого формують перед нею завдання щодо пошуку нових джерел конкурентоспроможності та створення нових відносин з країнами, у взаємодії з якими Україна могла б прискорити модернізацію національної економіки. Серед ключових стратегічних партнерів України на рівні країн-глобальних гравців – Китай [27, с.21].

Підписання українською стороною Плану дій у межах Ініціативи «Один пояс, один шлях» призвело до зростання економічного та інвестиційного інтересів до енергетичних, інфраструктурних, фінансових об'єктів в Україні. Проте частка китайських інвестицій є незначною.

Двостороннє інвестиційне співробітництво поки що не відповідає можливостям Китаю і потребам України. За даними Державної служби статистики України, на початок 2019 року сукупний обсяг прямих китайських інвестицій в акціонерний капітал України становив 33,6 млн. дол. США (0,1% обсягу накопичених прямих іноземних інвестицій в Україну). Інвестиції в акціонерний капітал з України в китайську економіку становили 0,6 млн. дол. США (0,09% обсягу прямих іноземних інвестицій в акціонерний капітал). Понад 40% сконцентровано переважно в переробній промисловості [63].

За даними Державної служби статистики України в економіку України в 2019 році залучено 18,22 млн. дол. США інвестицій з Китаю. Найбільший обсяг ПІІ спрямований на сільське, лісове та рибне господарства; промисловість; оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів тощо. А обсяг інвестицій з України в економіку Китаю становив 0,61 млн. дол. США та спрямований до

підприємств промисловості; сфер професійної, наукової та технічної діяльності; сільського, лісового та рибного господарства.

Станом на 01.01.2020 року, в економіку України залучено 40,0 млн. дол. США інвестицій з Китаю. Обсяг інвестицій з України в економіку Китаю склав 0,6 млн. дол. США [63], (рис. 2.12.):

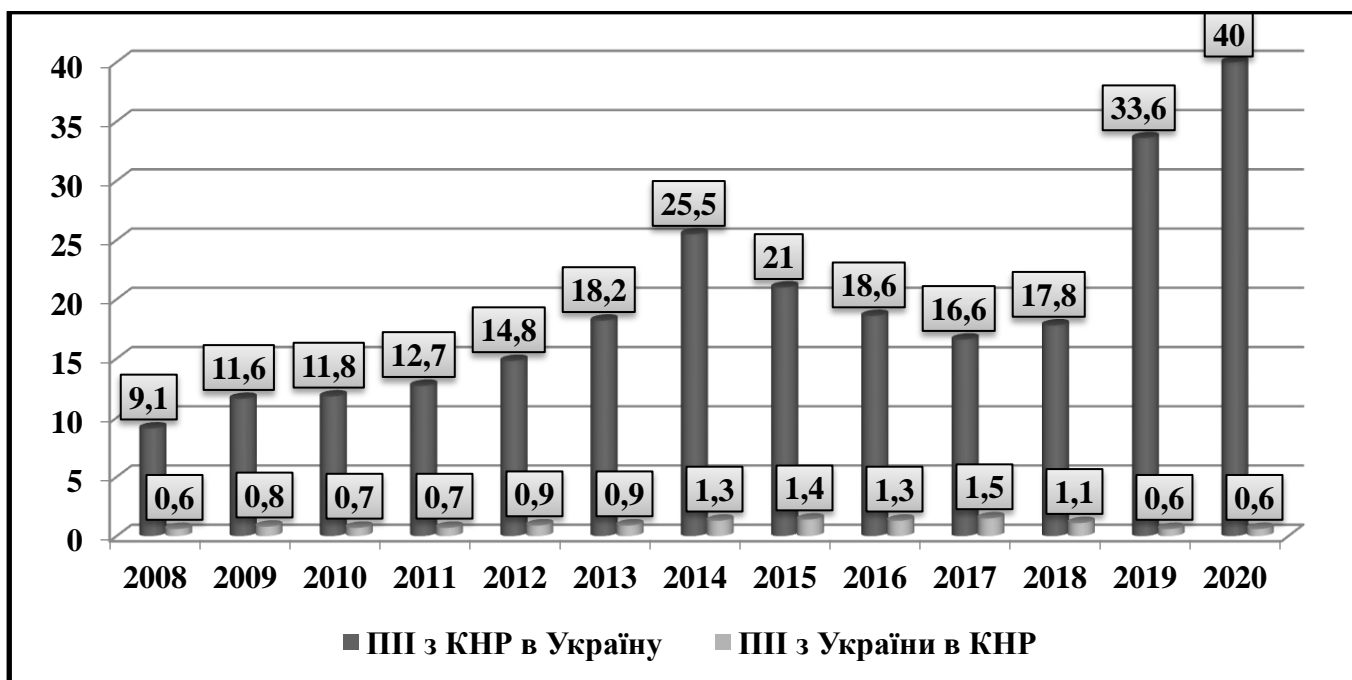

Рис. 2.12. Динаміка інвестиційного співробітництва між Україною та Китаєм в 2008-2020рр., (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Китай значно домінує у сфері інвестиційного співробітництва з Україною. Частка іноземних інвестицій у економіку України є порівняно незначною і за 2008-2020рр. коливається навколо позначки 0,03 - 0,1 %. Натомість частка українських інвестицій в економіку Китаю у 2008-2020рр. складала всього 0,01 %. Така динаміка обумовлюється нижчою інвестиційною активністю України порівняно з Китаєм. Також, інвестиції Китаю в Україні перевищували інвестиції України в Китаї в 15-20 разів (у 2019-2020рр. році аж у 60 разів). Переважна кількість китайських інвестицій спрямовувалась на отримання контролю над родовищами українських природних ресурсів.

Китай не грає роль основної країни-джерела інвестицій в Україну, однак, українська сторона покладає великі надії на китайські інвестиції. Принцип «використовувати інвестиції як стимул для торгівлі» є новою ідеєю розвитку торговельно-економічного співробітництва з Китаєм, що має на меті зменшити від'ємне сальдо. Кошти не є проблемою для Китаю, ключове питання полягає у тому, що сторонам необхідно віднайти реальні проекти. Тодішній Віце-прем'єр Державної ради КНР та Голова Китайської частини Комісії зі співробітництва між урядом Китаю та урядом України Ма Кай наголошує, що якщо Україна зможе запропонувати проекти, які відповідатимуть потребам ринку, то китайські інвестиції в Україну складатимуть 7 млрд. дол. США.

У розрізі галузевої структури китайських прямих інвестицій в акціонерний капітал на 01.01.2020р. найбільшу частку займає промисловість – 33,1%, зокрема переробна – 30,6%, видобувна – 1,8%; професійна та науково-технічна діяльність – 24,3%, а також сільське господарство – 19,9% [63], (рис.2.13.):

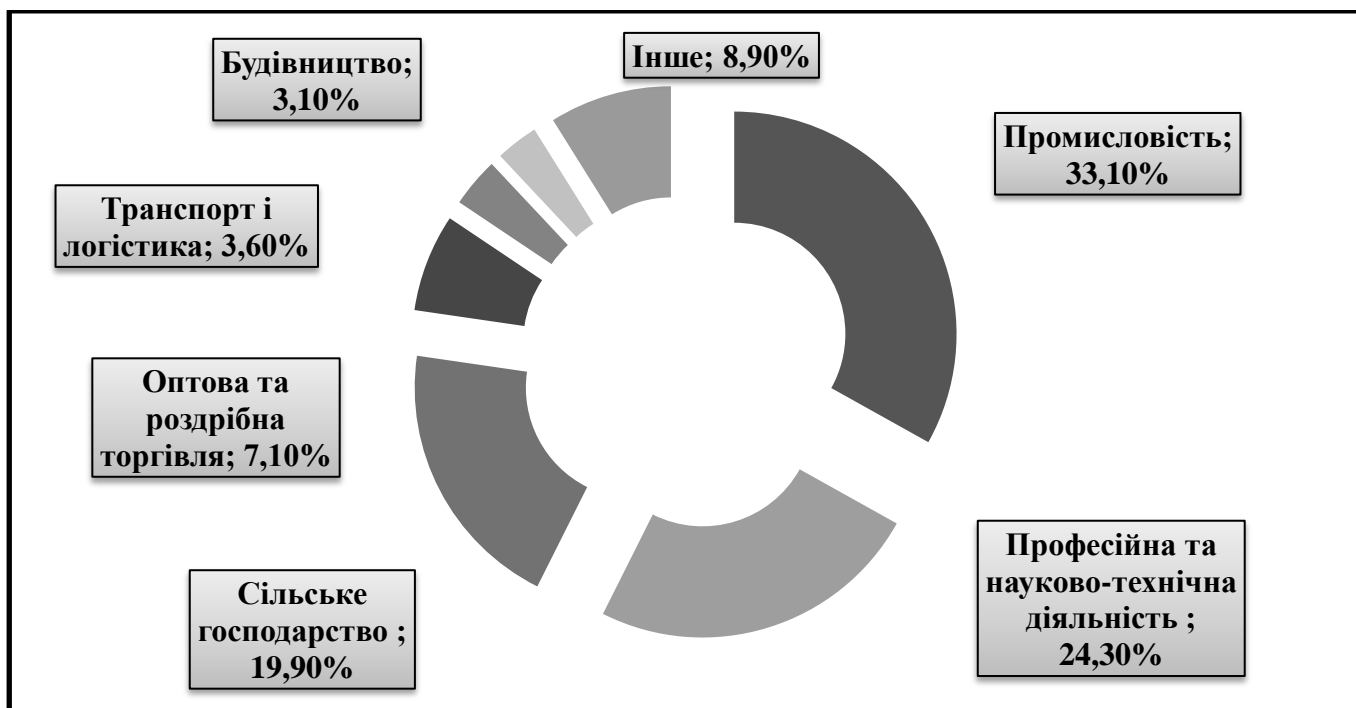

Рис. 2.13. Галузева структура китайських прямих інвестицій в акціонерний капітал України на 01.01.2020р., (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

У зв'язку зі зростанням кількості китайських проектів в Україні, зросла й частка інвестицій у професійну та науково-технічну діяльність. Згідно з даними Державної служби статистики України, станом на початок 2020 року налічується 1162 підприємства з китайськими інвестиціями. Це становить понад 1% від загальної кількості підприємств в Україні.

Окрім ПШ, свою присутність в Україні Китай здійснює через контракти на будівництво. Згідно з даними The American Enterprise Institute and The Heritage Foundation, з 2008 по 2020 роки Китай уклав контрактів на будівництво на суму 8,2 млрд. дол. США, зокрема в енергетиці на 5 млрд. дол. США, транспортній галузі – на 2 млрд. дол. США (табл. 2.6). У межах ініціативи «Один пояс, один шлях» підписано контрактів на суму 1,5 млрд. дол. США.

Таблиця 2.6

Китайські контракти на будівництво в Україні

Рік	Китайська компанія	Сектор	У межах ініціативи «Один пояс, один шлях»	Вартість, млн дол. США
2008	Sinoma	Нерухомість	Ні	210
2011	Sinomach	Транспорт	Ні	2 370
2011	Sinomach	Сільське господарство	Ні	250
2011	Sinomach	Енергетика	Ні	1 160
2011	Sinomach	Енергетика	Ні	1 500
2011	Sinohydro	Енергетика	Ні	1 440
2013	Minmetals	Металургія	Ні	250
2017	Xinjiang Communications Construction	Транспорт	Так	100
2018	Sinomach	Енергетика	Так	210
2018	Xinjiang Beiken Energy Engineering	Енергетика	Так	120
2018	China Energy Engineering	Енергетика	Так	250
2018	Power Construction Corp	Енергетика	Так	340
Усього				8 200

Примітка. Складено автором за даними Дроботюк О.В. Українсько-китайське економічне співробітництво: підсумки 2010-2018 рр./ О.В. Дроботюк // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2019. – Вип. 4. – С. 13.

У період 2015-2019рр. на українському ринку М&А між китайськими та українськими компаніями було укладено три угоди в енергетичному, металургійному й банківському секторах: придбання сонячних станцій «Схід Солар», «Нептун Солар» (обидві в Миколаївській обл.), «Дунайська СЕС-1», «Дунайська СЕС-2», «Франко Солар», «Франко Піві», «Приозерна-1», «Приозерна-2», «Лиманська Енержі 1», «Лиманська Енержі 2» (усі в Одеській обл.); покупка гірничорудної компанії Consolidated Minerals з активами в Австралії і Гані; покупка 99,99% акцій Українського банку реконструкції та розвитку.

Ще дві угоди перебувають у процесі узгодження з Антимонопольним комітетом України: > 50% телекомунікаційної компанії UNTC і > 50% – Мотор Січ.

Таблиця 2.7

Угоди злиття та поглинання 2015-2019 рр.

Рік	Об'єкт	Частка	Покупець	Продавець	Сектор	Вартість, дол. США	Стан угоди
2015	Сонячні станції	100	CNBM International	Active Solar	Енергетика	185 млн	Закрита
2016	Consolidated Minerals	100	China Tian Yuan Manganese	Геннадій Боголюбов	Металургія	N/A	Закрита
2017	Фондова біржа ПФТС	>25	Bohai Commodity Exchange Co.,	Ltd Dragon Capital	Фінанси	N/A	У процесі
2017	Український банк реконструкції та розвитку	99,99	Bohai Commodity Exchange Co., Ltd	Фонд Держмайна	Банки	3 млн	Закрита
2018	ТОВ «Українські новітні комунікації»	>50	Просат (Xinwei)	Concorde Capital	Телекомунікації	N/A	У процесі
2019	Мотор Січ	>50	Skyrizon и Xinwei Group	В'ячеслав Богуслаєв	Машинобудування	N/A	У процесі

Примітка. Складено автором за даними Дроботюк О.В. Українсько-китайське економічне співробітництво: підсумки 2010-2018 рр./ О.В. Дроботюк // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2019. – Вип. 4. – С. 13-14.

Статистичні дані підкреслюють, що інвестиційний потенціал не використовується на повну потужність. Це обумовлено певними чинниками низької інвестиційної активності. Найбільший негативний вплив здійснюють: корупція, податкове навантаження, нестабільне та надмірне регулювання, нечітка правова система, мінливість політичного та економічного середовищ. Однак до факторів, що позитивно впливають на інвестиційну привабливість України, належать: геополітичне положення, кваліфікована та дешева робоча сила, низькі витрати на ресурси.

У липні 2019 року відбулася зустріч Президента УКРАЇНИ з китайськими інвесторами, на якій анонсували бажання китайців інвестувати 10 млрд. дол. США у інфраструктурні проєкти, фінанси, зелену енергетику та сільське господарство. Як демонструє практика, не всі проєкти, про які домовлялися з китайською стороною, були реалізовані. Головною причиною є недовіра до української сторони, що сформувалася через нецільове використання коштів та невиконання зобов'язань за відповідними угодами (див. Табл. 2.8).

Пріоритетами стратегічної співпраці Україна–Китай можуть бути інвестиційні проєкти в енергетичній, інфраструктурній, сільськогосподарській та туристичній галузях.

Енергетика. Важливим у розвитку обох держав є забезпечення економічної безпеки, складовою якої є енергетична незалежність. Китай стрімко розвиває альтернативну енергетику. Він посідає перше місце у світі за обсягом інвестицій у «чисту» енергетику (100,1 млрд. дол. США). У межах «Один пояс, один шлях» КНР активно інвестує в енергетику країн-учасників (понад 50 млрд. дол. США).

За оцінками Українського інституту майбутнього, китайських інвесторів в Україні можуть зацікавити такі енергетичні проєкти:

Атомна: будівництво блоків Південно-Української АЕС – 4 ГВт (Миколаївська обл.), Запорізької АЕС – 4 ГВт, Хмельницької АЕС – 4 ГВт, Рівненської АЕС – 2,6 ГВт;

Українсько-китайські проекти: реалізовані, нереалізовані та планові

Галузь	Проект	Контрагенти	Вартість	Стан
Успішно реалізовані або реалізуються				
Енергетика	спорудження Нікопольської сонячної електростанції встановленою потужністю 200 МВт	China Machinery Engineering Company (CMEC) ДТЕК	230 млн євро (250 млн дол. США)	Завершено
	спорудження вітряної електростанції потужністю 0,5 ГВт у Миколаївській обл.	Tebian Electric Apparatus	500 млн дол. США	У процесі
Інфраструктура	проект із днопоглиблення в порту Чорноморськ	China Harbour Engineering Company	14,6 млн дол. США	Завершено
	реконструкції дороги Одеса – Миколаїв – Херсон (200 км)	China Road and Bridge Corporation (CRBC)	200 млн дол. США	У процесі
Сільське господарство	переробка плодів, будівництво фруктових сховищ, виробничологістичних комплексів	China Haisum Engineering Укрсадпром	515 млн дол. США	У процесі (меморандум підписаний)
Нереалізовані				
Інфраструктура	«Air Express»: будівництво 8 км пасажирської залізниці, яка мала з'єднати Київ із МА «Бориспіль»	China National Complete Engineering Corporation (CNCEC)	372,3 млн дол. США	Нереалізовано
	мегапорт у Криму: днопоглиблення до 25 м	Beijing Interoceanic Canal Investment Management	3 млрд дол. США	Нереалізовано
Авіабудування	серійне виробництво літаків «Мрія»	Aerospace Industry Corporation of China (AVIC)	N/A	Нереалізовано
	літакобудівний завод у Китаї	Beijing Skyrizon Aviation Industry Investment (BSAII)	250 млн дол. США	Нереалізовано
Планові				
Інфраструктура	четверта лінія метро в Києві	China Pacific Construction Group (CPCG) КМДА (15% КМДА, решта – кредит Китайського банку)	2 млрд дол. США	ТЕО
	міст через Дніпро в м. Кременчук	China Road and Bridge Corporation (CRBC)	340 млн дол. США	План

Примітка. Складено автором за даними Дроботюк О.В. Українсько-китайське економічне співробітництво: підсумки 2010-2018 рр./ О.В. Дроботюк // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2019. – Вип. 4. – С. 14-15.

Теплоенергетика: будівництво Біо-ТЕЦ Миколаївська обл. – 270 МВт, Одеська обл. – 220 МВт; **Вітрова:** будівництво Запорізької ВЕС – 600 МВт, Миколаївської ВЕС – 450 МВт; **Сонячна:** будівництво Херсонської СЕС – 350 МВт, Закарпатської СЕС – 320 МВт;

Нафто- і газовидобування: модернізація Кременчуцького НПЗ.

Інфраструктура. Окрім енергетичної галузі, для Китаю важливим є розвиток інфраструктури. КНР інвестує 163,2 млрд. дол. США в розвиток внутрішньої інфраструктури з метою подолати економічний спад та наслідки торговельної війни. У межах «Один пояс, один шлях» Китай інвестував у розбудову інфраструктури держав-учасниць ініціативи понад 90 млрд. дол. США

Українська інфраструктура перебуває в критичному стані та потребує модернізації й реконструкції. Тому потенційно зацікавити китайських інвесторів можуть такі інфраструктурні проєкти, як:

Залізниця:

- будівництво високошвидкісних залізничних шляхів (Київ – Європа (через Львів), Київ – Одеса, Київ – Харків, Київ – Дніпро),
- електрифікація залізниці,
- модернізація локомотивного складу Укрзалізниці;

Автомобільні дороги:

- транснаціональний транспортний коридор, який з’єднує українські чорноморські порти з Гданськом на Балтійському морі (Go Highway),
- будівництво транспортно-логістичних комплексів (біля портів) у Херсонській і Миколаївській областях,
- будівництво мосту через Дніпро в м. Кременчук,
- будівництво естакади в морському порту в Чорноморську,
- будівництво високошвидкісних автомобільних магістралей: Маріуполь – Одеса, Одеса – Львів;

Морські порти:

- створення Одеського портового кластера (Південний, Чорноморський, Одеський),
- Миколаївський кластер (Ольвія, Миколаїв, Херсон, приватизація Скадовського порту),
- Ізмаїльський кластер (Усть-Дунайський порт – приватизація, Ізмаїльський, Ренійський порти);

Авіа: реконструкція 15 аеропортів.

Сільське господарство. Багаторазово китайський Посол в Україні наголошував на розвитку стратегічного партнерства в галузі сільського господарства та на тому, що цей напрям є найуспішнішим у реалізації. У 2019 році Україна забезпечила 62% китайського імпорту кукурудзи та 58% – соняшникової олії. Поглиблення співпраці між країнами можливо за такими напрямками: вирощування та виробництво екологічно чистої продукції для китайського ринку; залучення китайських компаній до розробки та впровадження агрітек; збільшення експорту товарів унаслідок зростання середнього класу й купівельної спроможності: рослинна олія, м'ясо, овочі, фрукти, шоколадні вироби, готова продукція з пшениці.

Туризм. За підсумками першого півріччя 2019 року китайці витратили 128 млрд дол. США на закордонний туризм, зокрема в країнах-учасниках «Один пояс, один шлях» – 15 млрд. дол. США. Туристичний потенціал України є колосальним: сприятливий клімат, різноманітні ландшафти, моря та ріки, лікувальні води, грязі тощо. Однак туристична галузь потребує інвестицій на розвиток інфраструктури. Тому для китайських інвесторів може бути привабливою розбудова курортних і готельних комплексів на Півдні й Заході України.

Нагальні кроки для посилення інвестиційного співробітництва.

Сприяти реалізації проєктів у межах «Один пояс, один шлях» реально за повної участі України в Ініціативі. Для цього українському уряду необхідно:

- ухвалити стратегію розвитку держави до 2030 року та окремий документ – стратегію співпраці України і КНР у межах ініціативи «Один пояс, один шлях»;

- організувати та провести зустріч лідерів України та КНР з метою поглиблення співробітництва;
- вступити в Азійський банк інфраструктурних інвестицій;
- створити в державних структурах окремі координаційні підрозділи для реалізації спільних проєктів;
- заснувати українсько-китайський проєктний офіс для надання оперативної, актуальної та релевантної інформації про Україну й встановлення міцних контактів між експертно-журналістським середовищем у Києві та Пекіні;
- створити в обох державах українсько-китайські культурні центри, які не будуть структурними підрозділами дипломатичних установ;
- посилити наявну систему підготовки фахівців із питань Азійського регіону зі спеціальним фокусом на Китай.

Загалом за 29 років українсько-китайських дипломатичних відносин сфери стратегічної співпраці наших держав постійно розширюються. Сьогодні між країнами здійснюється плідне співробітництво в сільському господарстві, енергетиці, розвитку транспортної інфраструктури, фінансовій та банківській сферах. Україна і Китай тісно взаємодіють у галузях освіти, науки й технологій, культурі, спорті та туризмі. Однак обсяги торгівлі та інвестицій свідчать про нереалізований потенціал співпраці, утілення якого можливо в Ініціативі «Один пояс, один шлях».

Вагомі сторони ПШ в Китаї включають:

1. Найбільший внутрішній ринок у світі, 1,44 млрд потенційних споживачів.
2. Суверенний ризик, що міститься як державний борг, залишається переважно внутрішнім і деномінований у місцевій валюті.
3. Значення валютних резервів та державного боргу, що належать уряду Китаю та фізичним особам.
4. Добре розвинений виробничий сектор (виробничий сектор та важка промисловість).

5. Вигідне географічне розташування (недалеко від ринків Азії, що розвиваються, до Японії, морського фронту).

6. Найвища економіка за паритетом купівельної спроможності (ППС) завдяки швидкому зростанню економіки.

7. Витрати на робочу силу залишаються порівняно низькими, хоча ситуація в певних сферах змінюється.

8. Нові можливості з розвитком західних провінцій (зокрема провінції Сичуань).

9. Розвиток нової експортної мережі (мережа Шовкового шляху).

До недоліків ПШ в Китаї належать:

1. Постійно мінливе правове середовище.
2. Бюрократичні та адміністративні складності.
3. Відсутність прозорості, корупція та слабкий захист прав інтелектуальної власності.

4. Старіння населення.

5. Високий рівень корпоративної заборгованості.

6. Надмірна потужність виробництва в декількох секторах.

7. Сильно погіршена екологічна ситуація в кількох великих містах.

8. Культурні відмінності у діловій практиці, які іноземцям може бути важко засвоїти та застосувати у нових ділових ситуаціях.

9. Нерозвиненість середнього керівництва та низький рівень кваліфікованих робітників.

10. Державні заходи щодо мотивації або обмеження прямих іноземних інвестицій.

Серед найбільших вливань коштів, які китайська сторона вже зробила, можна виділити низку аграрних проектів: у березні 2020 року французька контейнерно-логістична компанія CMA CGM продала частку в контейнерному терміналі в Одесі Terminal Link під час закриття першої операції з продажу портових активів спільного з China Merchants Port Holdings підприємству Terminal Link. Угода є

частиною глобальної домовленості між компаніями, підписаної в 2019 році і передбачає продаж частки в 10 терміналах вартістю в 968 млн. дол. США.

Так, у міжнародному рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business (2020), який складає Світовий банк, Україна посіла 64 місце серед 190 країн світу. Лідером за сумарним значенням сприятливих умов для підприємницької діяльності стала Нова Зеландія. Також, в першу десятку країн із найбільш сприятливими умовами для ведення бізнесу увійшли: Сінгапур, Гонконг, Данія, Південна Корея, США, Грузія, Великобританія, Норвегія та Швеція. Найбільш несприятливими для ведення бізнесу стали Венесуела (188 місце), Еритрея (189) та Сомалі (190), [89, 90].

Динаміку позицій України у рейтингу «Doing Business» за 2015-2020 роки представлено на рисунку 2.14.:

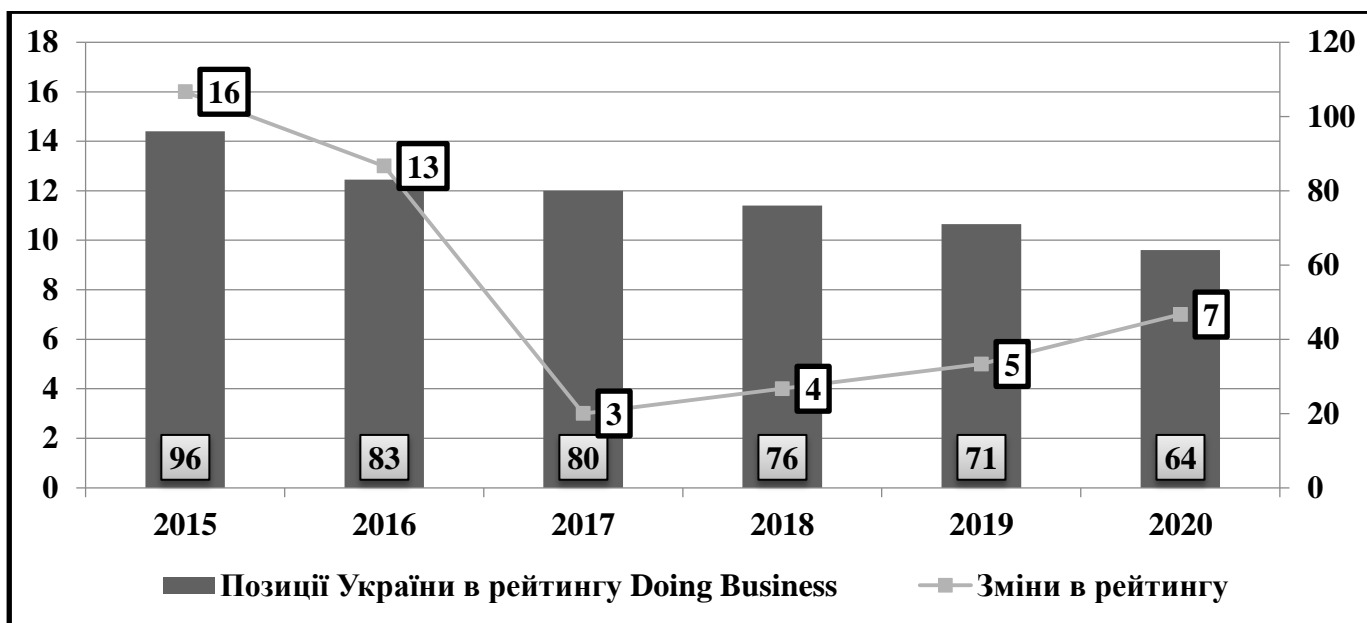

Рис. 2.14. Позиції України в рейтингу Doing Business за період 2015-2020рр., (місце).

Примітка. Побудовано автором за даними Index «Doing business-2020».

Україна за рік покращила свою позицію в рейтингу легкості ведення бізнесу на 7 позицій, піднявшись з 76 на 64 сходинку. За останній рік Україна суттєво покращила бізнес-клімат. Підвищення позиції України у рейтингу Світового банку

«Doing Business» є одним з ключових стратегічних індикаторів реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна - 2020», затвердженої Указом Президента України від 12.01.2015 № 5 [89, 90].

За останній рік Україна суттєво покращила бізнес-клімат, але на її загальну позицію в Рейтингу вплинули й істотні позитивні зміни в інших країнах, адже багато з них у своїх внутрішніх регулюваннях орієнтуються на рейтинг «Doing Business» [89, 90].

Серед небезпек, пов'язаних з інвестиціями з Китаю, слід, перш за все, відмітити підтримку деяких корупційних схем. Відповідно, подальша інвестиційна співпраця Китаю та України має спиратись на ефективну антикорупційну програму уряду. Іншими необхідними заходами є активізація захисту прав інтелектуальної власності та посилення маркетингового супроводу для просування вітчизняної продукції на китайському ринку. Слід відзначити, що ефективним інструментом є не лише співпраця на урядовому рівні, але також на регіональному та місцевому.

Таким чином, варто виділити напрямки інвестиційної діяльності Україна – КНР:

Головні напрямки зацікавлення Китаю:

1. Участь України в китайській ініціативі «Один пояс, один шлях», яка покликана створити транзитні маршрути та посилити економічне співробітництво між Європою і Азією.
2. Збільшення обсягів запровадження високих технологій, а також закупівель високотехнологічної продукції.
3. Залучення українських науковців до реалізації китайських проектів у сфері розробки та впровадження високих технологій.
4. Використання китайських новітніх технологій.

Головні напрямки зацікавленості України:

1. Широкомасштабне залучення китайських прямих інвестицій для реалізації проектів в Україні.

2. Створення спільних підприємств та виробничих кластерів з випуску високотехнологічної продукції у різних сферах.

3. Створення на території Китаю українсько-китайського інноваційного центру або технопарку.

4. Проведення презентацій економічного, інвестиційного та інноваційного потенціалу регіонів України в КНР.

5. Отримання безоплатної допомоги від Уряду КНР на реалізацію соціальних проектів в Україні.

Співробітництво доцільно сфокусувати на декількох напрямках:

– співробітництво у галузях складного машинобудування (ОПК, авіа- та суднобудування, космічні галузі тощо);

– залучення китайських інвестицій в український АПК (пріоритет для високопродуктивних та технологічних проектів), започаткування нових підприємств з виробництва та переробки аграрної продукції, поставки на китайський ринок широкої номенклатури сільськогосподарської та харчової продукції;

– розвиток туризму, надання освітніх послуг;

– розвиток співпраці у сфері транспортних послуг (розширення мережі повітряного сполучення між Києвом та китайськими містами);

– залучення китайських інвестицій до фінансування інфраструктурних проектів тощо.

Належний розвиток китайського вектору зовнішньої політики дозволить Україні не лише залучити додаткові інвестиції, зберегти та підвищити економічний, оборонний та науково-технічний потенціал, але й скористатися вигодами диверсифікації зовнішньоекономічної співпраці, оскільки саме Китайська Народна Республіка продовжує залишатися одним із «локомотивів» світового економічного розвитку. У цьому контексті доцільним є посилення ефективності дій органів виконавчої влади України щодо розвитку відносин з КНР, що передбачає:

– створення передбачуваних умов для залучення інвестицій з КНР у економіку України через удосконалення законодавства;

- посилення комунікаційної складової у двосторонніх стосунках, поширення інформації про Україну та створення позитивного іміджу України;
- налагодження гуманітарного, культурного, наукового та експертного співробітництва між громадськістю, професійними та діловими колами двох країн.

Висновки до розділу 2

Торговельне співробітництво України та КНР базується на позитивному історичному досвіді. Інституціональний, у тому числі законодавчий, нормативно-правовий базис українсько-китайських торговельних відносин охоплює політичний, оборонний, торговельно-економічний, культурний, освітній, науково-технічний, туристичний, міграційний, інвестиційний та транспортно-логістичний складники. Найбільше розвиненими до цього часу є торговельні відносини.

Протягом 2001-2020рр. спостерігається стабільна тенденція до збільшення зовнішньоторговельного обороту. При цьому, для України товарна структура торгівлі з КНР характеризується негативними показниками, як у кількісному (негативне сальдо торговельного балансу товарами), так і у якісному (переважання експорту сировини, низький рівень товарної диверсифікації, домінування високотехнологічних товарів в імпорті) вимірах.

Проведене дослідження дозволило виокремити наступні чинники, які сприяють посиленню зацікавлення китайських інвесторів в українських ринках: відкритість та економічна свобода, збільшення ринкового потенціалу, успішні інвестиції в минулому; підписання Угоди про асоціацію з ЄС і подальше посилення євроінтеграційних процесів в Україні.

Для України співробітництво з Китаєм розкриває нові можливості для міжнародної торгівлі та економічного розвитку країни, адже Китай є однією з найбільш впливових держав із високим економічним та науково-технологічним розвитком.

РОЗДІЛ 3

ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КНР В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19: ВИКЛИКИ ТА ЗАГРОЗИ

3.1. Перспективні напрями та проблемні аспекти зовнішньоторгівельних відносин між Україною та КНР в агропромисловому секторі в умовах коронавірусу

Перед Китаєм стоїть проблема – це дефіцит продовольства у найближчі 10-15 років. Вони повністю вичерпали внутрішні ресурси для нарощування виробництва продовольства. Китаю стратегічно важливо знайти гарантоване джерело надходження харчової продукції. Україна – одна з країн, де вони можуть це зробити. Нині для них зайти в аграрний сектор України – одне з ключових завдань і тема, якою вони готові активно перейматися. Є чимало прикладів роботи на цьому напрямку, як і питань – відкритих і закритих (деякі з них не обговорюються відкрито на політичному рівні, як-то, наприклад, питання ринку землі тощо).

Баланс торговельних відносин з Китаєм є різко негативним для України. І одна з ключових сфер скорочення цього негативного сальдо – розвиток експорту продовольства, оскільки забезпечення продовольчої безпеки є пріоритетом для КНР, а обсяги поставки продовольства з України в КНР розвиваються дуже динамічно

Найуспішніші сфери української економіки: IT-сектор, аграрний сектор, хімічне виробництво та фармацевтика.

Щодо минулорічних показників, то у 2019 році на експорт агропродукції припадало 44,2% валютних надходжень від усього товарного експорту, при цьому імпорт становив 9,4% в структурі імпорту. За січень-серпень 2020 року частка експорту навіть дещо зросла – до 44,4%, але суттєво зріс і імпорт – до 12% в товарній структурі. При цьому, якщо брати абсолютне значення сальдо торгівлі продукцією АПК, то у 2019 році сальдо було на рівні 16,4 млрд. дол. США, за

січень-серпень 2020 року 9,7 млрд. дол. США. Для більш якісного порівняння приведемо цифри за січень-серпень 2019 року – експорт продукції АПК 13,81 млрд. дол. США, імпорт – 3,46 млрд. дол. США, а сальдо було на рівні 10,35 млрд. дол. США [63].

Варто зазначити, що частка експорту сільськогосподарської продукції з України до КНР в період 2015-2020рр. становила в деякі роки більше половини загального експорту України до Китаю [77], (рис. 3.1.):

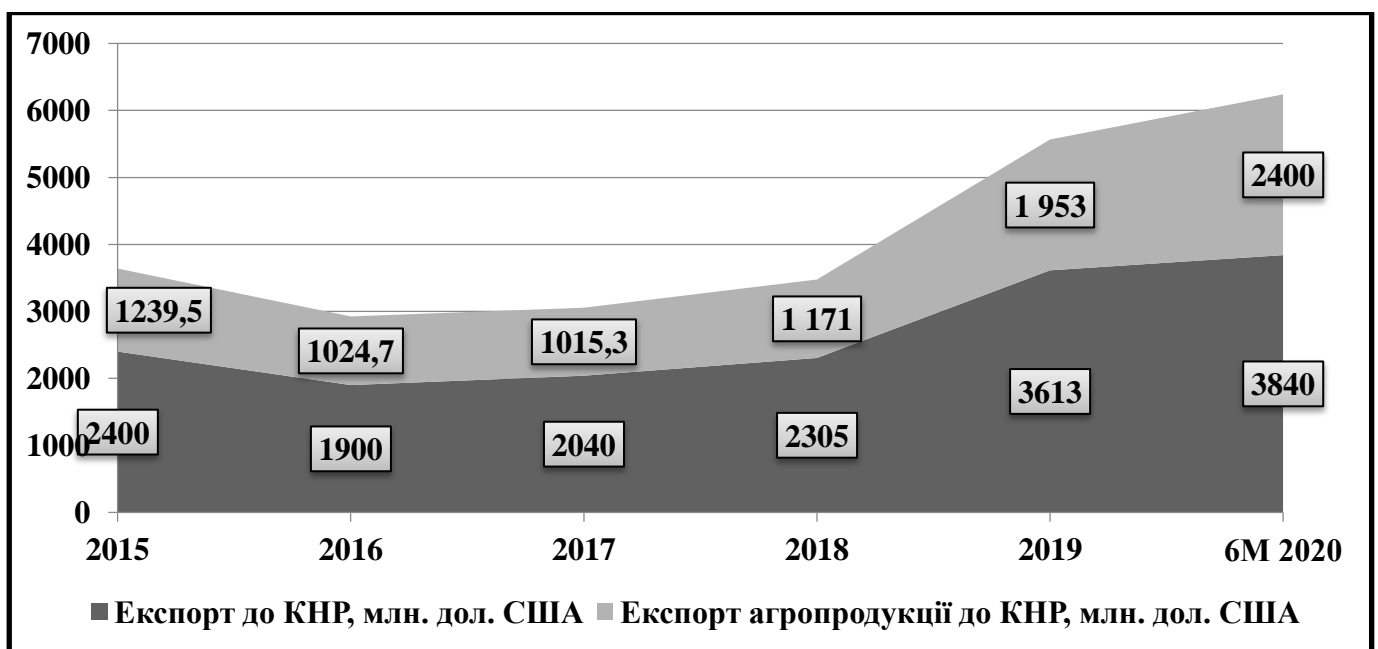

Рис. 3.1. Експорт сільськогосподарської продукції та загальний експорт з України до КНР в 2015-2020рр., (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Генеральної митної адміністрації КНР.

За розрахунками науковців Інституту аграрної економіки, частка експорту агропродовольчої продукції в загальному експорті України за результатами шести місяців 2020 року перевищує 45% [30, с.5].

В умовах пандемії коронавірусу COVID-19 лише Азія змогла наростити обсяги зарубіжних поставок вітчизняних продуктів харчування. Це відбулось на фоні того, що від початку року порти Китаю, основного для України ринку збуту,

працювали з перебоями, а після проходження критичного періоду пандемії певний час ще були перезавантаженими.

Позицію основного імпортера вітчизняної агропродукції вже кілька років поспіль утримують азійські країни. За I півріччя 2020 року вони закупили українського продовольства більш ніж на 4,9 млрд. дол. США, перевищивши минулорічний показник на 14,5 %. Частка Азії за цей період склала 47,4 % від загального експорту аграрної продукції [63], (рис. 3.2.):

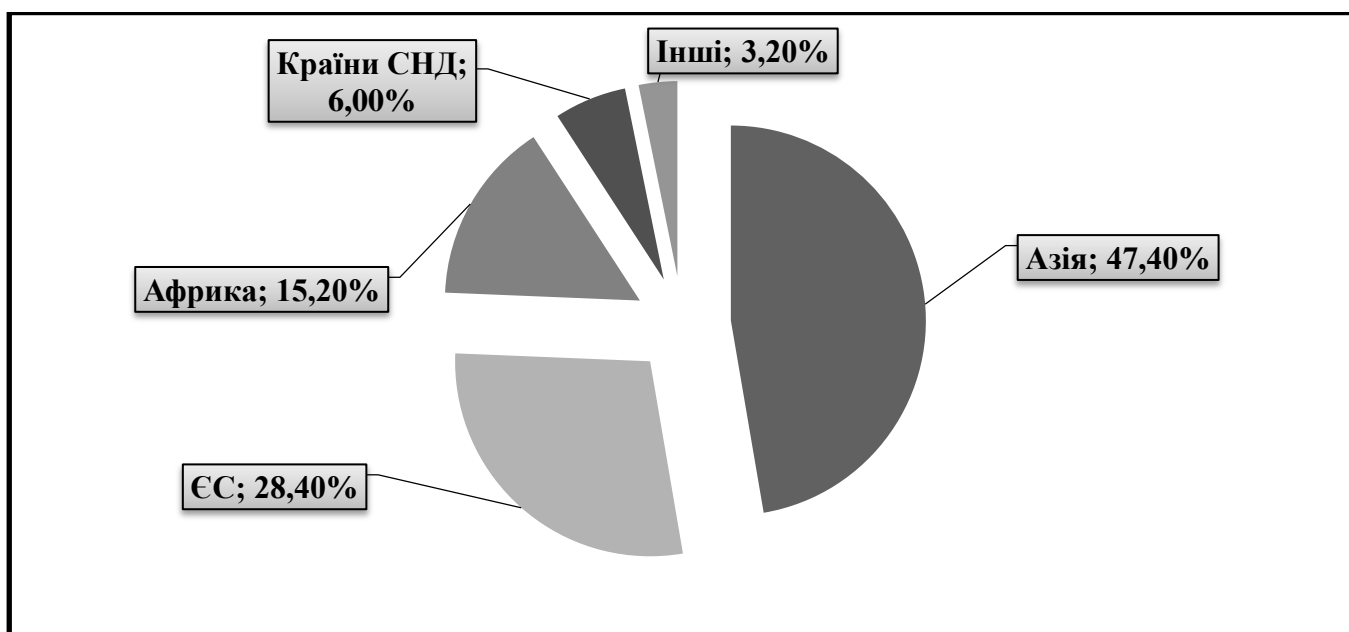

Рис. 3.2. Регіональна структура експорту української агропродукції в I півріччі 2020 року, (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Протягом трьох останніх років на країни-члени Європейського Союзу припадало близько третини вітчизняного експорту сільгосппродукції. Цього року, значною мірою внаслідок запровадження карантинних обмежень, пов'язаних із COVID-19, частка європейських країн у зарубіжних поставках агропродукції з України зменшилась до 28,7 %. За січень-червень 2020 року вони закупили українського продовольства майже на 3 млрд. дол. США, тоді як торік за відповідний період вартість поставок до цього регіону склала 3,4 млрд. дол. США.

Обсяги експорту до країн Африки залишилися майже на рівні відповідного періоду минулого року і становили близько 1,6 млрд. дол. США. Частка цього регіону склала 15,2 % від загального експорту аграрної продукції з України [63].

При цьому після незначного поживлення експорту вітчизняної сільгосппродукції до країн СНД, яке відбулося у 2017 та 2018 роках, спостерігається спадна тенденція. Країни цього регіону за січень-червень 2020 року імпортували українського продовольства на 0,6 млрд. дол. США, що склало 6,0 % від загального експорту аграрної продукції.

За результатами I півріччя 2020 року рейтинг країн-імпортерів вітчизняної агропродукції очолює Китай, який проти січня-червня 2019 року збільшив обсяги закупівель українського продовольства більш ніж у півтора рази (+52,8 %) – до 1410 млн. дол. США.

Друге місце утримує Єгипет, який придбав вітчизняних харчів на 789 млн. дол. США. Індія, яка до 2019 року традиційно лідирувала у топ-10, другий рік поспіль посідає третє місце у рейтингу. За результатами шести місяців 2020 року вона імпортувала з України сільгосппродукції на 743 млн. дол. США. Значну виручку українські експортери отримали також з Нідерландів (709 млн. дол. США), Іспанії (583 млн. дол. США), Туреччини (545 млн. дол. США), Польщі (357 млн. дол. США), Італії (302 млн. дол. США), Білорусі (250 млн. дол. США).

До топ-10 рейтингу країн – імпортерів вітчизняної агропродукції вперше потрапив Ірак, витіснивши з верхньої частини списку Німеччину. Обсяги поставок сільгосппродукції з України до цієї азійської країни сягнули позначки у 272 млн. дол. США. Сумарно названі 10 країн забезпечили Україні близько 58% доходів від зарубіжних поставок продукції агропромислового комплексу у I півріччі 2020 року.

Визначальними товарами для українського експорту залишились зернові, олія та олійні культури, залишки і відходи, а також м'ясо та субпродукти. Разом вони забезпечили понад 85% виручки від продажу вітчизняного агропродовольства на ринки країн світу (рис. 3.3.):

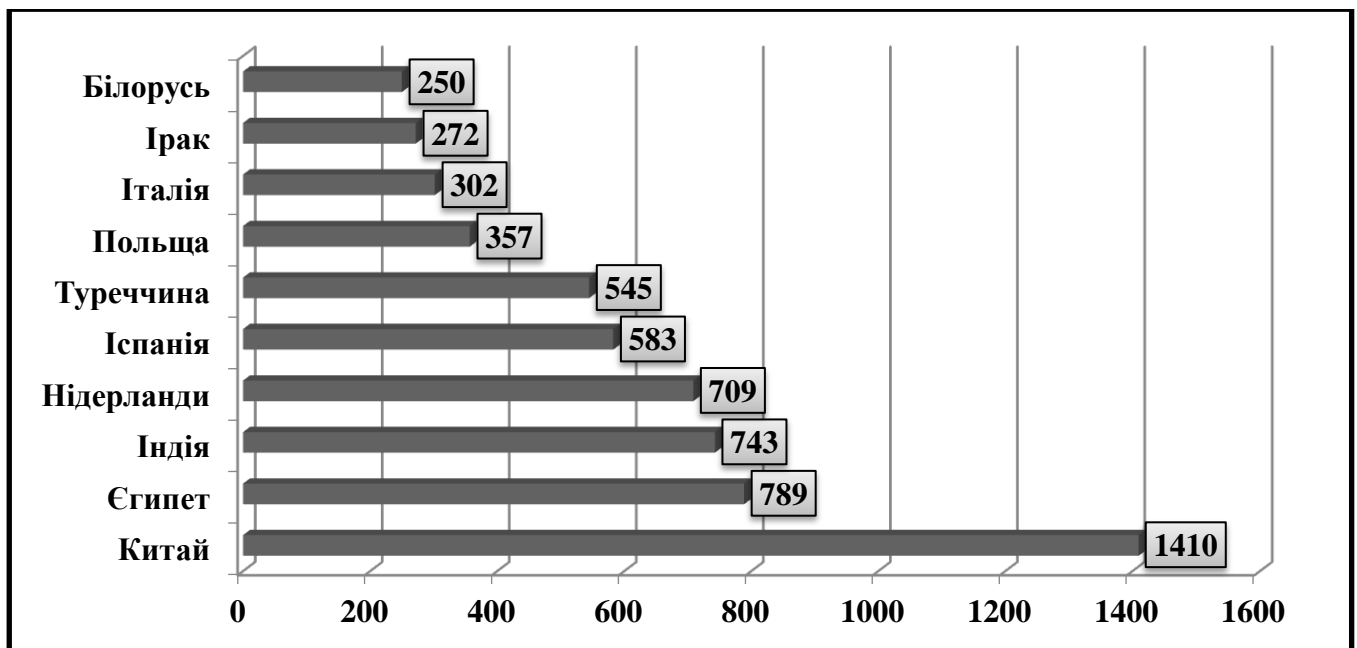

Рис. 3.3. Основні імпортери української сільськогосподарської продукції в I півріччі 2020 року, (млрд. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Регіональна структура експорту України за I півріччя 2020 року залишилася традиційною для останніх років: найбільше Україна експортувала продуктів АПК до країн Азії (на 4,99 млрд. дол. США), на другому місці – країни ЄС (2,9 млрд. дол. США), на третьому – країни Африки (1,57 млрд. дол. США),[63].

Зміни на традиційних ринках збуту пов'язані з загальною економічною турбулентністю і високим ступенем невизначеності на глобальних ринках. З одного боку, видно, що попит на основні сільськогосподарські товари не знизилось, попри кризу, викликану COVID-19, та водночас цінова ситуація для деяких культур (кукурудза) залишається не дуже сприятливою.

За даними Державної служби статистики України, за січень-серпень 2020 року експорт продукції АПК з України становив 13,7 млрд. дол. США, що на 0,8% менше ніж за аналогічний період 2019 року [63].

Така ситуація є наслідком негативного впливу від запровадження карантинних обмежень, пов'язаних із пандемією коронавірусу COVID-19, який – хоч і не одразу – позначився на вітчизняному аграрному експорті. Якщо у I кварталі 2020 року його

вартість на 6-8 % перевищувала показник січня-березня 2019 року, то за підсумками 6 місяців цього року ріст становить лише 1 %.

Потіснивши на третє місце Індію, яка три роки поспіль утримувала перше місце, лідерство у топ-10 найбільших імпортерів української агропродукції у 2019 році виборов Китай. Вартісні обсяги поставок вітчизняної сільгосппродукції до Китаю становили минулого року 1,955 млрд. дол. США. При цьому частка Китаю у вітчизняному експорті агропродовольства становила торік 8,7% [77].

Серед країн Азії основним імпортером сільськогосподарської продукції став Китай [77], (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

Динаміка зовнішньої торгівлі аграрною продукцією
між Україною та КНР в 2015-2020рр.

млн. дол. США

Рік	Загальна сума товарообігу млн. дол. США	Співвідношення поточного року до попереднього	Експорт млн. дол. США	Співвідношення поточного року до попереднього	Імпорт млн. дол. США	Співвідношення поточного року до попереднього	Сальдо млн. дол. США
2015	1 328	144,4%	1 239,5	162,1%	88,5	57,2%	+1 151
2016	1 125,7	84,8%	1 024,7	82,7%	101	114,1%	+923,7
2017	1 133,2	100,7%	1 015,3	99,1%	117,9	116,8	+897,4
2018	1 323,8	116,8%	1 171	115,3%	152,8	129,5%	+1 018,2
2019	2 115	159,8%	1 953	166,8%	162	106%	+1 791
6М 2020	2 700	171%	2400	185%	300	120%	+2100

Примітка. Складено автором за даними Генеральної митної адміністрації КНР.

За даними Генеральної митної адміністрації КНР обсяги двосторонньої торгівлі між Україною та КНР сільгосппродукцією за I півріччя 2020 року становлять 2,7 млрд. дол. США. Товарообіг агропродукцією між Україною і Китаєм зріс на 71%. Водночас експорт української сільгосппродукції склав 2,4 млрд. дол. США [77], (рис. 3.4.):

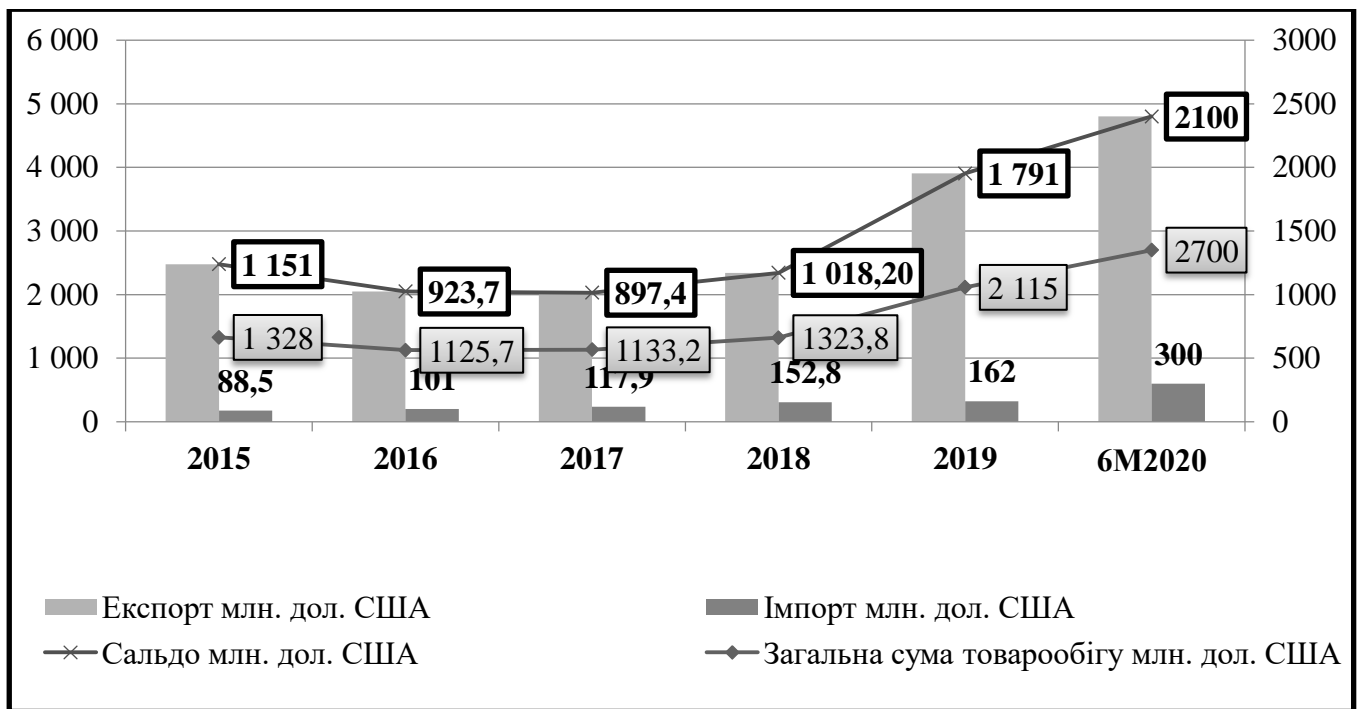

Рис. 3.4. Динаміка двосторонньої торгівлі аграрною продукцією між Україною та КНР в 2015-2020рр., (млн. дол. США).

Примітка. Побудовано автором за даними Генеральної митної адміністрації КНР.

Серед основних експортних позицій – кукурудза, макуха і соняшникова олія. Також Китай зацікавлений в комплексному розвитку експорту сої з України [77], (табл. 3.2):

Таблиця 3.2

Експорт з України в Китай кукурудзи, соняшникової олії та макухи в 2019 та в I півріччі 2020 року

млн. дол. США

Кукурудза		Соняшникова олія		Макуха	
2019	6М 2020	2019	6М 2020	2019	6М 2020
703,3	656,3	592,5	378,7	271,9	134,5

Примітка. Складено автором за даними Генеральної митної адміністрації КНР..

За даними Державної митної служби України, експорт кукурудзи в Китай в грошовому вираженні в січні-червні 2020 року склав 656,3 млн. дол. США (20,9% всього експорту товарної позиції в грошовому вираженні), соняшникової олії – 378,7 млн. дол. США (13,8 %), [68].

Україна і КНР домовилися продовжувати роботу над збільшенням обсягів двосторонньої торгівлі товарами та послугами, що, зокрема, передбачає надання українській продукції ширшого доступу на ринок Китаю.

КНР також зацікавлений у комплексному розвитку експорту сої з України до Китаю. ГС «Аграрний союз України» та Китайська торгова асоціація підписали меморандум про співробітництво.

Одним з очевидних успіхів у розвитку експорту продовольства з України в КНР є той факт, що з моменту відкриття ринку кукурудзи в 2012-2013 році, до 2018-2019 врожайного року частка українських поставок в загальному обсязі імпорту кукурудзи в КНР досягла 80%. Але для повноти картини потрібно розуміти, що ця частка експорту в загальному споживанні кукурудзи Китаєм ледь перевищує 2,5%, а в обсяг дозволених квот – до 3% [68].

Такі показники свідчать, що «дозволений потенціал» торгівлі кукурудзою хоч і має резерв, але подальший розвиток торгівлі цією продукцією вимагає політичного рішення, пов'язаного зі збільшенням квот, та із реструктуризацією системи відносин між операторами трейдингу.

Китай і Україна мають абсолютно різні (можна сказати, діаметрально протилежні системи організації ринку).

Китай має зарегульовану систему управління ринком, де особлива прерогатива у державного регулювання, операції на зовнішньому ринку здійснюють великі компанії, але в організації розподілу на внутрішньому ринку активно беруть участь дрібні та середні компанії, при цьому великі компанії оперують великими обсягами і готові скорочувати маржинальний прибуток заради збільшення обсягів. Український ринок відрізняється високою ліберальністю і де-факто повним невтручанням держави в регулювання цього ринку, ринок слабо структурований,

місцеві великі оператори налаштовані на збільшення маржинальної рентабельності, а дрібні не здатні забезпечувати прямі постачання на умовах, які б зацікавили китайську сторону

Варто додати, що будь-які поставки товарів, забезпечення країни ресурсами, плідні комунікації та втілення стратегій із безпосереднім фізичним контактом об'єктів, потребують потужної та надійної логістичної структури. І Китай працює над її розвитком. Частиною розвитку цієї стратегії є розбудова інфраструктурних об'єктів на території України.

Для багатьох товарних позицій, передусім аграрної продукції, ринок Китаю закритий. Пекін використовує тарифні заходи для захисту свого внутрішнього ринку. Ставки ввізного мита можуть сягати рівня, який унеможливорює експорт.

За даними Світової організації торгівлі (СОТ), середня ставка режиму найбільшого сприяння в Китаї на початку 2018 року становила 9,8%: для сільськогосподарських товарів - 15,6%, для несільськогосподарських - 8,8%.

Китай поступово знижує тарифний захист для товарів народного споживання. Разом з цим він застосовує до міжнародної торгівлі високі нетарифні бар'єри.

Найбільша кількість нетарифних заходів стосується санітарного та фітосанітарного регулювання і технічного регулювання. Крім того, значна частина імпорту до Китаю підлягає ліцензуванню. Натомість уряд країни поступово скорочує перелік товарів, що підлягають ліцензуванню.

Нетарифні заходи ускладнюють доступ товарів на ринок: вимоги до імпорту швидко змінюються, їх застосування відрізняється в різних портах та регіонах, регулювання складне і непрозоре, існує багато контрольних державних органів.

Процес сертифікації продукції на відповідність вимогам якості та безпечності передбачає проведення значної кількості тестів і може забирати багато часу.

Через складний процес відкриття ринку доступ на нього для українських аграрних виробників залишається обмеженим. Україна все ще не має доступу на ринок Китаю для багатьох продуктів рослинного і тваринного походження.

Щоб збільшити український експорт до Китаю, необхідно ідентифікувати найбільш перспективні для цього товари. Перспективність товарів варто визначати за двома ознаками. Перша - наявність відносних переваг в Україні та їх відсутність у КНР. Друга - наявність значного потенціалу для нарощування експорту.

Виявлений експертами компанії Trade+ потенціал зростання торгівлі становить 30% від фактичного експорту України до Китаю. Фахівці визначили перелік із 108 найбільш перспективних товарних груп. Серед них — продукція АПК, металургійної, хімічної та деревообробної промисловості.

Частина перспективних товарів із списку активно експортується і має потенціал до подальшого зростання, але 65% товарів Україна в Китай ще не постачала.

З урахуванням пріоритетів "Експортної стратегії України", яка ставить за мету перехід до експорту наукомісткої та інноваційної продукції, ключовими для експорту є товари легкої промисловості, аерокосмічної та авіаційної промисловості, машинобудування, харчової та переробної промисловості.

Загалом з переліку 108 найбільш перспективних товарних груп до секторів, зазначених у стратегії, належать лише 20. Ці товарні групи важливі для диверсифікації українського експорту, але на даний момент основний потенціал зростання експорту мають сировинні товари.

Для збільшення експорту товарів в Китай необхідно усувати нетарифні торгові бар'єри, передусім щодо найбільш перспективних товарів. Це можна зробити шляхом проведення переговорів з урядом Китаю.

Також потрібно отримати право на експорт перспективних товарів. Йдеться про підготовку, погодження та підписання міжнародних протоколів щодо доступу на ринок для продукції з України. Адаптація законодавства до стандартів Євросоюзу та отримання доступу на цей ринок полегшить доступ і на ринок Китаю.

Китай і Єгипет залишаються основними споживачами українського зерна. Європейський ринок досі вважається перспективним, однак спершу на заході мають оговтатись від наслідків карантину.

За результатами дослідження Центру аналітики зовнішньої торгівлі Trade+ при Київській школі економіки, через коронакризу серед ТОП-12 напрямків українського експорту найменше знизяться поставки до Китаю та Білорусі. Адже в цих країнах вже зняли або взагалі не вводили (як у випадку з Білоруссю) жорстких карантинних обмежень. Дослідники також прогнозують помірне зниження поставок з України до Туреччини, Німеччини, Єгипту, Індії, Нідерландів та Іспанії. Очікується, що в умовах кризи обсяги саме аграрного експорту скоротяться менше, ніж загальний експорт з України до інших держав.

Китай і надалі залишатиметься одним із найперспективніших імпортерів української сировини. Країна практично не зупиняла купівлю української кукурудзи або продуктів переробки олійних, за винятком лютого 2020 року (пік епідемії коронавірусу в Китаї).

Наразі серед зернових культур Україна експортує до Піднебесної кукурудзу і ячмінь. Поставки пшениці поки що заблоковані через те, що досі не підписано Протокол фітосанітарних вимог щодо експорту цієї культури в Китай. Україна й надалі нарощуватиме поставки зерна до Китаю.

Додаткові можливості може відкрити торгова війна із США (яка сприяла нарощуванню експорту ячменю та кукурудзи з України в Китай), зростання населення та поживлення економіки в Китаї. Очікується, що країна у 2 та 3 кварталі 2020 року нарощуватиме закупки для створення запасів, побоюючись ймовірної другої хвилі епідемії. Але, оскільки всі будуть намагатися наростити поставки у Піднебесну, українським експортерам потрібно працювати оперативніше.

В агрохолдингу HarvEast також очікують на високий попит на кукурудзу цього річ. Також очікується підписання угоди між Україною і Китаєм про експорт гороху. USDA прогнозує у новому сезоні виробництво кукурудзи в Україні на рівні 39 млн тонн. В США також очікується її рекордне виробництво, яке накладається на скорочення внутрішнього споживання. В них значна частка кукурудзи йшла на етанол, але через карантин люди перестали споживати бензин, і етанольні підприємства зупинилися. Це відобразилось на обсягах закупівлі кукурудзи.

Окрім зерна, Китай може бути перспективним ринком збуту м'яса птиці, але на сьогодні в українських виробників курятини відсутня можливість для прямих поставок їх продукції в КНР, процес отримання акредитації для поставок Україною м'яса птиці до Китаю продовжується. Про це повідомили в агрохолдингу «МХП».

Договірно-правова база співробітництва в АПК.

Договірно-правова база двосторонніх відносин в АПК між Україною та КНР складається з 18 чинних міжнародних договорів.

Серед ключових двосторонніх документів можна виділити наступні:

1. Угода між Міністерством аграрної політики України та Міністерством сільського господарства КНР про співробітництво в галузі сільського господарства, 12.04.2007р.

2. Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом КНР про співробітництво в галузі захисту та карантину рослин, 02.09.2010р.

3. Угода між Урядом України та Урядом КНР про співробітництво щодо здоров'я та карантину тварин, 01.09.2014р. [77].

Основні формати двосторонньої взаємодії в АПК.

Основним органом двосторонньої співпраці між Україною та КНР в сфері сільського господарства є українсько-китайська Підкомісія з питань співробітництва в галузі сільського господарства.

Підкомісія діє на підставі Угоди між Урядом України та Урядом КНР про створення Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР від 20 квітня 2011 р. Засідання Підкомісії проводяться залежно від фактичного стану співпраці у галузі - раз на два роки або раз на рік. Останнє сьоме засідання Підкомісії відбулося 26 листопада 2019 р. в м. Пекін [64].

Актуальні напрями співробітництва в АПК:

1. Двостороння торгівля (нарощування товарообігу продукцією АПК, організація та взаємна участь у спеціалізованих виставках, організація B2B заходів).

2. Ветеринарія та фітосанітарія (взаємодія між компетентними органами щодо узгодження ветеринарних, фітосанітарних та санітарних вимог торгівлі продукцією АПК).

3. «Зерновий проєкт» між АТ «Державна продовольчо-зернова корпорація України» та Китайською національною корпорацією машинної промисловості і генеральних підрядів (метою проєкту є фінансування закупівлі зернових культур у вітчизняних сільгоспвиробників для їх експорту в КНР і треті країни).

4. Інвестиційне співробітництво (участь у реалізації китайської ініціативи «Нового Поясу Шовкового Шляху»).

Варто зазначити, що громадська спілка «Аграрний союз України» та Китайська торгова асоціація підписали меморандум про співробітництво. Від імені українських аграріїв підпис поставив голова ГС «АСУ» Геннадій Новіков, а від китайської сторони – виконавчий директор торгової асоціації Руслан Осипенко.

Співпраця у межах меморандуму сприятиме розвитку міжнародного співробітництва в аграрній сфері, торговельно-економічним зв'язкам між українськими та китайськими партнерами, а також інноваційно-інвестиційному співробітництву.

Зокрема сторони зобов'язуються взаємодіяти під час вирішення питань, що стосуються реалізації експортного потенціалу шляхом надання сприяння у торговельно-економічній діяльності підприємств України та Китайської Народної Республіки. Також буде проведено роботу із залучення іноземних інвестицій, технологій і передового досвіду, що має посприяти створенню сучасної інноваційної інфраструктури.

Окрім цього, Аграрний союз України та Китайська торгова асоціація працюватимуть над створенням і реалізацією проєктів у межах державно-приватного партнерства. Водночас в Україні та Китайській Народній Республіці планується організувати низку виставок, форумів і конференцій за участю представників обох країн.

Планується сприяти налагодженню прямих контактів між українськими та китайськими підприємцями, які працюють в аграрному секторі. Завдяки цьому нам вдасться розширити ринки збуту, залучити нові технології та додаткові інвестиції в українську економіку.

Китайські аграрні компанії, в більшості випадків це компанії – лідери світового аграрного ринку, такі як Cofco International, які використовують новітні технології та техніку і зацікавлені в довгостроковому веденні бізнесу. Зараз Китай представлений в агросекторі України не так широко, але різними компаніями – і великими, такими як Cofco Agri Resources Ukraine, і не дуже, як, наприклад, компанія «Фанда». Але незалежно від розміру компанії працюють в Україні та інвестують гроші в подальший розвиток бізнесу. Створення СП із китайськими компаніями в Україні та вихід їх зі своєю агропродукцією на традиційні ринки двох країн відкриває для обох партнерів нові горизонти, особливо на тлі експертних прогнозів підвищення ризиків голоду для 30% країн світу в найближче десятиліття.

Таким чином, ринок продовольства в Китаї є не тільки одним із найбільших в світі, а й характеризується найбільшими в світі темпами розвитку і складною структурою функціонування. Глибоке розуміння детальних особливостей окремих товарних сегментів і ринку продовольства КНР в цілому є ключовим фактором успіху в розкритті його потенціалу для України.

Стратегія просування українського експорту в Китаї не можлива без двох ключових завдань: консолідації зусиль держави і українських операторів ринку, а так само прямої і активної присутності в КНР.

Одна з успішних моделей вирішення таких завдань реалізована міжнародними юридичними компаніями в роботі на китайському ринку юридичних послуг, що може бути базовим прикладом для дій. Наприклад, відома практика створення так званих «China Desk». По суті це окремі офіси на території Китаю, створені об'єднаними зусиллями однієї або декількох міжнародних юридичних компаній. Такі офіси забезпечені як постійним персоналом, так і робочими місцями для співробітників офісів цих компаній в інших точках світу. Наявність такого офісу

дозволяє співробітникам різних компаній-учасників проєктів у Китаї, середньостроково перебувати в країні на час реалізації активної фази проєктів, а робота постійного персоналу «China Desk» забезпечити координацію загальної за проєктами роботи в КНР і забезпечення функціонування самого офісу.

3.2. Проблеми та шляхи удосконалення українсько-китайського економічного співробітництва в контексті пандемії COVID-19

Справжній масштаб впливу COVID-19 на світову економіку наразі неможливо оцінити. В даний час МВФ прогнозує, що в 2020 році відбудеться найгірша рецесія з 1930-х років, хоча шкода може бути ще більшою, якщо пандемія збережеться у другій половині року (Gopinath, 2020). Країни, що розвиваються, стикаються з втечею капіталу, валютною кризою та кратером доходів від експорту, і багато хто лише починають свою боротьбу з вірусом. Ця ситуація вже ускладнила для країн виплату боргів перед урядами, міжнародними організаціями та приватними кредиторами.

КНР - перша за чисельністю населення, друга за розмірами економіки, третя за територією і друга по залученню іноземних інвестицій країна світу, так само займає лідируюче місце серед країн, що експортують свій капітал за кордон. КНР має величезний питому вагу в світовій економіці, володіє великим запасом як трудових, так і мінеральних ресурсів, показує високі темпи економічного зростання [93].

Китай є одним із найважливіших стратегічних партнерів для України і посідає перше місце за обсягом товарообігу. Україна виступає за посилення торговельно-економічних зв'язків із Китаєм і поглиблення науково-технічної співпраці. Китайська Народна Республіка за підсумками 2019 року посідає перше місце у переліку перспективних ринків для експорту української продукції.

Протягом 2001-2019рр. зберігається стабільна тенденція до збільшення зовнішньоторговельного обороту та від'ємного сальдо торгівлі між Україною та КНР. Спостерігається негативна товарна структура торгівлі, переважання експорту

товарів з низьким ступенем переробки, недостатня диверсифікація експортної номенклатури України та збільшення обсягів імпорту високотехнологічної продукції. Потребує диверсифікації секторальна і просторова структура торговельних відносин з переорієнтацією на стратегічні сектори і галузі національної економіки (науково-технологічний, гуманітарний, туристично-рекреаційний сектори, військово-промисловий комплекс, сільське господарство).

Системний аналіз впливу основних чинників впливу на розвиток українсько-китайської зовнішньої торгівлі дозволяє зробити такі висновки: більшості товарних груп вітчизняного експорту властива порівняльна перевага з експортною номенклатурою підприємств КНР з переважанням продукції АПК (сільськогосподарська сировина), харчової промисловості, металургійних напівфабрикатів та окремих груп товарів машинобудування з високим ступенем технологічності; порівняно з іншими країнами-партнерами АТР нижчим є значення показника подібності експорту України та КНР; рівень комплементарності торгівлі між Україною та КНР постійно знижується внаслідок завершення процесів індустріалізації у КНР і, відповідно, зменшення попиту на українську продукцію металургії та машинобудування; динаміка індексу інтенсивності торгівлі України та КНР відповідає недостатній реалізації потенціалу двосторонньої зовнішньої торгівлі. Таким чином, двосторонні торговельні відносини України і КНР потребують невідкладного корегування стратегічних пріоритетів та засобів їх досягнення з урахуванням національних інтересів України.

На відміну від українського середньо- та низькотехнологічного експорту, імпорт з КНР є переважно високотехнологічним близько 50% від загального обсягу.

Високотехнологічна продукція відіграє значну роль у розвитку національної економіки, її зростанні та забезпеченні конкурентних переваг країни на міжнародних ринках. В умовах переорієнтації української економіки все частіше йде мова про зниження зовнішньої торгівлі сировинними товарами і орієнтацію на експорт високотехнологічних. Така тенденція сприятиме нарощуванню експортної

спроможності України та забезпеченню інноваційної моделі розвитку національної економіки.

Відповідно до продуктового підходу, Секретаріатом Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) був розроблений класифікатор SITC, на основі якого до високотехнологічних відносять такі групи товарів: аерокосмічна продукція, комп'ютерна та офісна техніка, електроніка та телекомунікації, фармацевтична продукція, наукові інструменти, електричні машини та обладнання, хімічна продукція, неелектричні машини та обладнання.

В Україні відсутній (офіційний) Перелік високотехнологічних товарів за кодами УКТЗЕД, який був розроблений Державним інститутом комплексних техніко-економічних досліджень (ДІКТЕД), гармонізований із класифікаторами НПП та міжнародним стандартом моніторингу зовнішньої торгівлі – High Technology Products List-SITC Rev. 4, складаючись з дев'яти груп та налічуючи 305 найменувань високотехнологічних товарів.

Для визначення обсягу та частки торгівлі високотехнологічними товарами в загальному товарообороті з КНР необхідно провести декомпозицію загального торговельного профілю з цим партнером та виділити окремі товари та товарні групи, що належать до високотехнологічних. Проведена декомпозиція (див. Рис. 2.8.) свідчить про низький рівень високотехнологічної продукції у вітчизняному експорті протягом 2001–2019рр.

У 2017 році частка високотехнологічного експорту України до КНР за класифікацією УКТЗЕД становила 7,9 %. В 2018 році цей показник збільшився на 1,3 % та становив 9,2 % від загального обсягу товарного експорту до цієї країни. Ріст в 2018 році відбувся за рахунок збільшення частки статті торговельного балансу «реактори ядерні, котли, машини». В 2019 році частка високотехнологічного експорту України до КНР знову зменшилася до 5,5%, а стаття «реактори ядерні, котли, машини» становила лише 4,7%. Водночас надходження технологічної продукції з КНР становить в 2019 році понад 59,6% % від загального обсягу імпорту з цієї країни [63], (див. Рис. 3.5.).

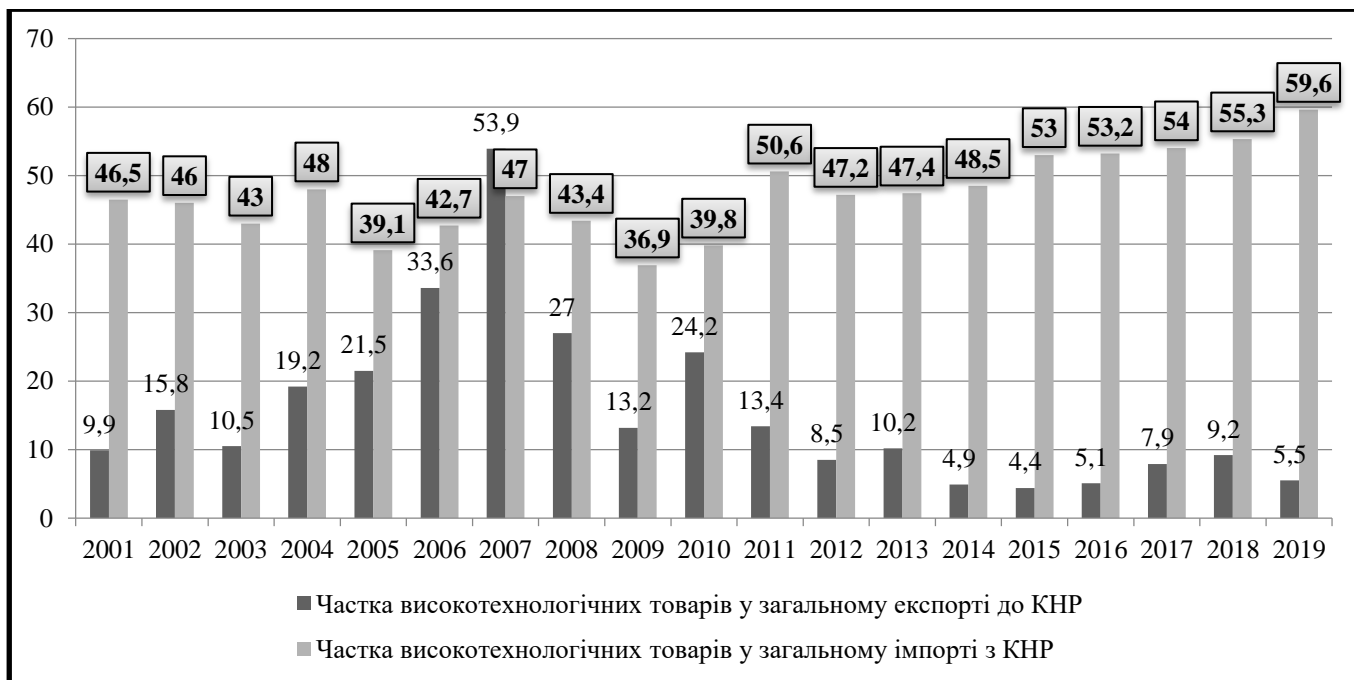

Рис. 3.5. Динаміка частки високотехнологічної продукції в торгівлі України та КНР, 2001–2019рр., (%).

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України.

Конкурентна технологічна перевага України є тимчасовою і поступово втрачається. Для запобігання не вигідної для України безпосередньої конкуренції з КНР на ринку озброєнь доцільно концентрувати співробітництво у військово-промисловій сфері навколо проектів та технологій до яких у китайські підприємства ще не мають доступу.

Таким чином, за технологічним складником торгівлі з КНР, Україна залишається експортером переважно сировинної продукції з низькою доданою вартістю та імпортером технологічної готової продукції з відносно вищою доданою вартістю, переважно товарів споживання.

Державі для створення потужного високотехнологічного виробництва необхідно вжити всіх можливих заходів щодо створення та підтримки сприятливих умов діяльності за рахунок наступних рекомендацій:

- удосконалення нормативно-правової бази;
- міжнародна інтеграція науки, виробництва та освіти;

- формування механізму координації науково-технічної діяльності;
- створення системи залучення іноземних інвестицій;
- забезпечення технологічної підтримки та безпеки;
- надання допомоги в просуванні наукоємної та високотехнологічної продукції на світові ринки, перегляд митної системи.

При правильній державній антикорупційній та інституційній політиці Україна має можливість сформувати конкурентоспроможне виробництво і цим самим усунути негативні стримуючі фактори розвитку і стимулювання експортного нарощування та підвищення експортного потенціалу держави.

Глибокого дослідження потребують також торговельні зв'язки з КНР у торгівлі сільськогосподарською сировинною продукцією і продовольством.

У КНР з її населенням актуальною залишається продовольча проблема і продовольча безпека. Розширення торгівлі харчовою продукцією та сільськогосподарською сировиною створює для України можливості максимальної реалізації природного ресурсного потенціалу за умов розвитку агропромислового сектору. Проте подальше збільшення обсягів експорту аграрної продукції не заперечує і негативні наслідки. Так, станом на три квартали 2019 року головними статтями експорту аграрної продукції до КНР були кукурудза та соняшникова олія.

Зацікавленість підприємців КНР в імпорті соняшникової олії українського виробництва створює певні загрози, оскільки надмірне розширення площ вирощування соняшнику призводить до виснаження ґрунту і завдає непоправної шкоди сільському господарству України в довгостроковій перспективі.

У геополітичному плані Китай є свідомим прихильником української євроінтеграції та завжди визначав Україну як «важливу державу в Європі». Керівництво КНР вітало підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС та розглядає залучення України до розбудови «Нового економічного поясу — Великий шовковий шлях», що є особистою ініціативою голови КНР Сі Цзіньпіна. У разі успішної реалізації амбітного китайського плану — Україна матиме принципово нове геополітичне місце «першої європейської країни на Шовковому шляху».

За останні декілька років українсько-китайські економічні відносини помітно активізувалися. Регулярним став обмін державними візитами, зокрема з участю перших осіб обох країн, було ухвалено Спільну декларацію про встановлення та розвиток відносин стратегічного партнерства між Україною та КНР, визначено сфери економічних інтересів, що мають пріоритетне значення у двосторонніх стосунках. Як результат, зовнішньоторговельний оборот обох країн демонструє позитивну динаміку: від 6,14 млрд. дол. США до майже 10 млрд дол. США.

Серед перешкод для розвитку міжнародної економічної співпраці між Україною та Китаєм назвемо наступні: недосконалість нормативно-правової бази, низький рівень взаємних офіційних візитів, посередники у торгівлі, коливання китайського ринку, мовні та культурні бар'єри тощо.

Основні переваги України включають: сприятливе розташування, науково-технічний потенціал, відсутність політичних спорів.

Можна зробити висновок, що на основі проведеного аналізу, в т. ч. SWOT, стратегічний розвиток партнерських відносин в економічній сфері між Україною та Китаєм в період до 2030 р. включно має ґрунтуватися на трьох таких принципах:

По-перше, активізація та посилення діалогу з питань поглиблення торговельно-економічного співробітництва через систему інструментів торговельної політики, передусім зменшення тарифного і нетарифного захисту китайського ринку (наприклад, тариф на пшеницю та кукурудзу становить 65%).

По-друге, оптимізація торгової, економічної та інвестиційної співпраці: так, Україні як країні Східної Європи доцільно долучитися до співробітництва з Китаєм в рамках Ініціативи «16+1» і проекту «Один пояс, один шлях» з метою отримання важелів впливу на розбудову глобальної та європейської економічної інфраструктури, а також дослідити можливості і загрози створення ЗВТ між країнами.

По-третє, розробка довгострокової стратегії розвитку торговельно-економічної співпраці між Україною та Китаєм з виокремленням та обґрунтуванням секторальних пріоритетів [59, с. 58], (табл. 3.3):

SWOT-аналіз торговельно-економічної співпраці України з Китаєм

<p>ЗОВНІШНІ ЧИННИКИ (Китай)</p> <p>ВНУТРІШНІ ЧИННИКИ (Україна)</p>	<p>Можливості (О)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення співробітництва країн в рамках в Ініціативі «16+1» і проєкті «Один пояс, один шлях». 2. Укладання угоди та створення зони вільної торгівлі між Україною та Китаєм. 3. Вихід на ринок та визначення секторальних пріоритетів торговельно-економічного співробітництва. 	<p>Загрози (Т)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Технологічні асиметрії у торгівлі країн: сировинний імпорт з України та високотехнологічний експорт КНР. 2. Обмежений вихід вітчизняного бізнесу на ринок Китаю. 3. Збереження негативного сальдо в зовнішній торгівлі за більшістю груп товарів. 4. Високий рівень тарифного захисту, передусім на с.-г. продукцію.
<p>Сильні сторони (S)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вигідне географічне розташування України. 2. Багаті природні ресурси. 3. Високий рівень освітнього потенціалу. 4. Наявність науково-технологічного потенціалу. 	<p>Очікування (S+O):</p> <p>Повна лібералізація торговельного режиму, посилення торгових та економічних відносин, можливість створення зони вільної торгівлі, посилення прагматика у торгових і економічних відносинах на з метою встановлення симетричної економічної взаємозалежності сторін.</p>	<p>Очікування (S+T):</p> <p>Посилення розриву виробничих і технологічних можливостей країн, зростання попиту на імпорту продукцію на внутрішньому ринку, зростання залежності у секторі сировинного експорту до Китаю, відсутність товарної та географічна диверсифікація експорту України.</p>
<p>Слабкі сторони (W)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Збройний конфлікт на території країни. 2. Енергозалежність держави. 3. Низькі показники у соціальних, політичних та економічних рейтингах. 4. Низька конкурентоздатність вітчизняних товарів та послуг. 5. Нестабільність курсу національної валюти. 	<p>Очікування (W+O):</p> <p>Перезавантаження китайсько-українських відносин з наданням цим відносинам більш активного політичного характеру, розширення торговельно-економічного співробітництва країн з метою захисту і просування національних інтересів.</p>	<p>Очікування (W+T):</p> <p>Дестабілізація двосторонніх відносин, демотивація підприємницької діяльності внаслідок значної кількості торговельних перешкод, взаємного сприйняття країн з урахуванням загроз та зменшення інвестиційної привабливості країн.</p>

Примітка. Складено автором за даними Яценко О. М. Торговельно-економічне співробітництво України та Китаю: можливості та загрози/ О. Яценко // Україна-Китай». – №1 (15). – 2019. - С. 58.

Отже, наразі Україна є перспективною країною Східної Європи та має значний відстрочений потенціал купівельної спроможності, який підвищуватиметься, якщо

політична та економічна ситуація в країні стабілізується. Пріоритетною задачею в торговельно-економічній співпраці на тривалу перспективу слід вважати зменшення тарифного і нетарифного захисту китайського ринку; оптимізацію торгової, економічної та інвестиційної співпраці в рамках в Ініціативі «16+1» і проекті «Один пояс, один шлях»; визначення доцільності та переваг і небезпек від створення ЗВТ між Україною і Китаєм. Китай імпортує продукції майже на 2 трлн. дол. США. У цій країні налічується близько 1,5 млрд. споживачів. Це свідчить про те, що китайський ринок дуже перспективний для українського бізнесу, тому Україна шукає будь-які можливості для активізації співпраці.

Висновки до розділу 3

Таким чином, ринок продовольства в Китаї є не тільки одним із найбільших в світі, а й характеризується найбільшими в світі темпами розвитку і складною структурою функціонування. Глибоке розуміння детальних особливостей окремих товарних сегментів і ринку продовольства КНР в цілому є ключовим фактором успіху в розкритті його потенціалу для України.

Стратегія просування українського експорту в Китаї не можлива без двох ключових завдань: консолідації зусиль держави і українських операторів ринку, а так само прямої і активної присутності в КНР.

Розвиток українсько-китайського співробітництва стає більш багатовекторним. Обидві сторони до налагодження більш продуктивної взаємодії підходять передусім з позиції забезпечення національних інтересів. КНР враховує реальні можливості та перспективи України в агропромисловій сфері й напрацювання в технічних галузях, таких як літакобудування наприклад. Для України на сьогодні Китай виступає як ринок просування своєї продукції, а також джерело залучення інвестицій в економіку. Привабливість цього напряму зовнішньої політики України визначається багатьма чинниками, серед яких не останнє місце посідає постійно зростаюча політична та економічна вага КНР у світі.

ВИСНОВКИ

Таким чином, новий коронавірус, який спричиняє поширення COVID-19, поширився по всьому світу протягом кількох місяців у 2020 році. Його довгострокові наслідки, а також кінцева тривалість та тяжкість самої пандемії відзначаються глибокою невизначеністю. Хоча зарано прогнозувати наслідки COVID-19 з точністю, можна систематично досліджувати ймовірні траєкторії розвитку на середньострокову перспективу.

Вцілому основний вектор економічного розвитку Китаю не зміниться. Проте необхідно усвідомити, що ситуація з пандемією COVID-19 все ще залишається серйозною, міжнародна ситуація зберігає велику кількість факторів нестабільності та невизначеності, одночасно з цим внутрішній попит як і раніше недостатній, спостерігається нерівномірність у сферах регіонального, галузевого розвитку і серед підприємств. Це говорить про те, що необхідно і далі зміцнювати основи тривалого і стабільного відновлення економіки. Так що в Китаї продовжать проведення політики реформ і відкритості в умовах нормалізації, запобігання і контролю епідемії. В країні продовжать докладати зусиль до високоякісного розвитку економіки і всебічному виконання завдання соціально-економічного розвитку, щоб Китай вніс ще більш вагомий внесок у відновлення світової економіки.

За прогнозними даними Китай залишається єдиною великою економікою, яка покаже зростання на 1,9 %, а в 2021 році – на 8,2 %.

Двосторонні відносини між Україною та КНР носять характер стратегічного партнерства, відбивають багаторічні традиції дружби і співробітництва між двома країнами. Китай незмінно підтримує суверенітет і територіальну цілісність України. Україна неухильно залишається відданою політиці «одного Китаю». З урахуванням триваючих змін і реформ в Україні останніх років, наразі обома сторонами здійснюється робота, спрямована на започаткування нового етапу розвитку двосторонніх відносин шляхом піднесення їх на новий рівень.

Торговельне співробітництво України та КНР базується на позитивному історичному досвіді. Інституціональний, у тому числі законодавчий, нормативно-правовий базис українсько-китайських торговельних відносин охоплює політичний, оборонний, торговельно-економічний, культурний, освітній, науково-технічний, туристичний, міграційний, інвестиційний та транспортно-логістичний складники. Найбільше розвиненими до цього часу є торговельні відносини.

Протягом 2001-2020рр. спостерігається стабільна тенденція до збільшення зовнішньоторговельного обороту. При цьому, для України товарна структура торгівлі з КНР характеризується негативними показниками, як у кількісному (негативне сальдо торговельного балансу товарами), так і у якісному (переважання експорту сировини, низький рівень товарної диверсифікації, домінування високотехнологічних товарів в імпорті) вимірах.

Проведене дослідження дозволило виокремити наступні чинники, які сприяють посиленню зацікавлення китайських інвесторів в українських ринках: відкритість та економічна свобода, збільшення ринкового потенціалу, успішні інвестиції в минулому; підписання Угоди про асоціацію з ЄС і подальше посилення євроінтеграційних процесів в Україні.

Для України співробітництво з Китаєм розкриває нові можливості для міжнародної торгівлі та економічного розвитку країни, адже Китай є однією з найбільш впливових держав із високим економічним та науково-технологічним розвитком.

Ринок продовольства в Китаї є не тільки одним із найбільших в світі, а й характеризується найбільшими в світі темпами розвитку і складною структурою функціонування. Глибоке розуміння детальних особливостей окремих товарних сегментів і ринку продовольства КНР в цілому є ключовим фактором успіху в розкритті його потенціалу для України.

Стратегія просування українського експорту в Китаї не можлива без двох ключових завдань: консолідації зусиль держави і українських операторів ринку, а так само прямої і активної присутності в КНР.

Розвиток українсько-китайського співробітництва стає більш багатовекторним. Обидві сторони до налагодження більш продуктивної взаємодії підходять передусім з позиції забезпечення національних інтересів. КНР враховує реальні можливості та перспективи України в агропромисловій сфері й напрацювання в технічних галузях, таких як літакобудування наприклад. Для України на сьогодні Китай виступає як ринок просування своєї продукції, а також джерело залучення інвестицій в економіку. Привабливість цього напряму зовнішньої політики України визначається багатьма чинниками, серед яких не останнє місце посідає постійно зростаюча політична та економічна вага КНР у світі.

В умовах необхідності швидкої та ефективною модернізації української економіки, налаштування її на рейки сучасного світового ринку інвестиційні, виробничі та науково-технологічні можливості поглиблення співпраці з Китаєм, зокрема участь в проекті «Один пояс, один шлях» можуть стати для України вагомим ресурсом розвитку та модернізації відповідних галузей української економіки, поштовхом до відновлення позицій на світових ринках.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560–ХІІ.
3. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 № 959–ХІІ ІV.
4. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 01.07.2010 №2411–VІ.
5. Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» від 10.09.1991 № 1540а–ХІІ.
6. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 № 93/96–ВР.
7. Закон України «Про інститути спільного інвестування» від 05.07.2012 № 5080–VІ.
8. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 № 40–ІV.
9. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003 № 964–ІV.
10. Закон про іноземні інвестиції Китайської Народної Республіки, прийнятий на другій сесії 13-го Національного народного конгресу 15 березня 2019 р.
11. Закон України “Про державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україну” від 17.12.1993 р. № 3744–ХІІ.
12. Закон України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» № 5205–VІ від 06.09.2012 р.

13. Меморандум про взаєморозуміння між Державним агентством з питань науки, інновацій та інформатизації України і Міністерством науки і техніки КНР щодо надання підтримки у створенні українсько–китайського Інституту зварювання ім. Є.О. Патона від 20.06.2011 р. № 156–082.
14. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495–VI.
15. Постанова Кабінету Міністрів України «Про Програму розвитку інвестиційної та інноваційної діяльності в Україні» № 389 від 02.02.2011 р.
16. Угода між Урядом України та Урядом КНР про науково–технічне співробітництво від 27.04.1992р.
17. Угода між Урядом України та Урядом КНР про заохочення і взаємний захист інвестицій від 30.05. 1993р.
18. Угода між Міністерством освіти і науки України і Міністерством освіти Китайської Народної Республіки про співробітництво в галузі освіти і науки від 18.06.2002 р. №156–043.
19. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про створення Міжурядової українсько–китайської комісії з питань торговельно–економічного співробітництва від 31.10.1992р.
20. Угода про співробітництво у сфері інтелектуальної власності між Кабінетом Міністрів України і Урядом Китайської Народної Республіки від 15.05.2003р. №156–001.
21. Угода між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно–економічне співробітництво від 23.08.1992р. № 1873.
22. Антонюк Л. Л., Гальперіна Л. П. Інноваційно–технологічні виміри стратегічного партнерства України та Китаю// Україна–Китай. – К.: «MyCityPrint», – 2018. – №13. –С. 46–53.
23. Антонюк Л. Л., Антонюк Б. О., Хлистова О. С. Стратегічні напрями забезпечення конкурентного лідерства Китаю // Україна–Китай. – 2016. – №2(8). – С. 49–55.

24. Антонюк Л.Л., Хоменко О.В. Стратегічні вектори економічної співпраці України та КНР // Україна–Китай. – 2017. – №3 (9). – С. 70–75.
25. Геєць В. М. Перспективи співробітництва України та КНР в науково–дослідних програмах / В. М. Геєць // Україна–Китай. – К.: «MyCityPrint», – №13.– 2018. – С. 28–31.
26. Герасимчук В.Г., Лі Іму Реформування економіки Китаю: етапи, результати, перспективи/ В. Г. Герасимчук, Іму Лі // Економічний вісник НТУУ КПІ. – №15.– 2018. – С. 42–54.
27. Гончарук А. З. Україна – Китай: непростий шлях до зміцнення партнерства у суперечливих міжнародних умовах / А. Гончарук // Україна–Китай». – №1 (15). – 2019. – С. 20–28.
28. Гончарук А. Українсько–китайське стратегічне партнерство на сучасному етапі / А. Гончарук // Україна – Китай. – 2018. — №1. – С.44–46.
29. Дайджест новин Україна-Китай (24.08.2020-30.08.2020) // Україна – Китай. – 2020. - 50 с.
30. Дайджест новин Україна-Китай (05.10.2020-11.10.2020) // Україна – Китай. – 2020. – 39 с.
31. Дроботюк О.В. Еволюція розвитку економічної моделі КНР: інклюзивні інновації / О.В. Дроботюк // Україна–Китай». – К.: 2019. – №3 (17). – С. 32–45.
32. Дроботюк О.В. Українсько-китайське економічне співробітництво: підсумки 2010-2018 рр./ О.В. Дроботюк // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2019. – Вип. 4. – С. 8–17.
33. Дроботюк О. В. Китайська економіка на порозі 2019 року: підсумки та прогнози/ О. Дроботюк // Україна–Китай». – №1 (15). – 2019. – С. 42–46.
34. Жибер Т.В. Пріоритети державного фінансового регулювання соціально–економічного розвитку Китайської народної республіки / Т.В. Жибер // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2018. – Вип. 1. – С. 23–35.

35. Єрмолаєв А.В. Україно–китайське стратегічне партнерство: співпраця зі створення спільного майбутнього для євро–азійського континенту /А.В. Єрмолаєв //Україна–Китай». – К.: – №13.– 2018. – С. 40–45.
36. Кіктенко В. О. Україна – Китай // Спеціальний випуск №1 (7) / За ред. В. О. Кіктенко, Н. А. Кірносорова, 2017. – 176 с.
37. Кіктенко В. О. Семантика і прагматика концепту ініціатива «Один пояс, один шлях» / В.О. Кіктенко// Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2018. – Вип. 1. – С. 58–68.
38. Китай очима Азії. Колективна монографія / Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України; Українська асоціація китаєзнавців. – Київ, 2017. – 316 с.
39. Коваль О. С. Потреби реіндустріалізації України в контексті виконання плану дій Україна–КНР з реалізації ініціативи спільного будівництва «Економічного поясу шовкового шляху» і «Морського шовкового шляху XXI століття»// Україна–Китай. – №13.– 2018. – С. 80–83.
40. Коваль О.А. Новий етап реалізації ініціативи «Поясу і шляху» /О.А. Коваль // Україна–Китай. –2019. – №2 (16). – С. 18–22.
41. Корольова С.Г., Скоробогатова Н.Є. Науково–технічне співробітництво України та Китаю в контексті індустрії 4.0. / Н.Є. Скоробогатова, С.Г. Корольова // Інфраструктура ринку. – Випуск 29. – 2019. – С. 38–43.
42. Литвиненко О. В. Українсько–китайська взаємодія в політичній сфері (доповідь) / О. В. Литвиненко // Журнал «Україна–Китай». – К.: «MyCityPrint», – №13.– 2018. – С. 16–19.
43. Лі Янь. Переваги та труднощі участі України в ініціативі «Один пояс, один шлях» й перспективи китайсько–українського співробітництва/ Лі Янь // Україна–Китай». –2018. – №13. – С. 32–35.
44. Макогон Ю.В. Співробітництво України та Китаю на сучасному етапі/ Ю.В. Макогон // Економічний вісник НТУУ «КПІ». – 2019. – С.124–131.

45. Нікітенко Р. Правове регулювання імпорто–експортних відносин між Україною та Китаєм/ Р. Нікітенко // Україна–Китай». – №16 (2). – 2019. –С. 98–106.
46. Пей Чанхун. 40–річний досвід реформування економічної системи Китаю/ Пей Чанхун // Україна–Китай». – №13.– 2018. – С. 98–106.
47. Побоченко Л.М. Домінантні чинники та тенденції розвитку українсько–китайських торговельних відносин// Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2019.– №1. – С. 77–83.
48. Побоченко Л.М. Внесок КНР в глобальні потоки прямих іноземних інвестицій// Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: міжнародна науково–практична конференція, 10 квітня 2019 року: тези доп. – К., 2019.– С. 52–56.
49. Побоченко Л.М. Прогнози розвитку світової економіки та роль КНР в глобальному економічному зростанні. «Сучасні проблеми глобалізаційних процесів в світовій економіці»: XII міжнародна науково–практична конференція, 11 листопада 2019 року: тези доп. – К.: НАУ, 2019.– С.105–108.
50. Побоченко Л.М., Карташов Р.О. Соціально–економічний профіль КНР//Fundamental and applied science – 2019: XIV International scientific and practical conference, October 30 – November 7, 2019 Economic science.: ENGLAND, 2019. – Т.8. – С. 35–37.
51. Стегней М.І., Король М.М., Парлаг С.В. Особливості зовнішньоторговельної політики Китаю в сучасних умовах / М.І. Стегней, М.М. Король, С.В. Парлаг // Економіка і суспільство. – К.: – №20. – 2019. –С. 53–62.
52. Стрижак О. О. П'ять головних ланок ініціативи «Один пояс, один шлях»/О.О.Стрижак// Україна–Китай. –2019. – №2 (16). – С. 24–27.
53. Торговельна політика: перспективи участі України в ініціативі «Один пояс, один шлях» / за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор. НААН України Т.О. Осташко; НАН України; ДУ« Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». – Електрон. ресурс. – К., 2020. – 334 с.

54. Українець Л. А. Ініціатива «Пояс і шлях» як основа нарощування економічної експансії Китаю / Л.А. Українець // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». – 2019. – Випуск 24, Частина 3. – С. 109–113.

55. Хоменко О.В. Теоретичні та практичні аспекти інклюзивного розвитку економіки КНР / О.В. Хоменко // Китаєзнавчі дослідження. – К.: 2018. – Вип. 1. – С. 69–76.

56. Чжао Хуейжун. Поточний стан і перспективи китайсько–українських торгово–економічних відносин / Чжао Хуейжун // Журнал «Україна–Китай». – К.: «MyCityPrint», – №13.– 2018. – С. 84–89.

57. Чжан Хенлун, Чжан Чженьчжень. Вивчення перспективи створення зони вільної торгівлі між Китаєм та Україною в рамках побудови ініціативи «Один пояс, один шлях» / Чжан Хенлун, Чжан Чженьчжень //Україна–Китай». – №13.– 2018. – С. 94–103.

58. Торговельні війни сучасності та їх вплив на економічне зростання і розвиток у світі та Україні. / Наук. ред. В.Юрчишин. – Київ: Заповіт, 2019. – 188 с.

59. Яценко О. М. Торговельно–економічне співробітництво України та Китаю: можливості та загрози/ О. Яценко // Україна–Китай». – №1 (15). – 2019. – С. 52–58.

60. Macroeconomic Impact of the COVID-19 in China and Policy Suggestions /PricewaterhouseCoopers. – 2020. –20 p.

61. Understanding Chinese Consumers: Growth Engine of the World/ China consumer report 2021//Copyright © 2020 McKinsey & Company. – 2020. –158 p.

62. Ukrainets L.A. Strategic priorities of Ukrainian–Chinese foreign economic relations / L.A. Ukrainets // Sustainable development under the conditions of European integration / [editorial board Darko Bele, Lidija Weis, Nevenka Maher]. – Ljubljana: VŠPV, Visoka šola za poslovne vede = Ljubljana School of Business, 2019. – Part 1. P. 216–235.

63. <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державної служби статистики України.

64. <http://www.mfa.gov.ua/china> – офіційний сайт Посольства України в КНР.
65. <http://ua.chineseembassy.org/rus/> – офіційний сайт Посольства Китайської Народної Республіки в Україні.
66. <http://www.wto.org/> – офіційний сайт СОТ.
67. <https://www2.deloitte.com> – офіційний сайт компанії Deloitte.
68. <http://www.customs.gov.ua> – офіційний сайт Державної митної служби України.
69. <http://www.me.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України.
70. <https://aucc.org.ua> – офіційний сайт Асоціації українсько-китайського співробітництва.
71. <https://www.kmu.gov.ua> - Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України.
72. <http://www.worldbank.org> – офіційний сайт Світового банку.
73. <http://www.imf.org> – офіційний сайт Міжнародного валютного фонду.
74. <http://unctad.org/en/> – офіційний сайт ЮНКТАД.
75. <https://www.PricewaterhouseCoopers> – офіційний сайт компанії PricewaterhouseCoopers (PwC).
76. <https://www.mckinsey.com> – офіційний сайт McKinsey & Company.
77. www.customs.gov.cn – офіційний сайт Головного митного управління КНР.
78. Влияние пандемии COVID-19 на экономику Китая [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ac.gov.ua/uploads/2-Publications/web.pdf>.
79. Китай кардинально змінює економіку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ua.korrespondent.net/business/economics/2020>.
80. Представники міжнародних ділових кіл позитивно оцінюють тенденції відновлення китайської економіки.– [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrainian.cri.cn/home/focus2/3438/2020.html>.

81. Темпы роста ВВП Китая в третьем квартале ускорились до 4,9% [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://gmk.center/news/tempy-rosta-vvp-kitaya-v-tretem-kvartale-uskorilis-do-4-9/>.

82. Bloomberg Innovation Index 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://datawrapper.dwcdn.net>.

83. China 2030. The World Bank. Development Research Center of the State Council, the People's Republic of China [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.worldbank.org>.

84. China's economy has rebounded after a steep slump - but challenges lie ahead [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.weforum.org/agenda/2020/07/chinas-economy-rebounds-after-steep-slump-u-s-tensions-weak-consumption-raise-challenges/>.

85. China's economy continues to bounce back from virus slump [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.bbc.com/news/business-54594877>

86. China GDP [Электронный ресурс] // Trading Economics. – 2019. – Режим доступа: <https://tradingeconomics.com/china/gdp>.

87. China: Economic and Political Overview [Электронный ресурс] // Trading Economics. – 2020. – Режим доступа: <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/china/economical-context>.

88. IMD World Digital Competitiveness Ranking 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [2019–2020/imd–world–digital–competitiveness–rankings–2019.pdf](https://www.imd.ch/assets/2019-2020/imd-world-digital-competitiveness-rankings-2019.pdf).

89. Economic consequences of Covid-19: A counterfactual multi-country analysis [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://voxeu.org/article/economic-consequences-covid-19-multi-country-analysis>.

90. Easy of Doing Business 2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://openknowledge.worldbank.org>.

91. Median forecast for China's GDP growth rate due to coronavirus COVID-19 pandemic in 2020 as of October 2020 [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<https://www.statista.com/statistics/1102691/china-estimated-coronavirus-covid-19-impact-on-gdp-growth/>.

92. Macroeconomic effects of Covid-19: an early review [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.bis.org/publ/bisbull07.pdf>.

93. The Global Competitiveness Report 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.weforum.org/reports>.

94. The Global Innovation Index 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf.

95. The Legatum Prosperity Index 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.prosperity.com/rankings>.

96. The effects of the coronavirus disease (COVID-19) pandemic on international trade and logistics [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.cepal.org/en/publications/45878-effects-coronavirus-disease-covid-19-pandemic-international-trade-and-logistics>.

97. Trade Profiles: China Trade Policy // World Trade Organization. – 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://stat.wto.org>.

98. Human Development Index 2019 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <files/hdr2019.pdf>hdr.undp.org.

99. World Trade Statistical Review 2020 // World Trade Organization [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.wto.org>.

100. World Investment Report 2020: Special economic zones [Электронный ресурс]. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <http://unctad.org>.